

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta podnikohospodářská

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2017

Karolína Hrušková

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta podnikohospodářská

Katedra strategie

Studijní obor: Podniková ekonomika a management

Standardy IFRS 15 a 16 a jejich dopad
na finanční výkonnost podniku

Autorka diplomové práce: Ing. Karolína Hrušková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Petra Štamfestová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2017

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma
„Standardy IFRS 15 a 16 a jejich dopad na finanční výkonnost podniku“
vypracovala samostatně s využitím literatury a informací,
na něž odkazuji.

V Praze dne: 17. května 2017

Podpis

Poděkování:

Děkuji Ing. Petře Štamfestové, Ph.D. a prof. Ing. Jiřímu Strouhalovi, Ph.D. za jejich čas a vstřícný přístup při vedení mé práce. Dále děkuji své rodině, svým přátelům a kolegům za jejich podporu a pochopení, které mi poskytli při psaní této práce.

Název diplomové práce:

Standardy IFRS 15 a 16 a jejich dopad na finanční výkonnost podniku

Abstrakt:

Tato diplomová práce se věnuje novým účetním standardům IFRS 15 a IFRS 16. Cílem práce je zjistit, jak bude jejich implementací ovlivněna finanční výkonnost podniku ve srovnání se stávající úpravou. Na základě identifikace klíčových metodických změn jsou určeny finančně analytické ukazatele vystihující jejich dopady. Problematika je ilustrována na příkladu společnosti O2 Czech Republic a. s. Provedením dopadové analýzy postavené na údajích roku 2016 a stávající produktové nabídky jsou kvantifikovány rozdíly, které by vznikly, kdyby skupina vykazovala dle těchto nových standardů již v roce 2016 oproti skutečně vykázaným hodnotám. Na závěr je provedena interpretace z pohledu finanční analýzy korporace za pomoci dříve vybraných ukazatelů.

Klíčová slova:

IFRS 15, výnosy, IFRS 16, leasingy, finanční analýza

Title of the Master's Thesis:

IFRS 15 and IFRS 16 and impacts of their implementation on financial performance of a company

Abstract:

This diploma thesis focuses on new accounting standards IFRS 15 and IFRS 16. The aim is to examine how their implementation can affect company's financial performance. Financial indicators reflecting these impacts are chosen based on identification of key methodical changes. The problem is described on the example of O2 Czech Republic a. s. By performing an impact analysis based on 2016 figures and currently available product and service offering, possible differences between company's results of 2016 and hypothetical results of the same year when using IFRS 15 and IFRS 16 are quantified. Finally, impacts on company's financial performance are interpreted in the context of chosen financial indicators.

Key words:

IFRS 15, revenues, IFRS 16, leases, financial analysis

Obsah

Úvod	1
1 Úprava vykazování výnosů	2
1.1 IAS 18 Výnosy.....	2
1.1.1 Vymezení a ocenění výnosů.....	4
1.1.2 Uznání výnosů	5
1.2 IAS 11 Smlouvy o zhotovení	7
1.1.3 Vymezení výnosů a nákladů smlouvy	8
1.1.4 Metoda procenta dokončení	9
1.3 Doplnění a interpretace úpravy IAS 11 a IAS 18	11
1.1.5 Barterové transakce.....	11
1.1.6 Převody aktiv od zákazníků.....	12
1.1.7 Smlouvy o výstavbě nemovitosti	13
1.1.8 Zákaznické věrnostní programy	14
1.1.9 Ujednání o poskytování licencovaných služeb	15
1.4 IFRS 15 Výnosy.....	16
1.1.10 Rozsah působnosti.....	17
1.1.11 Model pro vykazování výnosů	18
1.1.12 Modifikace smluv	22
1.5 Srovnání s českou legislativou.....	22
2 Úprava vykazování leasingů.....	24
2.1 IAS 17 Leasingy	25
2.1.1 Klasifikace leasingů.....	25
2.1.2 Vykazování leasingů u nájemce.....	26
2.1.3 Vykazování leasingů u pronajímatele.....	27
2.1.4 Prodej a zpětný pronájem.....	29
2.2 IFRIC 4 – Určení, zda smlouva obsahuje leasing.....	30
2.3 SIC-15 Operativní leasingy – pobídky.....	31
2.4 SIC-27 Vyhodnocování podstaty transakcí uzavřených právní formou leasingu.....	31
2.5 IFRS 16 Leasingy.....	32
2.5.1 Rozsah působnosti a definice	33
2.5.2 Vykázání leasingů na straně nájemce	35
2.5.3 Vykazování na straně pronajímatele.....	37
2.5.4 Prodej a zpětný pronájem.....	37
2.6 Srovnání s českou legislativou.....	38

3	Předpokládané dopady na finanční výkonnost firmy	39
3.1	Rozložení výnosu v čase.....	39
3.2	Změny smlouvy	40
3.3	Změna struktury nákladů	42
3.4	Stanovení klíčových ukazatelů finanční výkonnosti.....	43
4	Dopady implementace IFRS 15 a IFRS 16 na finanční výkonnost společnosti 02 Czech Republic	47
4.1	Dopadová analýza IFRS 15.....	49
4.1.1	Korporátní klienti	49
4.1.2	Mobilní segment.....	50
4.1.3	Fixní segment	52
4.1.4	Modifikace kontraktu	54
4.2	Dopadová analýza IFRS 16.....	54
4.2.1	Vztahy se společnostmi CETIN	55
4.2.2	Operativní leasingy	56
4.2.3	Další dopady IFRS 16.....	58
4.3	Dopady implementace nových standardů na výsledky skupiny	58
4.3.1	Rozvahové a výsledkové změny	59
4.3.2	Vybrané ukazatele finanční analýzy	61
4.3.3	Souhrnné dopady na finanční výkonnost.....	63
4.3.4	Omezení závěrů	65
	Závěr.....	66
	Seznam použité literatury.....	68
	Seznam tabulek.....	72
	Seznam obrázků.....	73
	Přílohy	74

Úvod

Základním dokumentem poskytujícím informace o společnosti je účetní závěrka. Její sestavení se řídí základním principem podání věrného a poctivého obrazu o finanční situaci účetní jednotky. Vedení účetnictví každé společnosti se řídí mnoha zásadami a pravidly, která jsou stanovena účetními standardy. Účetní jednotky v České republice mají povinnost řídit se postupy stanovenými zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví a Českými účetními standardy. Avšak v případě, že cenné papíry účetní jednotky jsou obchodované na evropském trhu, mají společnosti také povinnost zveřejňovat účetní výkazy sestavené podle Mezinárodních účetních standardů, ve znění přijatém Evropskou unií. Tyto standardy však v posledních letech procházejí mnoha změnami a tyto nové předpisy zásadně ovlivňují přístup k základním veličinám.

V roce 2014 byl vydán nový účetní standard *IFRS 15 – Výnosy*, přijatý Evropskou unií v roce 2016, který nabývá účinnosti roku 2018. V roce 2016 byl vydán standard *IFRS 16 – Leasingy*, jehož přijetí Evropskou unií se očekává ještě v průběhu roku 2017, tedy před počátkem jeho účinnosti od roku 2019. Oba tyto standardy velmi podstatně mění současné účetní postupy a pravidla vykazování a očekává se, že jejich implementace bude mít významný dopad na výsledky společností, a to především v oblasti telekomunikací a stavebnictví. V návaznosti na změny v účetních výkazech společností také dojde k ovlivnění finančně-analytických ukazatelů posuzujících finanční výkonnost a zdraví podniku.

Cílem této práce je zjistit, jak bude ovlivněna finanční výkonnost podniku po implementaci standardů IFRS 15 a IFRS 16 ve srovnání se stávající metodickou úpravou.

Prvním dílčím cílem práce je determinovat rozdíly mezi stávající úpravou vykazování v oblasti výnosů a leasingů a úpravou novými standardy, včetně zasazení problematiky do českého prostředí. Na základě identifikace hlavních rozdílů mezi oběma úpravami jsou vybrány klíčové ukazatele finanční výkonnosti, u kterých jsou očekávány nejvýznamnější změny a jsou stanoveny předpokládané dopady implementace obou standardů. Druhým dílčím cílem je prezentace dopadů zavedení nových standardů na výsledcích konkrétní korporace. Zvoleným subjektem je skupina O2, resp. společnost O2 Czech Republic a.s. na úrovni konsolidace. V praktické části je sestavena dopadová analýza IFRS 15 a IFRS 16 vycházející z poznatků získaných v části teoretické. Kvantifikace dopadů vychází z činnosti skupiny v roce 2016. Závěry dopadové analýzy jsou aplikovány na účetní výkazy roku 2016 a jsou sestaveny alternativní výkazy tohoto období, které prezentují výsledky, jakých by společnost dosáhla, pokud by v tomto období sestavovala účetní závěrku podle pravidel nových standardů.

1 Úprava vykazování výnosů

Nezbytnou kategorií a výchozí položkou pro určení výsledku hospodaření podniku jsou účetní výnosy. Z hlediska účetní teorie rozlišujeme výnosy v širším pojetí, které zahrnují výnosy vzniklé na základě prodeje vlastních výrobků a služeb, ale také výnosy pocházející z jiného přírůstku čistých aktiv podniku, avšak mimo vklady vlastníků. V užším pojetí jsou výnosy následně dané ekvivalenčním pojetím, které se orientuje výhradně na tržby, tedy protihodnotu za prodané výkony podniku (Janhuba, 2005). Jako takové jsou tedy výnosy základní kategorií zobrazující činnost podniku. Není proto překvapující, že jsou jednou z prvních oblastí upravované Mezinárodními účetními standardy. Od původní úpravy došlo sice k upřesnění příslušného standardu doplňujícími výklady i k jeho celkové revizi, avšak dlouhá léta se už diskutovala možnost jeho úplného nahrazení standardem novým, který by reflektoval zásadní změny fungování světa posledních desetiletí a také pomohl sjednotit metodiku vykazování výnosů z globálního pohledu. Nakonec se tak po mnohaletých přípravách v roce 2014 také stalo.

Veškeré stávající mezinárodní účetní předpisy upravující účtování výnosů nahrazuje nový standard *IFRS 15 Výnosy ze smluv se zákazníky*. Přestože uplatňování jím určených pravidel mělo být původně závazné od 1. ledna 2017, vzhledem k náročnosti implementace nutných změn v účetnictví společností byla tato hranice nakonec o rok posunuta a v současnosti platí, že účetní metodika daná tímto standardem bude závazná až od 1. ledna 2018.

Tato kapitola se zabývá vysvětlením rozdílů mezi stávající a novou úpravou. Současná metodika vykazování výnosů je daná především standardem *IAS 18 Výnosy*, ale také dalšími (viz tabulka 1, str. 3). Následně je potom představena úprava nová v podobě standardu *IFRS 15 Výnosy ze smluv se zákazníky*. Cílem je představit logiku celkového pojetí, upozornit na rozdíly mezi oběma úpravami a v návaznosti na to na změny vyžadované novým standardem.

1.1 IAS 18 Výnosy

IAS 18 byl prvním mezinárodním účetním standardem upravujícím oblast výnosů. Jeho první verze byla vydána IASB¹ na konci roku 1982 pod názvem „*IAS 18 Výnosy*“ a byla účinná od počátku roku 1984. V roce 1993 pak došlo k jeho kompletní revizi s účinností od roku 1995, která je platná dodnes a definitivně bude nahrazena až s povinným přijetím IFRS 15 od roku 2018. Obsah tohoto standardu byl však dále

¹Rada pro mezinárodní účetní standardy (*International Accounting Standards Board*), více na: www.iasb.org.

upřesňován rozšiřujícími výklady SIC a IFRIC², ale také došlo k vynětí některých typů výnosů, které byly následně nově upraveny zcela novým standardem. To se týkalo například operací s finančními nástroji, nově spadajícími do působnosti *IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování* účinného od roku 2001. Přehled v současnosti platných úprav standardu číslo 18, včetně informace o případném nahrazení interpretace novým IFRS 15 je uveden níže v tabulce 1:

Tabulka 1 - Úprava vykazování výnosů

Vydání IASB	Účinnost IASB	Přijetí EU	Aktuálně platná úprava vykazování výnosů	Nahrazení
1993	1995	2008	IAS 18 Výnosy *	IFRS 15
1993	1995	2008	IAS 11 Smlouvy o zhotovení	IFRS 15
2006	2008	2009	IFRIC 12 Ujednání o poskytování licenčních služeb	ne
2007	2008	2008	IFRIC 13 Zákaznické věrnostní programy **	IFRS 15
2008	2009	2009	IFRIC 15 Smlouvy o výstavbě nemovitostí	IFRS 15
2009	2009	2009	IFRIC 18 Převody aktiv od zákazníků	IFRS 15
2001	2001	2008	SIC-31 Výnosy - Barterové transakce zahrnující reklamní služby	IFRS 15

*) v roce 2009 doplněno o přílohu

**) v roce 2010 výklad doplněn

Zdroj: IAS Plus, 2017a a 2017b; Evropská komise, 2017

Mezinárodní účetní standard číslo 18 rozlišuje, stejně jako účetní teorie, širší a užší pojetí výnosů. Širší kategorie je definovaná pod pojmem „*důchod*“ (neboli „*výtěžek*“), kterým se rozumí

„zvýšení ekonomických užitků v průběhu účetního období formou nabytí aktiv či zvýšení jejich hodnoty, anebo snížením závazků, jehož důsledkem je takové zvýšení vlastního kapitálu, které nesouvisí s jeho zvýšením na základě příspěvků vlastníků“ (2010, Koncepční rámec IFRS, para. 4.25a).

V návaznosti na kategorii důchod jsou potom standardem rozlišovány konkrétně „*výnosy z běžné činnosti*“ jako

„ty části důchodu, které vznikají na základě běžných činností účetní jednotky, různě pojmenované jako tržby, honoráře, odměny, úroky, dividendy a licenční poplatky“ (2010, Koncepční rámec IFRS, para. 4.29).

² Jedná se o interpretace vydané Stálým interpretačním výborem (*Standards Interpretation Committee*), které přijala IASB a interpretace vydané Výborem pro interpretace IFRS (*International Financial Reporting Interpretation Committee*), vydávané přímo v rámci IASB.

Je tedy zřejmé, že pojem důchod je výnosům nadřazený a zahrnuje také přínosy ze zhodnocení aktiv. Ve standardu je však operováno přímo s pojmem „výnosy,“ které jsou definovány jako

„hrubé přírůstky ekonomických užitků během období, které vznikají běžnými činnostmi účetní jednotky, jestliže tyto přírůstky vedou ke zvýšení vlastního kapitálu odlišnému od jeho zvýšení v souvislosti s příspěvky vlastníků“ (1993, IAS 18, para. 7).

Význam výnosů je však ještě dále upřesněn, jelikož za výnos je považován jen ten přírůstek ekonomických užitků účetní jednotky, který jde pouze na její vlastní účet. Za výnos tedy nelze považovat přefakturaci při zastupování (avšak kromě provize náležící účetní jednotce) nebo částky daně, které účetní jednotka přijímá na svůj účet jakožto plátce daně, tedy například daň z přidané hodnoty či spotřební daně.

Rozsah působnosti standardu je však ještě konkretizován taxativním výčtem typů výnosů, na které je aplikován. Jedná se o výnosy z prodeje zboží, poskytování služeb a užití aktiv účetní jednotky jinými stranami, které přináší úroky, licenční poplatky a dividendy. Každá kategorie je přitom také upřesněna vlastní definicí v zásadě standardního charakteru. Na druhé straně však také IAS 18 jasně určuje, na které typy výnosů jej není možné aplikovat, což je dáno specifiky každé z kategorií, které jsou z tohoto důvodu upraveny jinými standardy. Jedná se o leasingové smlouvy, dividendy plynoucí z investic účtovaných ekvivalenční metodou, pojistné smlouvy u pojišťoven, změny v reálné hodnotě finančních aktiv a finančních závazků nebo jejich vyřazení, změny v hodnotě jiných krátkodobých aktiv, prvotní vykázaní zemědělské produkce a změn reálné hodnoty biologických aktiv v zemědělství a těžby nerostů. Podstatné je také určení výnosů, o kterých se účtuje v souladu s *IAS 11 Smlouvy o zhotovení*, které jsou z hlediska IAS 18 vyjmuté z kategorie smluv o poskytování služeb (1993, IAS 18, para. 1-6).

1.1.1 Vymezení a ocenění výnosů

Podle platného výkladu *IAS 18 Výnosy* je účtování výnosů podmíněno splnění několika kritérií a o výnosu se primárně účtuje v okamžiku prodeje. Nutnými podmínkami je, že zboží či služba byli poskytnuté zákazníkovi, důsledkem čehož mu vznikl závazek za toto zboží či službu zaplatit (na druhé straně přešlo vlastnictví z prodávajícího na kupujícího). Z tohoto důvodu je také podmínkou stanovení konkrétní peněžní hodnoty za poskytované zboží či službu, díky čemuž lze částku výnosu následně spolehlivě ocenit. Problematické i v běžném obchodním styku pak ale může být naplnění především poslední podmínky, a to sice, že kupující projevil svoji vůli vzniklý závazek vyrovnat.

Zvláštní pozornost je věnována oceňování výnosů, které jsou determinovány primárně *reálnou hodnotou*, kterou pro tento účel standard zvláště definuje jako:

„částku, za kterou by mohlo být v transakcích mezi znalými a ochotnými stranami za obvyklých podmínek směřeno aktivum nebo vyrovnán závazek“ (1993, IAS 18, para. 7).

Alternativou k ocenění reálnou hodnotou je tzv. *nároková protihodnota*. Tím se rozumí alternativa k reálné hodnotě, se kterou pracuje až v navazujícím výkladu *SIC-31 Výnosy – barterové transakce zahrnující reklamní služby* (viz kapitola 1.3, str. 11). Ačkoliv je protihodnotou primárně myšleno přijetí peněžní částky, může být v tomto pojetí také úhrada odložena, a to v podobě poskytnutí bezúročného úvěru či přijetím směnky na úhradu prodaného zboží či poskytnuté služby, případně jinou formou tvořící ve skutečnosti finanční transakci. V tomto případě je ocenění výnosů propojeno na *IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování*. Pro část úhrady v takovéto situaci platí, že je výnosem dle IAS 18, avšak reálná hodnota této odložené úhrady je určena diskontováním sumy budoucích příjmů, resp. této budoucí úhrady. Rozdíl mezi nominální částkou úhrady a diskontovaným budoucím příjmem se posuzuje jako úrokový výnos z finanční transakce.

Podstatné v oceňování výnosů dle IAS 18 je aplikování kritérií pro jejich uznání pro každou samostatně identifikovatelnou transakci a jejich následné samostatné vykázání. Naopak sloučit více transakcí lze pouze v případě, že samostatně, tzn. bez „odkazu na úplnou řadu transakcí“ (1993, IAS 18, para. 13), jim z obchodního a ekonomického hlediska není možné přiřadit smysl.

1.1.2 Uznání výnosů

Pro každou z určených kategorií výnosů, které jsou předmětem úpravy dle IAS 18, jsou zvláště určeny podmínky pro uznání těchto výnosů a jejich časové rozlišení, přesněji určení okamžiku prodeje, kdy dojde k jejich zaúčtování. Protože standard také určuje časovou souvislost, resp. přiřazování výnosů a nákladů vztahujících se ke stejné transakci, vykázání výnosů v určitém období má také přímý dopad na vykázání nákladů v tomto období.

V případě prodeje zboží je pro nalezení okamžiku prodeje specifické (na rozdíl od obecných podmínek uvedených výše) převedení rizik a odměn spojených s vlastnictvím zboží na kupujícího, přičemž účetní jednotka tímto přichází o veškerou skutečnou kontrolu nad tímto zbožím. Přestože je nejčastějším případem okamžiku uskutečnění prodeje moment totožný s okamžikem převedení právního titulu, nemusí tomu tak být vždy a pokaždé závisí na okolnostech konkrétní transakce (1993, IAS 18, para. 14-19).

Pozornost musí účetní jednotky také věnovat situacím, kdy je dodání zboží smluvně spojeno ještě s další transakcí, například poskytnutím služby v podobě montáže. V takovém případě nelze transakce posuzovat samostatně a pouze převedení vlastnického práva ke zboží ještě nezakládá nárok na uznání výnosu. Může se stát, že účtovat o výnosu bude možné až po dokončení montáže. Standard se zmiňuje konkrétně o smluvní podmínce instalace dodaného zboží, avšak úplata za instalaci musí být ve smlouvě významnou složkou. Na druhé straně je také možné nalézt situace, kdy došlo k prodeji zboží, ale nikoliv ještě k převedení souvisejícího právního titulu. V případech, kdy se jedná například o převedení právního titulu až po uhrazení dlužné částky, a tedy zajištění tohoto inkasa, je možné účtovat o výnosu dříve. Klíčové je v takových situacích převedení rizik a odměn spojených s vlastnictvím, případně pozbytí manažerské angažovanosti spojené s vlastnictvím takového zboží. Naopak je také běžné, že účetní jednotka si ponechává (ať už jako službu související s prodávaným zbožím, či je k tomu nucena legislativou určující povinnost poskytnutí záruky na prodané zboží) určitou část rizika spojeného s vlastnictvím. Tehdy je v souladu s logikou standardu vykázání výnosů v okamžiku prodeje zboží. Ze záručních nákladů či reklamací potom mohou vznikat podmíněné závazky a podmíněná aktiva, která se vykazují dle *IAS 37 Rezervy, podmíněná aktiva a podmíněné závazky*, přičemž ale IAS 18 určuje povinnost jejich zveřejňování.

Pro vykazování výnosů z poskytovaných služeb je specifická možnost vykázat výnos v průběhu více období. V těchto případech je nutné k rozvahovému dni určit stupeň dokončení celé transakce, k čemuž se použije metoda *procenta rozpracovanosti*. Stupeň dokončení však musí být určen spolehlivě, což je podmíněno jasným vymezením, a především vymahatelností práv každého účastníka transakce a také určením protihodnot, které s poskytnutím služby souvisí, včetně definování podmínek pro jejich vypořádání (1993, IAS 18, para 21).

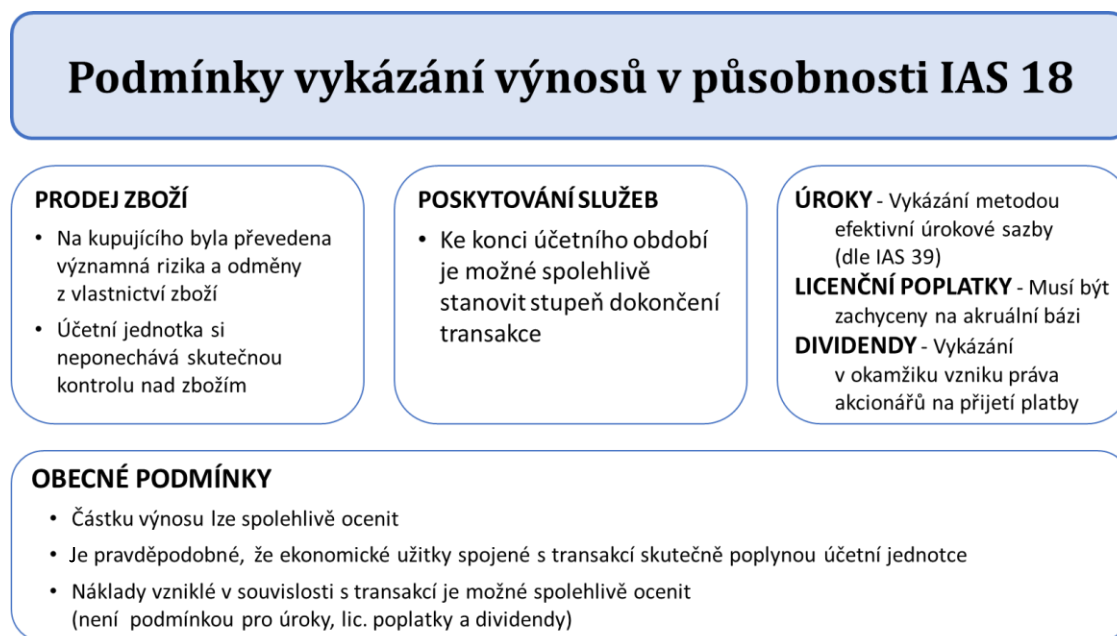
S metodou rozpracovanosti také pracuje níže popsáný *IAS 11 Smlouvy o zhotovení*, který ji konkrétněji vymezuje. V některých případech (typicky prodej nemovitosti a developerská činnost) však mohlo být obtížné rozlišit, do působnosti kterého standardu řešený případ spadá, a proto byla k této problematice vydána ještě upřesňující interpretace *IFRIC 15 Smlouvy o výstavbě nemovitosti* (viz kapitola 1.3, str. 11).

Určitá specifika jsou také vymezena pro uznání výnosů z úroků, licenčních poplatků a dividend. V případě úroků je opět použita vazba na *IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování*. V souladu se základními účetními principy jsou licenční poplatky zachyceny na akruální bázi dle příslušné smlouvy, avšak přípustné jsou i výjimky (ty jsou určeny obecně pouze jako situace, kdy je přiměřenější vykázání na jiné systematické a racionální bázi). Pro dividendy potom

platí, že musí být vykázány při vzniku práva akcionářů na přijetí platby, tento okamžik je tedy určen rozhodnutím valné hromady (1993, IAS 18, para. 30).

Klíčové podmínky pro vykázání výnosů dle IAS 18 shrnuje níže uvedený obrázek 1:

Obrázek 1 - Podmínky pro uznání výnosů dle IAS 18

Zdroj: 1993, IAS 18, vlastní zpracování

1.2 IAS 11 Smlouvy o zhotovení

Jak je již zřejmé z názvu, IAS 11 se zaměřuje na smlouvy o zhotovení, konkrétně na zachycení výnosů s nimi spojených, ale díky principu věcné a časové souvislosti v návaznosti na výnosy také na náklady k nim náležející. Je tomu především proto, že předmětem úpravy jsou činnosti, které jsou charakteristické časovou souvislostí s více účetními obdobími a standard se tedy primárně zabývá zachycením výsledku z provozování takových činností ve správném období (jedná se o zachycení z pohledu dodavatelů).

První verze mezinárodní účetní úpravy byla vydána v roce 1979 s účinností hned od roku 1980. Při revizi účtování výnosů byl pro udržení konzistentnosti celé úpravy účetnictví kromě standardu 18 revidován také standard 11. Nový standard *IAS 11 Smlouvy o zhotovení* byl vydán společně se standardem 18 a také nabyl účinnosti 1. 1. 1995. A stejně tak bude nahrazen počátkem roku 2018 standardem IFRS 15 (IAS Plus, 2017a).

Pro účely standardu je samozřejmě opět nutné jasně vymezit situace, které upravuje. Je tedy přesně určeno, že *Smlouvou o zhotovení* se rozumí:

„Smlouva sjednaná za účelem výstavby aktiva nebo takového souboru aktiv, který je vzájemně propojen nebo je závislý z hlediska návrhu, technologie a funkce či jeho konečného účelu nebo použití“ (1993, IAS 11, para. 3).

Kromě výše uvedené definice a výčtu možných příkladů (jednotlivých staveb i komplexních souborů staveb) je však ještě upřesněno, že smlouvy o zhotovení zahrnují také poskytování služeb vztahujících se k výstavbě aktiva a také smlouvy na likvidaci či obnovu aktiva, případně uvedení životního prostředí do stavu existujícího před demolicí aktiva (1993, IAS 11, para. 4). Jejich vymezení tedy pokrývá také následné rekultivace. Standard uvažuje dvě základní kategorie smluv:

„Smlouva za pevnou cenu je smlouva o zhotovení, ve které dodavatel souhlasí s pevnou smluvní cenou nebo pevnou sazbou za jednotku výkonu, což v některých případech podléhá ustanovením o možném zvýšení nákladů

Smlouva typu náklady plus přírůžka je smlouva o zhotovení, podle níž jsou dodavateli uhrazeny dohodnuté nebo jinak definované náklady, plus procento těchto nákladů, nebo pevný poplatek“ (1993, IAS 11, para. 3).

Jelikož smlouvy o zhotovení zahrnují široké spektrum možných podob smluv, standard také připouští možnost, kdy smlouva vykazuje charakteristiky obou typů. V takovém případě je však nutné posoudit pravidla po vykazování stanovená pro oba typy. Také podobně jako u standardu 18 je v některých případech možné standard aplikovat na skupinu souvisejících smluv (i pro několik různých zákazníků, jedná-li se mj. o součást jediného projektu), či naopak pouze na určitou část jedné smlouvy, která vykazuje náležité charakteristiky. Taková situace může nastat, když jedna smlouva pokrývá výstavbu několika aktiv. Za splnění podmínek³ se pak přistupuje k výstavbě každého aktiva jako k samostatné smlouvě o zhotovení. Alternativně pak může být samostatně nakládáno s částí smlouvy o zhotovení, která se vztahuje k dodatečné výstavbě, jestliže je cena vyjednáвана samostatně a aktivum se od původního značně liší v návrhu, technologii či funkci.

1.1.3 Vymezení výnosů a nákladů smlouvy

Vymezení výnosů zahrnuje kromě původní smluvní sumy také možné (měřitelné) odchylky, jako jsou například stimulační platby či pokyn zákazníka měnící rozsah práce, a stejně jako výnosy v IAS 18 jsou měřeny v reálné hodnotě (definované dle IAS 18). Vzhledem k tomu, že smlouvy o zhotovení mají ale obvykle

³ Pro každé aktivum musí být předložen samostatný návrh, každé musí být předmětem samostatného vyjednávání a musí být možné přijmout/odmítnout zvlášť příslušnou část smlouvy, a především je možné určit náklady a výnosy na každé aktivum (1993, IAS 11, para. 8).

dlouhodobější charakter, je nutné brát v úvahu také možné změny výše celkového výnosu oceněného v reálné hodnotě. Měření výnosů je tedy více ovlivněno nejistotou. Z pozice dodavatele se jedná nejčastěji o riziko nárůstu plánovaných nákladů, přičemž výnosy se obvykle zvyšují pouze v případě, že jsou smluvně navázány právě na výši narůstajících nákladů (případně díky získání nároku na stimulační platby stanovené smlouvou). Z hlediska zisku je tedy pravděpodobnější v průběhu trvání smluvního vztahu jeho snížení či udržení, avšak jeho navýšení je obvykle spíše méně pravděpodobné⁴.

Určení nákladů spojených s konkrétní smlouvou o zhotovení je náročnější než určení příslušejících výnosů. Aby mohl být náklad považován za náklad smlouvy, musí být možné jej přiřadit ke smluvní činnosti a příslušné smlouvě. Kromě nákladů na práci na stavbě, použitý materiál či odhad nákladů na záruční opravy lze za náklady smlouvy považovat také odpis zařízení (i budov) používaných v souvislosti se smlouvou či na jejich nájem. Do jednotlivé smlouvy však mohou být také alokovány náklady na pojištění či přiřaditelná stavební režie. Naopak není možné alokovat prodejní náklady či náklady na výzkum a vývoj nebo všeobecnou administrativní režii, není-li tak přímo specifikováno v konkrétní smlouvě (1993, IAS 11, para. 16-21).

1.1.4 Metoda procenta dokončení

V souladu s pravidlem stanoveným v *IAS 18 Výnosy*, které odkazuje na uznávání výnosů z poskytování služeb dle *stupně rozpracovanosti*, je tak stanoveno také v IAS 11. Pro použití této metody je klíčová spolehlivost měřitelnosti přiřaditelných nákladů. Proto jsou také stanoveny konkrétní podmínky, za kterých může být výsledek tzv. *spolehlivě odhadnut*. V praxi se jedná obvykle o vznik smluvního nároku na ekonomický prospěch spojený se smlouvou a schopnost účetní jednotky spolehlivě identifikovat a měřit související náklady. Jsou-li splněny podmínky spolehlivosti odhadu, je možné uznat výnosy a náklady s ohledem na stupeň rozpracovanosti činnosti na konci účetního období. Přičemž spolehlivost odhadu je podmíněna jednak smlouvou stanovenou vymahatelností práv všech zúčastněných stran, jasným stanovením příslušející odměny, ale také stanovením způsobu a podmínek vypořádání (1993, IAS 11, para. 28).

V rámci pravidel standardu je také důležitá podmínka pravděpodobnosti úhrady. Ta zakládá nárok účetní jednotky vykázat již vynaložené náklady časově související s budoucí činností v rámci smlouvy jako aktivní položku rozvahy (klasifikované jako nedokončená výroba). Na druhé straně, pokud vznikne nejistota o dobytosti částky

⁴ Vzhledem k oceňování výnosů reálnou hodnotou je nutné připustit také možné změny v použitých předpokladech, konkrétně například ve výši uvažované diskontní sazby.

již uznaných výnosů, nepředstavuje taková částka úpravu výnosu ze smlouvy, ale je uznána jako náklad proti již vykázanému výnosu (1993, IAS 11, para. 28).

V souladu s principem opatrnosti dochází k vykázání případné očekávané ztráty jako nákladu okamžitě. Standard také uvádí několik příkladů situací, kdy kvůli nepravděpodobné návratnosti dochází k okamžitému vykázání nákladů. Takovým případem může být smlouva, která není plně vymahatelná, neschopnost zákazníka dostat svým závazkům či naopak neschopnost dodavatele dokončit zhotovení díla, čímž pozbývá nárok na budoucí výnos.

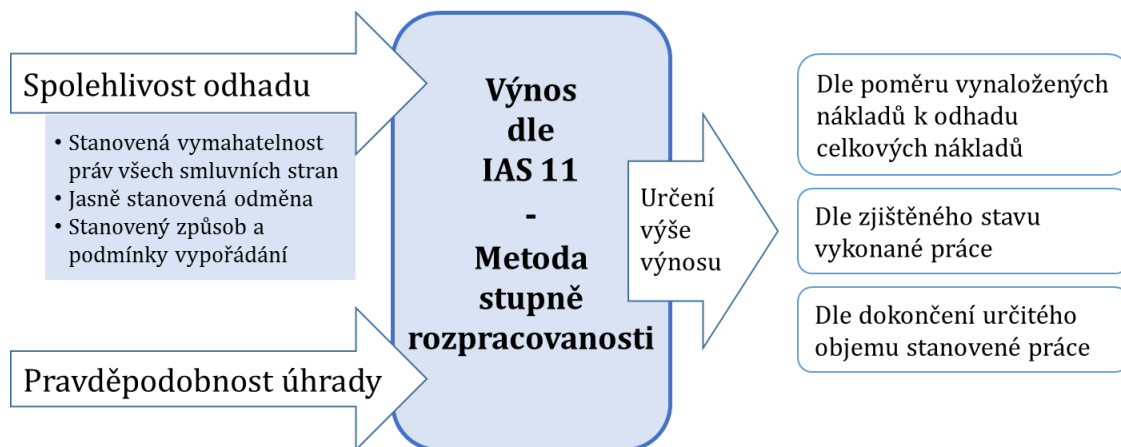
Po posouzení všech stanovených podmínek je, za předpokladu jejich dodržení, možné určit stupeň rozpracovanosti dle (1993, IAS 11, para. 30):

- poměru již vynaložených nákladů k odhadu celkových nákladů,
- zjištěného stavu vykonané práce,
- nebo dokončení určitého objemu stanovené práce.

Účetní jednotka však musí brát v potaz, že stanovení určitého způsobu určení stupně rozpracovanosti má za následek aktivaci pouze těch nákladů, které jsou dle tohoto použitého způsobu náležitě k takto stanoveným výnosům.

Funkční systém metody stupně rozpracovanosti dle IAS 11 schematicky znázorňuje níže uvedený obrázek 2:

Obrázek 2 - Metoda stupně rozpracovanosti

Zdroj: 1993, IAS 11, vlastní zpracování

Smyslem použití výše popsané metody procenta dokončení je vykázání výnosů a nákladů ze smlouvy v účetních obdobích, ve kterých reálně dochází k činnosti a související práce je vykonávána. Takovéto časové rozlišení potom nejen z hlediska účetní teorie nabízí věrnější zobrazení reálných aktivit účetní jednotky.

Jelikož metoda pracuje s odhady různě vzdálené budoucnosti v průběhu i několika účetních období, je běžné, že na základě nových skutečností dojde ke změně v těchto odhadech. Tato změna musí být samozřejmě také reflektována ve výkazech účetní jednotky v období, ve kterém byla provedena (a dále v následujících obdobích), což je upraveno samostatně v *IAS 8 Účetní pravidla, změny v účetních odhadech a chyby*.

Závěr standardu je věnován určení povinného zveřejňování některých informací. Účetní jednotka zveřejňuje nejen částky výnosů a nákladů ze smluv o zhotovení, ale také metody použité pro určení výše těchto výnosů a stupně rozpracovanosti nedokončených smluv, včetně informace o obdržení zálohách či zádržném, ale především informace o výši dosud vynaložených nákladů. Tato informace je v podobě hrubé částky vykázána jako aktivum či závazek, a to podle výsledku porovnání s postupnou fakturací zákazníkovi (1993, IAS 11, para. 39-45).

1.3 Doplnění a interpretace úpravy IAS 11 a IAS 18

Původní standardy IAS 11 a IAS 18 neobsahovaly zcela komplexní úpravu. V průběhu let bylo proto nutné vydat řadu interpretací, které vyjasňovaly účetní řešení konkrétních situací. Kromě toho ale také tím, že upřesňují pravidla uznání výnosů, doplňují logiku obecné definice výnosu dle stávající úpravy.

1.1.5 Barterové transakce

Dle úpravy mezinárodního účetního standardu 18 některé transakce nezakládají vznik výnosu. Tyto transakce jsou vymezeny jako směny či výměny zboží a služeb, které jsou obdobné povahy a hodnoty. Pro upřesnění standard nabízí i příklady komodit, jejichž výměnu lze takto posuzovat – například mléko a ropu, kdy se jedná spíše o optimalizaci související logistiky, a dodavatelé si směňují zásoby na různých místech. Pokud se však jedná o směnu zboží a služeb rozdílné povahy či hodnoty, jedná se o takovou barterovou transakci (ačkoliv IAS 18 s tímto termínem ještě přímo nepracuje), při které vzniká výnos. Ten je nutné ocenit reálnou hodnotou získaného zboží či služeb, ovšem s úpravou o případnou peněžní částku či její ekvivalent, jestliže takové byly převedeny jako součást protihodnoty (1993, IAS 18, para. 12).

V roce 2001 však byla tato úprava upřesněna interpretací *SIC-31 Výnosy – barterové transakce zahrnující reklamní služby*. Jak je tedy zřejmé z názvu, úprava se netýká barterových transakcí obecně. V praxi se ukázalo, že barterové transakce zahrnující propagační služby jsou velmi časté, ale nejsou však jediným typem transakce na trhu reklamních služeb, a v některých případech také dochází mezi účetními jednotkami k úhradě stejné či přibližně stejné částky místo přímé barterové transakce.

V souladu s pravidly IAS 18 vzniká výnos pouze u transakcí, kdy jsou vyměňované služby rozdílné, a navíc je nutné částku spolehlivě vyčíslit. Ovšem právě spolehlivé vyčíslení výnosu v reálné hodnotě reklamních služeb se stalo předmětem problému.

Interpretace SIC-31 proto upřesňuje, že určit výši výnosu z barterové transakce zahrnující propagaci pomocí reálné hodnoty protiplnění není možné. Avšak přestože nelze spolehlivě tento výnos vyčíslit za použití standardního přístupu, dodavatel je schopen vyčíslit reálnou hodnotu reklamních služeb, které v transakci poskytuje jako protiplnění. Tu proto určí dle jím poskytovaných nebarterových transakcí. Srovnávaná transakce však musí splňovat podmínky, jako podobnost poskytovaného plnění, zahrnutí peněžního či jiného protiplnění, ale také nutnost častého uskutečňování a poskytování jiným protistranám než v posuzované barterové transakci (2001, SIC 31, para. 5).

1.1.6 Převody aktiv od zákazníků

V roce 2009 vydala IASB upřesňující interpretaci *IFRIC 18 Převody aktiv od zákazníků*, která se kromě IAS 18 týkala také čtyř dalších standardů a jedné již dříve vydané interpretace k dané problematice. IFRIC 18 se zabývá situacemi, kdy dochází k převodu pozemků, budov a zařízení od zákazníků za účelem zajištění trvalého přístupu k dodávkám zboží nebo služeb. Typicky je takovou situací převod aktiv v odvětví síťových služeb, které následně účetní jednotka použije k připojení těchto zákazníků k rozvodné síti. Alternativně účetní jednotka přijme od zákazníků peněžní prostředky na nákup takovýchto aktiv (2009, IFRIC 18, para. 4-6).

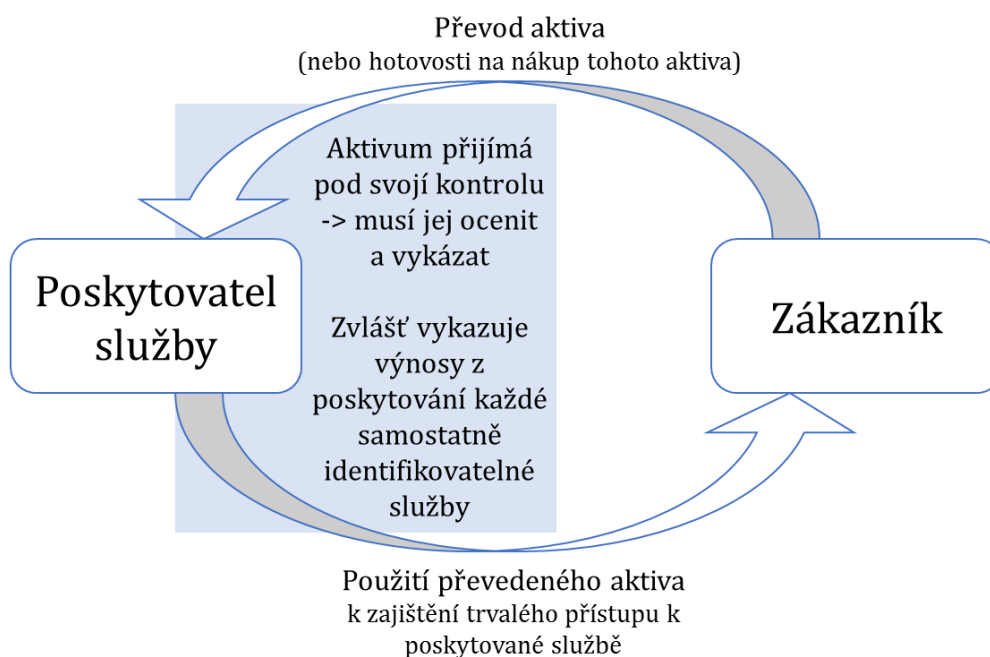
Dle IASB musí účetní jednotka pro nalezení účetního řešení v souladu s Mezinárodními účetními standardy postupovat dle několika navazujících kroků. Nejprve je nutné rozhodnout o tom, zda je splněna definice aktiva, což není nutně podmíněno existencí vlastnického práva, ale především jeho kontrolou (Konceptní rámec 49(a)). Dle interpretace účetní jednotka ve standardních případech, jako je právě připojení k rozvodné síti, právem kontroly disponuje, a to navzdory tomu, že se zavázala tuto konkrétní převáděnou položku použít k poskytnutí služeb zákazníkovi. Je-li však rozhodnuto, že se jedná o aktivum, musí být oceněno a vykázáno v souladu s *IAS 16 Pozemky, budovy a zařízení*.

Ocenění na výnosové straně se pak řídí standardem 18, v rámci kterého se jedná o směnu rozdílného zboží nebo služby a dochází tedy ke vzniku výnosu. Náročnější následně může být určení samostatně identifikovatelných služeb, kdy připojení zákazníka k síti může a nemusí být samostatně poskytovanou službou z hlediska IAS 18. Klíčové pro určení tohoto je srovnání nabízené ceny služby přístupu k dodávkám zboží či služeb s cenou nabízenou zákazníkům, kteří aktivum nepřevádí. Každá samostatně identifikovaná služba pak bude vykázána v souladu s IAS 18 v reálné hodnotě. To však může být v případě poskytování neomezené

služby komplikováno také neomezeným trváním dohody o poskytování služeb. V takovém případě se výnos vykazuje po dobu, která nepřekročí životnost převáděného aktiva použitého k poskytování této služby. Tento postup se v souladu s interpretací číslo 18 aplikuje také na situace, kdy účetní jednotka přijme od zákazníka hotovost, kterou musí použít na nákup aktiv, která je následně povinna použít k zajištění trvalého přístupu zákazníka k dodávkám zboží či služeb (2009, IFRIC 18, para. 18-19, 21).

Schematicky je situace znázorněna na níže uvedeném obrázku 3:

Obrázek 3 - Převody aktiv od zákazníků a vykazování poskytovatele služby

Zdroj: 2009, IFRIC 18, vlastní zpracování

1.1.7 Smlouvy o výstavbě nemovitosti

Jak bylo možné si všimnout na předchozích stranách, jak IAS 18, tak IAS 11 upravují (oboje s použitím metody stupně rozpracování) poskytování služeb v průběhu několika období, jako je typicky například výstavba nemovitostí. Tuto shodu řeší od roku 2009 *IFRIC 15 Smlouvy o výstavbě nemovitosti*.

Pro určení, zda posuzovaná smlouva spadá do působnosti IAS 11 či IAS 18 je rozhodující, zda dohoda splňuje definici smlouvy o zhotovení dle IAS 11 (viz strana 8). Avšak kromě účelu sjednání smlouvy je také nutné, aby kupující mohl specifikovat prvky projektu, ať už před zahájením stavby či v jejím průběhu. Pokud tomu však není a zákazník si například u rezidenčních nemovitostí pouze vybírá bytovou jednotku ke koupi z konkrétního rozsahu možností určených účetní

jednotkou, tedy část projektu účetní jednotky (přestože někdy může mít právo specifikovat malé úpravy), jedná se o prodej zboží a jako takový spadá do sféry působnosti IAS 18. Přitom v případech, kdy se podle IAS 18 použije metoda stupně rozpracovanosti, jsou obecně aplikovatelné požadavky dle IAS 11 pro uznání výnosů a souvisejících nákladů z těchto transakcí. Tyto situace také zakládají povinnost účetní jednotky zveřejňovat některé dodatečné informace (2008, IFRIC 15, para. 11-12).

Pokud se vykazování výnosů z prodeje budované nemovitosti řídí mezinárodním účetním standardem 18, je pro stanovení správného způsobu vykazání ještě nutné určit, zda se jedná o prodej zboží či poskytování služby. Výše popsaná koupě bytové jednotky ze své podstaty představuje prodej zboží, přičemž toto rozlišení je v interpretaci podmíněno tím, že účetní jednotka je povinna dodat v souvislosti s prodejem nemovitosti také služby a materiály pro výstavbu. Naproti tomu případy posuzované jako poskytování služeb se touto charakteristickou povinností účetní jednotky nevyznačují (2008, IFRIC 15, para. 13-19).

1.1.8 Zákaznické věrnostní programy

V roce 2008 vstoupila v platnost interpretace *IFRIC 13 Zákaznické věrnostní programy*, která upřesňuje, jak účetně v souladu s Mezinárodními standardy řešit vykazování výnosů z prodejů zboží a poskytování služeb, využívá-li účetní jednotka nějaký typ věrnostního programu a svým zákazníkům přiznává věrnostní kredity. Ty mohou být součástí prodejní transakce a v budoucnu mohou být použity na nákup zboží či služby se slevou, popř. zdarma. Existence těchto programů vyvolala otázku, zda je vhodné odložit uznání výnosu nebo přiznáním kreditů zákazníkovi vzniká povinnost účetní jednotky vytvořit rezervu na budoucí náklady.

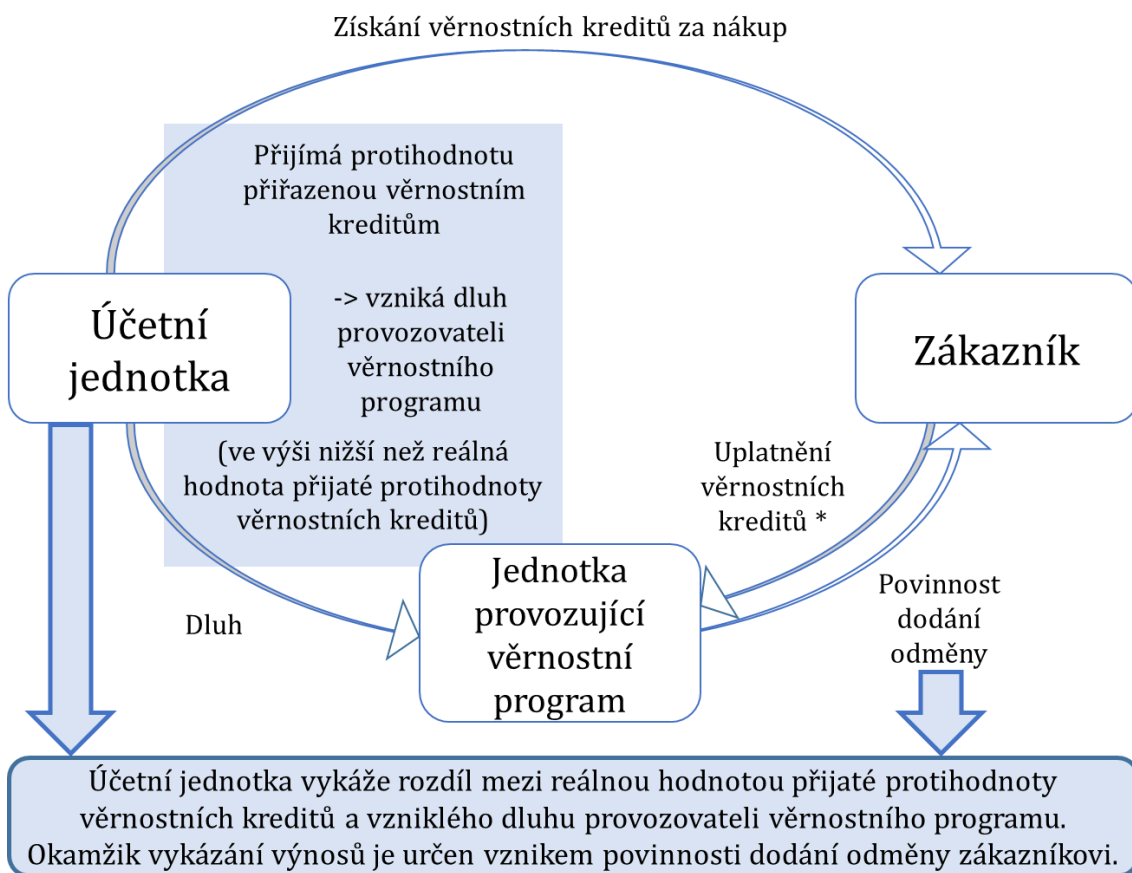
IFRIC 13 upřesňuje, že v těchto situacích je účetní jednotka povinna účtovat o věrnostních kreditech či bodech jako o samostatně identifikovatelných součástech budoucích transakcí, a to ve výši jejich reálné hodnoty⁵. Výnos z této transakce pak bude vykázán v okamžiku prodeje, tj. v momentě, kdy účetní jednotka dodá odměny nárokové zákazníkem na základě využití jeho věrnostních kreditů (2007, IFRIC 13, para. 5-7).

Je však také možné, že účetní jednotka je zapojena do věrnostního programu třetí strany a protihodnotu přiřazenou věrnostním kreditům přijímá na účet této třetí strany. Výnos účetní jednotky v tomto případě bude dán rozdílem mezi protihodnotou věrnostních kreditů a částkou, kterou účetní jednotka dluží správci věrnostního programu. Tento výnos bude ale vykázán až v okamžiku, kdy je třetí

⁵ Při nutnosti použít odhad je také uvažován podíl věrnostních kreditů, u kterých se neočekává jejich využití zákazníky.

strana povinna dodat odměny, v souvislosti s čímž jí vzniká nárok na obdržení protihodnoty (2007, IFRIC 13, para. 8). Tento složitý mechanismus je znázorněn na níže uvedeném obrázku číslo 4:

Obrázek 4 - Věrnostní programy provozované třetí stranou

*) Uplatnění věrnostních kreditů může být v některých případech možné i prostřednictvím účetní jednotky

Zdroj: 2007, IFRIC 13, vlastní zpracování

1.1.9 Ujednání o poskytování licencovaných služeb

Počátkem roku 2009 byla v Úředním věstníku Evropské unie uveřejněna interpretace IFRIC 12 *Ujednání o poskytování licencovaných služeb*, která má v porovnání s většinou interpretací širší kontext a souvisí s více standardy (konkrétně souvisí s výkladem 14 účetních standardů a dvou interpretací). Předmětem pozornosti této interpretace je totiž obsáhlá problematika partnerství soukromého a veřejného sektoru. Konkrétně je v působnosti IFRIC 12 zachycení takovýchto ujednání na straně provozovatele.

Pro účely stanovení pravidel účetního výkaznictví samozřejmě IFRIC 12 nejdříve definuje situace, které jsou z hlediska této interpretace považovány za *ujednání*

o poskytování licencovaných služeb. Primárně se tímto termínem chápe převedení poskytování veřejné služby z veřejného na soukromý sektor, a to za podmínek, že zadavatel (veřejný sektor) kontroluje anebo reguluje služby, které je provozovatel (soukromý sektor) povinen poskytovat za stanovenou cenu prostřednictvím jím vybudované či zrekonstruované infrastruktury, kterou poté následně alespoň zčásti spravuje. Na konci doby platnosti ujednání pak musí zadavatel kontrolovat významný podíl na této infrastruktuře (2006, IFRIC 12, para. 5).

V oblasti výnosů postupuje provozovatel při poskytování služby v souladu s IAS 11 a IAS 18. Přičemž v souvislosti s vykazováním výnosů a nákladů vybudování či modernizace infrastruktury postupuje provozovatel dle IAS 11. Avšak příslušná protihodnota, uznávaná ve výši reálné hodnoty, je představovaná nárokem na finanční či nehmotné aktivum. Prvním případem jsou situace, kdy provozovatel v souvislosti s poskytnutím služby výstavby nebo modernizace získá smluvní nárok na obdržení finančního aktiva (nejčastěji ve formě peněžních prostředků). Na takto posouzený výnos se vztahují *IAS 32 Finanční nástroje: vykazování*, *IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování* a *IFRS 7 Finanční nástroje: zveřejňování*⁶. Ve druhém případě je mu odměnou získané právo účtovat uživatelům poplatky za jím poskytovanou veřejnou službu, které se vykazuje v souladu s *IAS 38 Nehmotná aktiva*. V případě kombinace obou způsobů je dle logiky interpretace nutno vykazovat tyto části odděleně (2006, IFRIC 12, para 13-15).

1.4 IFRS 15 Výnosy

První část této kapitoly se věnovala základním principům účtování o výnosech dle IAS 18 a IAS 11 a souvisejících výkladových interpretací. Po dlouholetých diskuzích započatých již v roce 2002 byl na konci roku 2008 vydán návrh zcela nového standardu, který byl dokončován další roky v celkem třech kolech připomínkových řízení. Až roku 2014 byla vydána finální verze standardu *IFRS 15 Výnosy ze smluv se zákazníky*. Ten nepředstavuje pouze revizi stávajících pravidel, ale nastavuje zcela novou metodologii pro vykazování výnosů z běžné činnosti podniku. Přínos tohoto kroku je o to větší, že IASB na přípravách tohoto standardu úzce spolupracovala s americkou FASB⁷, což dalo vzniknout společnému

⁶ Příslušná úprava je dostupná v příloze Nařízení komise č. 1126/2008 ze dne 3. listopadu 2008.

⁷ Rada pro standardy finančního účetnictví plní roli IASB v USA (*Financial Accounting Standards Board*), více na www.fasb.org.

jednotnému přístupu⁸ a silně pomohlo ke konvergenci obou systémů. V Evropské Unii byl přijat Nařízením Evropské komise číslo 2016/1905.

Nový standard je v rámci vykazování dle IFRS povinně implementovatelný od 1. ledna 2018 (termín byl původně o rok kratší, nicméně z důvodu náročnosti přijetí změn účetními jednotkami byl v roce 2015 odložen). Je ale povolena i dřívější akceptace tohoto standardu. V souvislosti s obtížným přechodem na nový systém bylo ovšem nutné ještě před začátkem účinnosti této úpravy vydat upřesnění některých bodů. Ta se však netýkala nové koncepce jako takové, ale především vlastního procesu změny systému vykazování výnosů. IFRS 15 zcela nahrazuje (viz Tabulka 1, str. 3) *IAS 11 Smlouvy se zákazníky*, *IAS 18 Výnosy*, *IFRIC 13 Zákaznické věrnostní programy*, *IFRIC 15 Smlouvy o výstavbě nemovitostí*, *IFRIC 18 Převody aktiv od zákazníků a SIC 31 Výnosy – barterové transakce zahrnující reklamní služby* (IAS Plus, 2017b).

1.1.10 Rozsah působnosti

IFRS 15 nabízí velmi komplexní přístup v podobě jediného pětistupňového modelu aplikovatelného univerzálně na veškeré výnosy z prodeje zboží a poskytování služeb zákazníkům. Cílem a základním principem je zachycení výnosu v takové výši, která bude odrážet očekávanou nárokovanou protihodnotu za poskytnutou službu či prodané zboží, a to po zvážení všech relevantních skutečností (Delloite, 2015).

Rozsah působnosti je stanoven vztažením modelu na veškeré smlouvy se zákazníky, které splňují kritéria pro identifikaci smlouvy. Zároveň je však také výčtem smluv, které jsou vyjmuty z působnosti standardu, ačkoliv je možné, že jednotlivé části těchto smluv spadají pod různé standardy, včetně IFRS 15. Vyňaté z působnosti jsou zčásti typově stejné položky jako v dřívější úpravě, tedy hlavně leasingy, pojistné smlouvy a finanční nástroje. Z působnosti jsou také vyjmuté nepeněžní směny mezi účetními jednotkami ve stejné oblasti podnikání s cílem usnadnit prodej zákazníkům. Tyto sice spadaly do působnosti IAS 18, ovšem bylo zároveň určeno, že tento typ transakce nezakládá vznik výnosu (2014, IFRS 15, para. 5).

Pro účely Mezinárodních účetních standardů je *zákazník* definován jako:

„osoba, která uzavřela s účetní jednotkou smlouvu za účelem získání zboží nebo služeb, které jsou výstupem běžné činnosti účetní jednotky, výměnou za protihodnotu“ (2014, IFRS 15, para. 6).

⁸ Do účetních standardů US GAAP však nebyl přijat stejný IFRS 15, ale jeho verze schválená FASB jako „Accounting Standards Codification Topic 606“, která s IFRS 15 není zcela totožná (liší se například v použití některých termínů, což je dáno kontextem celého systému standardů).

Přitom ovšem Rada IASB odmítla vydat doplňující upřesnění pro vymezení *běžné činnosti účetní jednotky*, a to z toho důvodu, že tyto činnosti jsou určeny již Koncepčním rámcem IFRS a v souvislosti s novým pojetím vykazování výnosů tento koncept zůstal zachován (IFRS Foundation, 2015).

Smlouva je definována jako:

„Dohoda mezi dvěma nebo více smluvními stranami, v jejímž důsledku vznikají vymahatelná práva a závazky“ (2014, IFRS 15, para. 10).

a musí splňovat všechna následující kritéria (2014, IFRS 15, para. 9):

- je schválena smluvními stranami, a to písemně, ústně či v souladu s jinou běžnou obchodní praxí a smluvní strany zavazuje k plnění,
- jsou identifikovatelná práva smluvních stran na převedení zboží nebo služeb
- jsou stanoveny identifikovatelné platební podmínky,
- smlouva má obchodní podstatu (tj. očekává se změna rizika, času nebo budoucí peněžní toky účetní jednotky) a
- je pravděpodobné, že účetní jednotka obdrží protihodnotu výměnou za zboží nebo služby, přičemž se posuzuje schopnost a úmysl zákazníka částku protihodnoty uhradit.

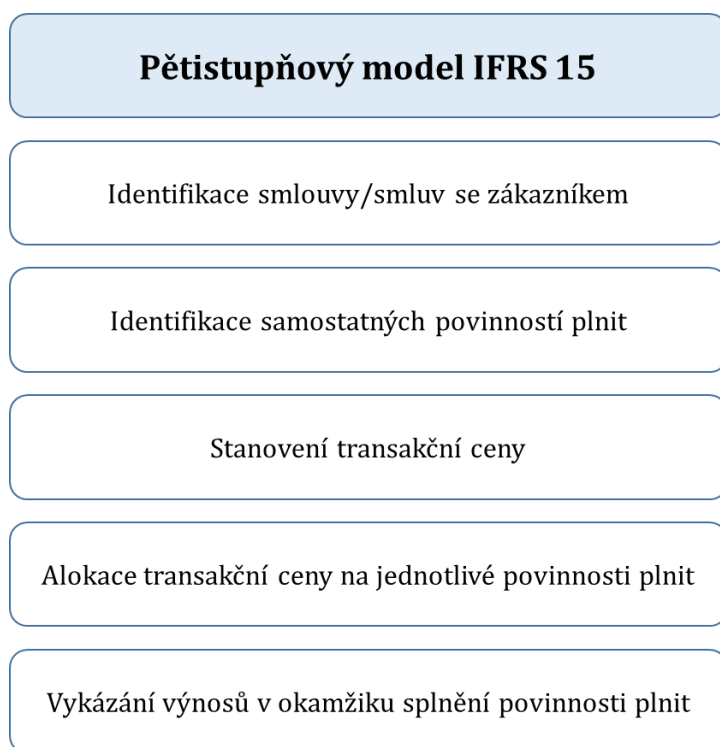
V případě, že kontrakt nesplňuje všechny výše uvedené podmínky, účetní jednotka nesmí použít model IFRS 15. Navíc tato jednotka nesmí vykázat výnos do doby, než je takovýto kontrakt dokončen nebo zrušen, popř. změnou podmínek bude splňovat definici smlouvy dle IFRS 15 (IFRS Foundation, 2015).

Tímto vymezením se například dividendy, které spadaly do působnosti IAS 18, dostávají mimo stejnou metodiku vykazování jako běžné výnosy podniku a koncepčně jsou dále přeřazeny pod *IFRS 9 Finanční nástroje*. Způsob jejich vykázání, a tedy i dopad na výsledky společnosti přitom zůstal neměnný (IFRS Foundation, 2015).

1.1.11 Model pro vykazování výnosů

Model stanovený IFRS 15 slouží k určení výše vykázaného výnosu, ale také okamžiku jeho vykázání. Po splnění určujících kritérií je výnos vykázán buď jednorázově, nebo je vykazován průběžně, tedy podobně jako v původní úpravě. Jak již bylo zmíněno, univerzální model má pět kroků:

Obrázek 5- Pětistupňový model

Zdroj: 2014, IFRS 15, vlastní zpracování

Prvním krokem modelu je **IDENTIFIKACE JEDNOTLIVÝCH SMLUV SE ZÁKAZNÍKY** dle kritérií uvedených výše na straně 18. Podmínky určí každou smlouvu, která bude samostatně vykázána dle následujících bodů modelu.

Ovšem v případě, že účetní jednotka uzavře více smluv současně se stejným zákazníkem, je povinna tyto účtovat jako jedinou smlouvu, jedná-li se o balíček s jediným obchodním cílem, částky protihodnot těchto smluv spolu souvisí a zboží či služby přislíbené v těchto smlouvách představují jediné plnění (2014, IFRS 15, para. 17).

Druhým krokem je potom **IDENTIFIKACE SAMOSTATNÝCH POVINNOSTÍ PLNIT**, ke kterým se v identifikované smlouvě účetní jednotka zavázala. Přičemž u každého závazku musí být už při uzavření smlouvy určeno, bude-li plněn jednorázově či průběžně. Pro průběžně plněné závazky platí (2014, IFRS 15, para 32-37):

- zákazník přijímá a spotřebovává požitky plynoucí z poskytovaného plnění současně s tím, jak mu jej účetní jednotka poskytuje,
- plněním vzniká nebo se zhodnocuje aktivum, které je již pod kontrolou zákazníka a
- plněním nevzniká aktivum, pro které by účetní jednotka měla alternativní využití, přičemž má nárok na úhradu za dosud poskytnuté plnění.

Průběžně plněné závazky jsou vykazovány metodou *Měření pokroku*, tedy dle dosaženého pokroku směrem ke splnění závazku, a to ve vztahu ke stupni převedení kontroly (viz níže). Na rozdíl od metody procenta dokončení dle stávající úpravy je výslovně určeno, že účetní jednotka ze započtení vyloučí veškeré zboží nebo služby, jejichž kontrolu nepřevádí na zákazníka. Odhad stupně dosaženého pokroku pak musí být účetní jednotka schopna *přiměřeně změřit*. Již není definována spolehlivost odhadu, ale pouze obecně nutnost podložení spolehlivými informacemi. Není-li tomu tak, jsou vykázány výnosy maximálně do výše doposud vynaložených nákladů (2014, IFRS 15, para. 39).

Závazky plněné jednorázově jsou potom ty, pro které neplatí žádná z výše uvedených charakteristik. Ke splnění těchto závazků dojde, jakmile účetní jednotka převede zboží či službu zákazníkovi. To se stane v okamžiku, kdy zákazník získá nad zbožím či službou kontrolu a posuzuje se dle ukazatelů, jako:

- účetní jednotka má nárok na úhradu,
- zákazník aktivum přijal, má k němu právní titul a/nebo jej fyzicky vlastní,
- zákazník nese podstatná rizika a užitky spojené s vlastnictvím (2014, IFRS 15, para. 38).

STANOVENÍ TRANSAKČNÍ CENY je třetím krokem modelu a zároveň prvním vedoucím k samotnému ocenění výnosu. *Transakční cena* je definována jako:

„...částka protihodnoty, na kterou má účetní jednotka dle svého názoru nárok výměnou za převod příslibeného zboží nebo služeb na zákazníka, s výjimkou částek inkasovaných v zastoupení třetích stran“ (2014, IFRS 15, para. 47).

Jedná se tedy o celkovou částku vycházející přímo ze smlouvy se zákazníkem. Nicméně standard ještě upřesňuje, že tuto částku je nutno upravit zvážením následujících dopadů:

- Variabilní protihodnota
 - Tzn. zahrnutí slev či premií za plnění, ale také může záviset na tom, zda dojde/nedojde k nějaké budoucí události. Odhad se provádí buď na základě očekávané hodnoty, nebo nejpravděpodobnější částky (vhodné například pokud má smlouva dva možné výsledky).
- Omezující odhady variabilní protihodnoty
 - Po vyřešení nejistoty určující variabilní protihodnotu nesmí dojít k zásadnímu stornu výnosů. Účetní jednotka tedy musí zvážit například volatilitu trhu nebo vlastní dosavadní zkušenosti.
- Existence významného prvku financování
 - Při určení výše transakční ceny musí být v odhadu také zahrnuta časová hodnota peněz, jestliže tato znamená významný prospěch

pro některou ze smluvních stran (prvek financování přitom nemusí být explicitně uveden ve smlouvě). Úprava transakční částky pak bude odpovídat rozdílu částky, která by byla za běžných podmínek uhrazena v době převodu zboží a služeb a částky přislíbené.

- Za prvek financování se vždy považují smlouvy, ve kterých zákazník zaplatí předem, podstatná částka přislíbené protihodnoty je variabilní nebo v situacích, kdy je tato úprava transakční ceny způsobena jiným důvodem, než je poskytnutí finančních prostředků (například je ručením zajištěna ochrana v případě, že jedna ze smluvních stran řádně neplní své závazky).
- Přislíbená protihodnota je nepeněžní povahy
 - Nepeněžní protihodnotu musí účetní jednotka ocenit reálnou hodnotou, a to s odkazem na samostatnou prodejní cenu zboží či služeb, které zákazníkovi svým plněním poskytuje.
- Protihodnota je splatná zákazníkovi
 - Zahrnuje veškeré položky zúčtovatelné proti dluhu zákazníka (jako kupony a poukázky). Avšak toto snížení neplatí pro úhrady za odlišitelné zboží nebo služby od zákazníka.
- Účetní jednotka musí při určování transakční ceny předpokládat průběh převedení přislíbeného zboží a služeb tak, jak je stanoveno ve smlouvě, přičemž neuvažuje rušení či modifikaci této smlouvy (2014, IFRS 15, para 49).

Po zvážení relevantních faktorů a určení transakční ceny pak účetní jednotka přistoupí k **ALOKACI TRANSAKČNÍ CENY** na jednotlivé povinnosti plnit zjištěné ve druhém kroku, na základě poměru jejich samostatné prodejní ceny. Očekává se, že obvykle bude účetní jednotka schopna určit cenu, za kterou by dané zboží nebo služba byly dodány samostatně a nezávisle na ostatních plněních ve smlouvě. V případě, že tomu ale tak není, je nutné vycházet alespoň z přiměřeně dostupných informací a učinit odhad této ceny. Ten může být upravenou tržní cenou, či případně určen jako očekávané náklady plus marže. V případě vysoce volatilní ceny je pak možné použít také cenu zbytkovou.

Provedení tohoto kroku pak způsobuje jednu z nejvýznamnějších změn v účtování výnosů z obchodních vztahů vůbec. Alokaci je totiž nutné provést s ohledem na samostatnou prodejní cenu každého identifikovaného odlišitelného závazku. Jsou-li tyto ceny objektivně zjistitelné, protože účetní jednotka prodává dané zboží a služby také samostatně za podobných okolností a podobným zákazníkům, alokaci není příliš problematické provést.

Avšak ne vždy je možné samostatnou cenu objektivně zjistit. V takových případech musí účetní jednotka použít odhad, a to v souladu s obecně stanoveným cílem alokace:

„Cílem při alokaci transakční ceny je, aby účetní jednotka alokovala tuto cenu na jednotlivé závazky k plnění (nebo odlišitelné zboží nebo službu) v částce, která zachycuje částku protihodnoty, na kterou má účetní jednotka dle vlastního názoru nárok výměnou za převod přislíbeného zboží nebo služeb na zákazníka“ (2014, IFRS 15, para. 73.)

Posledním krokem je **VYKÁZÁNÍ VÝNOSŮ V OKAMŽIKU SPLNĚNÍ POVINNOSTI PLNIT**. Splnění povinnosti je určeno převodem kontroly nad přislíbeným zbožím nebo službou na zákazníka. Převod je jednorázový, alternativně pak průběžný.

Dle způsobu převodu kontroly je použit způsob účtování výnosů. Měření postupu vzhledem k dokončení převodu zboží či služby na zákazníka je možné jednak pomocí metod založených na dostupném výstupu, který předmětné aktivum produkuje, jednak také na metodách pracujících se vstupy (BDO, 2014).

1.1.12 Modifikace smluv

Standard dále upravuje změny stávajících smluv. Za splnění následujících podmínek platí, že o změně je účtováno, pokud se (2014, IFRS 15, para. 20):

- mění rozsah poskytnutých plnění ve srovnání s původním kontraktem (tzn. že modifikace obsahuje dodatečné samostatné plnění) a zároveň
- stoupla smlouvou stanovená cena o částku, která odráží samostatnou prodejní cenu dodatečného plnění).

Pokud modifikace smlouvy není vykazována samostatně, je nutné k původnímu kontraktu doúčtovat rozdílové plnění. Pokud je samostatně odlišitelné, je ukončeno vykazování původní verze, která je zcela nahrazena smlouvou obsahující nové podmínky. Je nutné stanovit transakční cenu a provést její alokaci s přihlédnutím k dodatečnému samostatnému plnění. Pakliže dodatečné plnění není samostatně odlišitelné, je provedena úprava stávající smlouvy.

1.5 Srovnání s českou legislativou

Vykazování výnosů se řídí zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví, vyhláškou č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví a Českými účetními standardy. České normy však neobsahují tak komplexní úpravu jako Mezinárodní standardy, ale spíše pokyny k praktické aplikaci.

Jak určuje zákon o účetnictví, účetní jednotky o výnosech účtují v období, s nímž výnos věcně a časově souvisí, případně v okamžiku zaplacení, není-li možné určit souvislost. Spolu s obecnými účetními zásadami však tímto koncepční vedení v zásadě končí.

Na účetní jednotky jsou tedy kladeny poměrně vysoké nároky na použití vlastního odborného úsudku při stanovení interních směrnic i při vlastním vykazování, důsledkem čehož mohou vznikat značné rozdíly způsobu vykazování mezi jednotlivými účetními jednotkami.

Přestože v české legislativě neexistuje aplikovatelný koncepční rámec, stanovené obecné principy však v podstatě vedou účetní jednotky k použití obdobných modelů jako je IAS 18. Avšak bez možnosti odkazu na jasný koncepční rámec není možné používat komplexněji pojaté modely jako je pětistupňový model IFRS 15, které vycházejí z rozboru podstaty transakce a samostatné prodejní ceny.

V České republice mnoho účetních jednotek účtuje dle IFRS⁹, přičemž pro daňové účely také sestavuje závěrku dle české legislativy. Doposud bylo možné vykazovat standardní smlouvy o prodeji zboží a služeb v rámci obou konceptů v zásadě stejně. S přijetím IFRS 15 je však nutné přehodnotit veškeré smlouvy se zákazníky a jejich vykazování a nutně dojde ke změně. Situaci některých firem však ale může znesnadnit nutnost paralelního zachování stávajících postupů pro potřeby určení základu daně z příjmů, která vychází z úpravy výsledku hospodaření bez vlivu Mezinárodních účetních standardů¹⁰. Zavedením nových pravidel v IFRS se může značně zkomplikovat převod mezi jednotlivými standardy a jejich výsledky se mohou zásadně lišit.

⁹ Povinnost je stanovena pro obchodní společnosti emitující cenné papíry na evropském regulovaném trhu a také účetní jednotky povinně sestavující konsolidovanou účetní závěrku dle IFRS, což jsou dceřiné a přidružené společnosti matky, která zpracovává IFRS.

¹⁰ § 23 odst. (2) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, který dále odkazuje na prováděcí vyhlášku zákona o účetnictví (vyhláška č. 563/1991 Sb.).

2 Úprava vykazování leasingů

Účetní zachycení leasingů se aktuálně řídí primárně *Mezinárodním účetním standardem číslo 17 – Leasingy*, a to komplexně jak z pohledu pronajímatele, tak také z pohledu nájemce. Na rozdíl od vykazování výnosů, které se řídí mnoha normami, se účtování leasingů řídí pouze jedním standardem a třemi souvisejícími interpretacemi a z tohoto hlediska je tedy pojaté komplexněji než úprava vykazování výnosů. Původní verze tohoto předpisu byla vydána již roku 1982 s účinností k počátku roku 1984. Stejně jako v případě IAS 18 a IAS 11 se jedná tedy o starší standard, který již také prošel několika fázemi změn. V roce 1997 došlo k vydání nového standardu pod názvem *IAS 17 Leasingy*, který nabyl účinnosti roku 1999. Ovšem v roce 2003 byla vydána jeho revidovaná verze a v roce 2009 byl poté současný výklad ještě rozšířen. Důležitým doplněním k výkladu IAS 17 jsou pak také související interpretace, především pak *IFRIC 4 Určení, zda smlouva obsahuje leasing*, *SIC-15 Operativní leasingy - pobídky* a *SIC-27 Vyhodnocování podstaty transakcí uzavřených právní formou leasingu* (IAS Plus, 2017d).

Již od roku 2006 se ale IASB zabývala otázkou potenciálního vydání zcela nového standardu řídícího účetní zachycení pronájmů, který by představoval novou logiku přístupu k této problematice. Roku 2010 byl vydán k připomínkovému řízení první návrh, ale sama IASB jej po necelém roce stáhla zpět a oznámila záměr zveřejnění návrhu nového, který dostal finální podobu až v roce 2013. Po několika letech byl pak v roce 2016 publikován nový standard *IFRS 16 Leasingy*, jehož účinnost byla stanovena k počátku roku 2019. Dřívější přijetí je účetním jednotkám povoleno pouze v případě, že jednotka již aplikuje standard *IFRS 15 Výnosy*. Obdobně jako IFRS 15, také IFRS 16 pojímá problematiku komplexně a nahrazuje proto veškeré současně platné normy určující vykazování leasingů a představuje nový sjednocený model (pro účtování na straně nájemců) (IAS Plus, 2017d).

Tabulka 2 - Úprava vykazování leasingů

Vydání IASB	Účinnost IASB	Přijetí EU	Aktuálně platná úprava vykazování leasingů	Nahrazení
2003	2005	2008	IAS 17 Leasingy *	IFRS 16
2004	2006	2008	IFRIC 4 Určení, zda smlouva obsahuje leasing	IFRS 16
1999	1999	2008	SIC-15 Operativní leasingy - pobídky	IFRS 16
2001	2001	2008	SIC-27 Vyhodnocování podstaty transakcí uzavřených právní formou leasingu	IFRS 16

*) v roce 2009 doplněno o přílohu

Zdroj: IAS Plus, 2017c a 2017d; a Evropská komise, 2017

2.1 IAS 17 Leasingy

Standardem číslo 17 se řídí vykazování veškerých leasingů kromě leasingů vztahujících se k průzkumu nebo využití ložisek nerostů, ropy, zemního plynu a podobných neobnovitelných zdrojů a také s vyjmutím licenčních smluv na videozáznamy, filmy, hry, patenty, rukopisy a autorská práva. Přičemž leasing je definován jako:

„Smlouva, ve které pronajímatel poskytuje nájemci právo užívat aktivum po stanovenou dobu za jednorázovou platbu nebo řadu plateb“ (2003, IAS 17, para. 4).

Leasingem je také smlouva, která na pronajímateli požaduje poskytování *základních služeb souvisejících s provozem nebo údržbou* aktiv, jejichž právo užívání je převedeno na nájemce. Rozhodující je tedy právě převod práva užívání mezi smluvními stranami, a to po stanovenou dobu a za jednorázovou platbu či řadu plateb.

2.1.1 Klasifikace leasingů

Stávající standard rozlišuje dvě kategorie leasingů, a to leasing finanční, který je přímo definován, a leasing operativní, který je kategorií doplňující a zahrnuje veškeré ostatní leasingy.

„Finanční leasing je leasing, který převádí všechna podstatná rizika a odměny spojené s vlastnictvím aktiva“ (2003, IAS 17, para. 4).

Klasifikace leasingů je tedy určena rozsahem převodu rizik a odměn mezi smluvními stranami, nikoliv formou smlouvy, jak upřesňuje také interpretace SIC-27 (viz kapitola 2.4, str. 31). Riziky spojenými s vlastnictvím aktiva standard rozumí například možné ztráty z nevyužití kapacity a kolísání návratnosti, naopak odměnou může být zisk ze zhodnocení či realizace zbytkové hodnoty aktiva.

Pro upřesnění klasifikace standard nabízí některé příklady charakteristik, které napovídají, že dle použité logiky se jedná o finanční leasing. Takovým je typicky leasing, který na konci nájemní doby převádí vlastnictví aktiva na nájemce, protože je tímto převáděno riziko v podobě nejisté zbytkové hodnoty aktiva. Obdobně pak v případě, že na konci smluvního vztahu získává nájemce opci koupit aktivum za cenu, o které se předpokládá, že bude nižší než reálná hodnota aktiva a bude tedy proto pravděpodobně využita. Mezi finanční leasingy se pak také řadí smlouvy, které sjednávají dobu leasingu na podstatnou část ekonomické životnosti aktiva a smlouvy, u kterých jsou pronajata aktiva zvláštní povahy a je jich bez podstatných úprav schopen využít pouze konkrétní nájemce. V takovýchto

případech je klasifikace určena hlavně zřejmým převodem možných odměn, avšak lze předpokládat, že jsou-li smluvně převedeny případné odměny, budou převedena také podstatná rizika související s vlastnictvím. Jestliže tomu tak nebude, lze očekávat, že pronajímatel bude požadovat za pronájem vyšší cenu.

Dalšími možnými vodítky pro určení správné kategorie konkrétní leasingové smlouvy mohou být podmínky zrušení smlouvy. O finanční leasing se bude jednat v případě, že ztráty pronajímatele, které jsou zrušením leasingu způsobené, nese dle smluvního ujednání nájemce. Riziko je tedy opět převedeno na nájemce.

Složitější situace mohou nastat při posuzování pronájmů, které obsahují pozemky a budovy. Obvykle uvažovaná nekonečná ekonomická životnost pozemků totiž znesnadňuje případnou klasifikaci leasingu jako finančního. IAS 17 určuje, že každá složka smlouvy bude posouzena samostatně a související leasingové platby se rozdělí proporcionálně k příslušným reálným hodnotám nároků pronajímatele, a to dle stavu k počátku smluvního vztahu. Avšak nelze-li platby spolehlivě rozdělit, je celý leasing klasifikován jako finanční¹¹. Dále pak ještě nabízí možnou výjimku v situaci, kdy je pronájem pozemku nevýznamný (tj. uznaná částka plateb připadající na složku pozemku je zanedbatelná vzhledem k částce připadající na složku budov). Takovéto pronájmy mohou být posouzeny jako jeden celek a následně pak také jako finanční leasing (2003, IAS 17, para. 17).

2.1.2 Vykazování leasingů u nájemce

Jak je vysvětleno výše, finanční leasing se vyznačuje převodem rizik a odměn spojených s vlastnictvím na nájemce aktiva. Aby nebyly ekonomické zdroje a výše závazků nájemce podhodnoceny, jsou finanční leasingy zachyceny ve výkazech nájemců jako aktiva, přestože nejsou ve vlastnictví účetní jednotky, avšak protože také představují závazek uhradit budoucí leasingové platby, jsou zároveň také pasivy. V rámci zachování logiky tedy není možné chápat závazky z těchto aktiv jako snížení jejich hodnoty, na což také standard explicitně upozorňuje. Prvotní vykázání, tedy k počátku leasingu, je v reálné hodnotě najatého majetku, zahrnujícím také počáteční přímé náklady nájemce (těmi mohou být například také náklady na projednávání leasingové smlouvy). Alternativně se vykáže současná hodnota *minimálních leasingových plateb*, pokud je nižší. Těmi jsou veškeré platby, jejichž úhrada může být na nájemci požadována, s výjimkou podmíněného nájemného, nákladů na služby a daní, ale naopak včetně případné kupní ceny při očekávané realizaci opce nájemce na koupi aktiva při předpokládané vyšší reálné hodnotě tohoto aktiva (2003, IAS 17, para. 4). Jako takové se tedy snaží přiblížit pořizovací

¹¹ Při dodržení stanoveného postupu může nastat také situace, kdy není možné spolehlivě rozdělit leasingové platby mezi jednotlivé složky smlouvy, ale všechny posuzované složky jsou zřejmě operativním leasingem. V takovém případě bude celý leasing klasifikován jako operativní.

ceně aktiva s odměnou pronajímatele, tedy nákladem na jeho pořízení z pohledu nájemce a nezahrnují náklady spojené s provozem a údržbou.

Jelikož je najaté aktivum vykázáno v rozvaze nájemce, v každém období je kalkulován související náklad na odpis za dodržení odpisové politiky konzistentní s odpisovou politikou používanou pro odepisování vlastních aktiv. Pro účely následného ocenění se pak minimální leasingové platby rozdělují na náklad na snížení nesplaceného závazku a související finanční náklad, který je alokován do jednotlivých období životnosti leasingu takovým způsobem, aby zajišťoval pokud možno (v praxi je možná aproximace) konstantní úrokovou sazbu zůstatku závazku. V návaznosti na to však musí nájemce splnit požadavky na zveřejňování stanovené v *IFRS 7 Finanční nástroje: zveřejňování*, ale také jiných, a doplnit své výkazy o informace týkající se finančních leasingů (2003, IAS 17, para. 31). Těmi jsou především:

- čistá účetní hodnota každé třídy aktiv,
- srovnání minimálních leasingových plateb s jejich současnou hodnotou,
- rozpad úhrnu budoucích plateb v období do jednoho roku, od jednoho roku do pěti let a nad pět let a
- podmíněné nájemné vykázané v nákladech daného období.

Protože u operativního leasingu zůstávají podstatná rizika a odměny spojené s vlastnictvím aktiva na straně pronajímatele, nájemce je nebude vykazovat ve své rozvaze jako majetek, ale budou představovat náklad příštích období. Důsledkem toho jsou nákladem nájemce celé leasingové platby rozloženy rovnoměrně po dobu trvání leasingu (pro upřesnění viz SIC-15, kapitola 2.3, str. 31). Avšak stejně jako v případě finančního leasingu musí nájemce splnit požadavky na zveřejňování stanovené v IFRS 7 a dále zveřejnit informace, které zůstávají v zásadě stejné (viz výše) s výjimkou uveřejnění čisté účetní hodnoty aktiv.

2.1.3 Vykazování leasingů u pronajímatele

Jak je uvedeno výše, finanční leasingy vykazuje v rozvaze jako majetek nájemce, který příslušná aktiva také odepisuje, protože pronajímatel na něj převedl všechna podstatná rizika a odměny spojené s vlastnictvím. V rozvaze pronajímatele jsou tedy finanční leasingy prezentovány jako pohledávky za nájemcem a aktiva jsou klasifikována jako držená pro prodej. Stejně jako nájemce, také pronajímatel může zahrnout do prvotního ocenění své počáteční přímé náklady, avšak explicitně je uvedena nemožnost jakéhokoli započtení obecných režijních nákladů. V případě výrobců či obchodníků, kteří jsou pronajímateli a často nabízí zákazníkům možnost mezi přímou koupí a koupí na finanční leasing, jsou náklady vznikající při sjednání smlouvy uznány jako náklad na počátku doby trvání leasingu, jelikož přímo souvisí se ziskem z prodeje příslušného období. Pro udržení stejné logiky na obou stranách

smluvního vztahu také pronajímatel alokuje finanční výnos během doby leasingu do jednotlivých období na základě snahy o udržení konstantní periodické návratnosti *čisté finanční investice*¹². Proti *hrubé finanční investici* do leasingu jsou pak postupně účtovány leasingové platby (kromě nákladů na služby). Pronajímatel je ale povinen pravidelně revidovat *nezaručenou zbytkovou hodnotu* aktiva a v případě snížení odhadu její výše reviduje rozložení výnosů během trvání leasingu a k tomuto okamžiku uzná redukci již časově rozlišených výnosů (2003, IAS 17, para. 36-41).

Také na pronajímatele jsou kladeny zvýšené požadavky na zveřejňování, mj. splnění požadavků dle IFRS 7. Dále také musí zveřejnit především (2003, IAS 17, para. 47):

- porovnání rozdílu hrubé investice do leasingů a současné hodnoty pohledávky z minimálních leasingových plateb,
- jejich výši a rozdělení v období do jednoho roku, od jednoho roku do pěti let a nad pět let,
- nerealizované finanční výnosy,
- kumulované opravné položky k nedobytným pohledávkám z minimálních leasingových plateb a
- podmíněné nájemné.

Operativní leasingy vykazuje nájemce pouze jako náklad a jako aktivum jej drží ve své rozvaze pronajímatel, který toto aktivum odepisuje (dle pravidel konzistentních s odpisovou politikou aplikovanou u jeho ostatních podobných aktiv) a případně vynakládá další prostředky na zajištění výnosů z leasingu. Proti tomu stojící výnosy z leasingu jsou rozloženy rovnoměrně po dobu trvání leasingu. V oblasti zveřejňování opět vzniká povinnost vykázat stejný časový rozpad souhrnu budoucích minimálních plateb z nevypověditelných leasingů¹³ a podmíněné nájemné uznané v období jako výnos (2003, IAS 17, para. 49-57).

Jakákoliv účetní jednotka, která je účastna smlouvy o leasingu, ať už finančním či operativním, má zvýšenou povinnost zveřejňování. V případě informací týkajících se leasingů stanovenou standardy IAS 17 a IFRS 7 příslušným pro finanční nástroje.

¹² *Čistou finanční investicí* se rozumí hrubá investice diskontovaná implicitní úrokovou sazbou (tedy taková, aby souhrn min. leasingových plateb a nezaručené zbytkové hodnoty se rovnal reálné hodnotě aktiva a počátečním přímým nákladům pronajímatele). *Hrubou finanční investicí do leasingu* je potom souhrn minimálních leasingových plateb, které obdrží pronajímatel z finančního leasingu a jakékoliv nezaručené zbytkové hodnoty připadající na pronajímatele. (2003, IAS 17, para. 4).

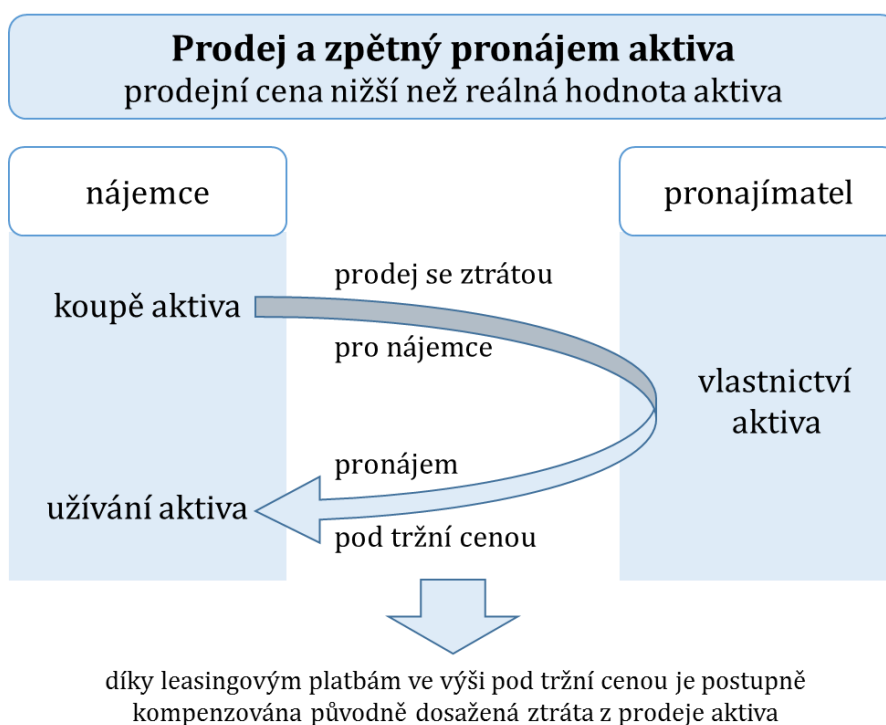
¹³ *Nevypověditelný leasing* je leasing, který lze vypovědět pouze se souhlasem pronajímatele, pokud je výpověď podmíněna nepravděpodobnou událostí nebo vstupem do nového leasingu na stejné či podobné aktivum se stejným pronajímatelem nebo pokud by nájemce musel zaplatit odstupné v takové výši, že pokračování leasingu je přiměřeně jisté (2003, IAS 17, para. 4).

2.1.4 Prodej a zpětný pronájem

Speciální úprava je aplikována v případě, že leasingu předchází prodej aktiva mezi stejnými smluvními stranami a pronajímatel je v pozici kupujícího. V těchto případech je pronajímatelem poskytovatel peněžních prostředků na nákup aktiva, kterým následně nájemce ručí za své závazky vzniklé touto operací. Prodej a zpětný pronájem je typickou operací zajišťující dodatečné financování. IAS 17 upravuje účetní zachycení možných situací, které mohou následně nastat, uzavřou-li pronajímatel a nájemce smlouvu o leasingu.

Pokud se jedná o finanční leasing, případný výtěžek z transakce, tedy přebytek výtěžku z prodeje nad vykázanou účetní hodnotou aktiva, musí pronajímatel vykazovat jako výnos postupně v průběhu trvání leasingu. Na druhé straně, pokud je konkrétní leasing klasifikován jako operativní, zisk z prodeje je uznán okamžitě. Výjimkou je případ, kdy nájemce prodá aktivum se ztrátou, která je ale postupně kompenzována díky zpětnému pronájmu, ve kterém jsou leasingové platby stanoveny pod úrovní tržní ceny. V této situaci nesmí být ztráta vykázána okamžitě, ale bude odložena a kompenzována postupně (IAS 17). Situaci znázorňuje níže uvedený obrázek 6:

Obrázek 6 Prodej a zpětný leasing, kompenzace ztráty z prodeje

Zdroj: 2003, IAS 17, vlastní zpracování

2.2 IFRIC 4 – Určení, zda smlouva obsahuje leasing

Interpretace číslo 4 byla vydána pro upřesnění identifikace leasingových smluv. Konkrétně se věnuje třem typům smluv, u kterých nemusí být vždy zřejmé, zda jsou leasingovou smlouvou či nikoliv, a to (2004, IFRIC 4, para. 1):

- smlouvy o outsourcingu,
- smlouvy mezi dodavateli v oblasti telekomunikačních kapacit a
- *take-or-pay* smlouvy, kdy je zákazník povinen zaplatit bez ohledu na reálné převzetí nasmlouvané dodávky.

Interpretace postupně určuje, které charakteristiky smlouvy jsou předpokladem pro její identifikaci jako leasingové smlouvy, o které je účtováno v souladu s IAS 17.

- ➔ Plnění smlouvy je závislé na užití určitého aktiva
Tento požadavek znamená, že ve smlouvě musí být explicitní vazba na konkrétní aktivum. Jestliže dodavatel může plnit své závazky s využitím jiných aktiv, smlouva neobsahuje leasing.
- ➔ Smlouva převádí právo užívat aktivum
Na nájemce je převedeno právo kontrolovat užití podkladového aktiva, čímž se rozumí především schopnost určovat více než významné množství výstupu či ovládání fyzického přístupu k aktivu.

Hodnocení smlouvy a její případná klasifikace jako leasingu se provádí na začátku smluvního vztahu. V některých případech však musí být provedeno pozdější přehodnocení. Skutečností zakládající potřebu přehodnocení smlouvy může být změna smluvních podmínek (vyjma prodloužení), podstatná změna v podkladovém aktivu nebo dojde ke změně závislosti na určitém aktivu (2004, IFRIC 4, para. 10).

V případě, že smlouva obsahuje leasing, je nutné pro aplikaci IAS 17 rozdělit platby stanovené smlouvou na platby za leasing a platby za jiná protiplnění tak, aby bylo možné určit minimální leasingové platby. Takovéto rozdělení však může být v některých případech možné pouze s využitím odhadu, například aproximace podle existující smlouvy za srovnatelné aktivum. Avšak není-li možné platby spolehlivě rozdělit, interpretace stanoví, že v případě finančního leasingu bude uznáno aktivum a závazek ve výši reálné hodnoty podkladového aktiva. Finanční náklad bude následně určen s použitím zákaznickovy přírůstkové výpůjční úrokové sazby. V případě operativního leasingu budou veškeré platby stanovené smlouvou považované za leasingové platby. Ovšem pro takto určené leasingové platby platí, že musí být zveřejněné odděleně od ostatních leasingových smluv, u kterých jsou zveřejněny minimální leasingové platby určené dle IAS 17 (2004, IFRIC 4, para. 12-15).

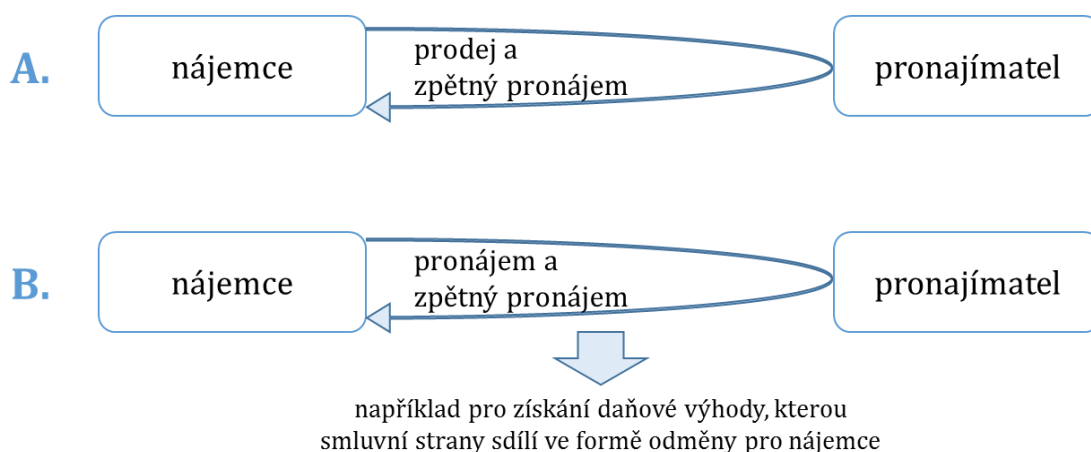
2.3 SIC-15 Operativní leasingy – pobídky

Interpretace SIC-15 upřesňuje řešení situací, kdy pronajímatel poskytuje nájemci nějakou formu pobídky k uzavření smlouvy o leasingu, a to jak při uzavření smlouvy nové, tak při obnovení stávající smlouvy. Ať už se jedná o snížení nájemného, osvobození od několika leasingových plateb či jiný typ pobídky, tedy nezávisle na formě a časovém rozložení, interpretace jasně stanoví, že se jedná o nedílnou součást čisté odměny, přesněji o snížení výnosů pronajímatele a snížení nákladů nájemce (1999, SIC-15).

2.4 SIC-27 Vyhodnocování podstaty transakcí uzavřených právní formou leasingu

Interpretace SIC-27 se věnuje řešení složených struktur obsahujících smlouvu o pronájmu aktiv. Těmi mohou být typicky dva modely – viz obrázek č. 7 níže:

Obrázek 7 - Základní typy složených transakcí obsahujících leasing

Zdroj: 2001, SIC-27, vlastní zpracování

Problémem v těchto situacích je určit, zda má být řada transakcí vykázána dohromady jako jediná transakce a zda ujednání obsahuje leasing dle IAS 17. Východiskem pro řešení je základní logika standardů, tedy že o řadě transakcí se má účtovat jako o jediné v případě, že jsou úzce spojeny a jejich celkový ekonomický efekt nelze pochopit samostatně. Podmínky uznání leasingu stanoví IAS 17 a IFRIC 4, přičemž je klíčový převod práva užívání. Interpretace SIC-27 definuje situace, kdy naopak ujednání není možné považovat za leasing. Těmi jsou (2001, SIC-27, para. 5):

- pronajímateli náleží v rámci ujednání stejná práva užívání jako před ním,
- prvotní motivací k ujednání je dosažení daňové výhody, nikoliv převedení práva užívání a
- opce je sjednávána za takových okolností, které činí její realizaci skoro jistou.

Případy, kdy se nejedná o leasing, se nemohou řídit pravidly IAS 17. Uznání odměny z těchto spojených transakcí se řídí kritérii v IAS 18 Výnosy. V důsledku toho se na účetní jednotku nevztahují požadavky ani na zveřejňování stanovené v IAS 17. SIC-27 proto stanovuje, že účetní jednotky jsou povinny zveřejnit popis ujednání, zahrnující podkladové aktivum a omezení jeho užívání, dobu a významné okolnosti ujednání, transakce, které jsou ujednáním spojené dohromady, včetně případných opcí a účetní řešení pro obdrženu odměnu a její vykázanou výši. Zveřejnění všech těchto informací je možné maximálně v souhrnu podle třídy ujednání (dle aktiv a ujednání podobné povahy), případně pro každé ujednání zvlášť (2001, SIC-27, para. 7-11).

2.5 IFRS 16 Leasingy

Zcela nový standard upravující leasingy byl vydán IASB na počátku roku 2016 a na jeho mnohaleté přípravě spolupracovala IASB, stejně jako v případě IFRS 15, s americkou FASB. S účinností od 1. ledna roku 2019 se bude vykazování leasingů řídit touto novou úpravou, která nahradí standard IAS 17 a všechny jeho interpretace¹⁴. Podobně jako v případě výnosů také u leasingů je představen jednotný, a tedy komplexnější model. Ten však aplikují pouze nájemci, zatímco na straně pronajímatelů nedochází k prakticky žádné změně oproti postupům stanoveným IAS 17 (IAS Plus, 2017c).

Klíčovou změnou, kterou nový standard představil, je jednotný model pro účtování na straně nájemce. Jednotností se v tomto případě rozumí nerozlišování mezi finančním a operativním leasingem. Veškeré leasingy je nutné vykazovat jako právo užití a finanční závazek. Výjimkou jsou pouze aktiva nízké hodnoty a aktiva s očekávanou krátkou dobou životnosti (do jednoho roku). Cílem aplikace tohoto modelu je, aby nájemci ve svých rozvahách vykazovali veškerý majetek, se kterým skutečně operují. Přestože za současných pravidel musí nájemci zveřejňovat informace o leasingu v příloze své účetní závěrky, dochází k určitému zkreslení výkazů, protože i ekonomickou podstatou blízké transakce jsou vykázané rozdílně. Důsledkem toho klesá srovnatelnost finanční výkonnosti účetních jednotek využívajících operativní leasingy s jednotkami, které leasingu nevyužívají a veškerá svá aktiva vykazují v rozvahách. Operativní leasingy jsou dle IAS 17 vykázané pouze

¹⁴ Přijetí Nařízením Evropské komise je očekávané ve druhé polovině roku 2017 (EFRAG, 2016).

jako provozní náklady v podobě nájemného, zatímco se ve skutečnosti jedná o způsob podrozvahového financování. Kromě toho vede současný systém ke špatnému ohodnocení rizik, konkrétně kreditního rizika daného leasingovým závazkem a rizika plynoucího z vlastnictví aktiva (IFRS Foundation, 2016).

2.5.1 Rozsah působnosti a definice

Ačkoliv došlo k reformulaci definice leasingu, její obsah zůstal obdobný, leasingem se v IFRS 16 rozumí:

„smlouva či její část, která obsahuje právo užívání aktiva po stanovenou dobu za úplatu“ (IFRS 1, para. 9).

Stanovenou dobou se však rozumí nejen konkrétní časový úsek, ale také může být formulována jako počet jednotek výstupu vyrobený podkladovým aktivem atp. Rozsah standardu se však změnil díky nově obsaženým výjimkám, kterými jsou:

- krátkodobé pronájmy, což jsou pronájmy v délce kratší než 12 měsíců, ale vyjma smluv obsahující opci odkoupení a
- pronájmy aktiv nízké hodnoty¹⁵ (při pořízení nového aktiva), pro která platí, že nájemci přináší užitek bez výrazné závislosti na jiných aktivech.

Nový standard však klade podstatně větší důraz na posouzení toho, zda se jedná o leasing či nikoliv. Konkrétně musí být zároveň splněna následující kritéria:

- aktivum, které je předmětem pronájmu, musí být jednoznačně identifikováno a
- smlouva musí obsahovat převod práva užívání.

Ačkoliv tyto podmínky jsou již obsaženy ve stávající úpravě (konkrétně jsou definované v interpretaci IFRIC 4), IFRS 16 stanovuje jasnější hranice toho, kdy jsou splněny a kdy nikoliv. Jasná identifikace aktiva je dána tím, že dodavatel nemá možnost aktivum substituovat během doby trvání leasingu. Pro posouzení je klíčová fyzická odlišnost. Tím se rozumí jednak určení konkrétního kusu (typicky automobilu, kdy je určen kus pomocí poznávacích prvků jako je registrační značka atp., nikoliv pouze typ vozidla), jednak ale také konkrétní část kapacity. V tomto případě je však rozlišení obtížnější. Kapacita samotná může být substituovatelná, pokud netvoří podstatnou část kapacity celkové nebo není jasně

¹⁵ Standard však neobsahuje definici nebo konkrétní mezní hranici ceny podkladového aktiva, ale pouze možné příklady takovýchto aktiv a obecné podmínky. V rozšiřujícím výkladu IASB je však uvedena uvažovaná hranice 5 000 USD.

fyzicky vymezená. Příkladem takového vymezení může být konkrétní skladová kóje namísto definice uskladněného množství ve sdíleném skladu. (BDO, 2016).

Jak je ale zmíněno v doplňujících materiálech IASB upřesňujících kontext stanovení nových pravidel, například smlouvou garantované množství představující 20 % z celkové kapacity potrubí nelze považovat za dostatečně fyzicky odlišné. V takové situaci totiž nelze předpokládat přímou kontrolu nájemce nad podkladovým aktivem. Řízení kapacit bude pravděpodobně probíhat na vyšší úrovni (především v odvětvích jako je energetika) a zákazník nemůže určit, kdy přesně bude využívat které části z určené kapacity (IFRS Foundation, 2016). Jinak by však mohla být situace posouzena v případě, že zákazník by si pronajal potrubí vedoucí z bodu A do bodu B, které sice představuje 20 % z celkové kapacity dodavatele, avšak toto potrubí by využíval pouze nájemce a bylo by pod jeho přímou kontrolou. Tento příklad však rozhodně nebude tak častý.

Zda dochází k převodu práva užívání, je možné posoudit pomocí dvou hledisek. Opět se jedná o indikátory, se kterými pracuje již stávající úprava. Prvním je otázka, zda je součástí převáděných práv také právo požívání ekonomických užitků souvisejících s užíváním podkladového aktiva. Je důležité mít na paměti, že se však nejedná o užitky související s vlastnictvím aktiva z právního hlediska.¹⁶ Na druhé straně, pokud nájemce používá aktivum k dosažení výnosu a cena pronájmu obsahuje variabilní složku závislou na celkovém dosaženém výnosu (a tedy pronajímateli také náleží určitý výnos z užívání aktiva), je nutné posoudit, kdo je hlavním příjemce takového užitku. V obvyklých případech lze předpokládat, že jím bude nájemce a bude se jednat o leasing. Druhým indikátorem je již zmíněná přímá kontrola a právo nájemce aktivum přímo užívat. To je determinováno tím, kdo rozhoduje o produkovaném výstupu (tj. typ, množství, čas a místo produkce). Rozhodování vztahující se k údržbě však nemusí znamenat narušení těchto práv, stejně tak jako nemožnost rozhodnutí o místě produkce. Ne vždy je totiž možné podkladové aktivum přemístit (BDO, 2016, IFRS Foundation, 2016).

IFRS pracuje také s podmínkou vymahatelnosti závazků. O leasing se může jednat pouze v případě, že smlouvou vznikají vymahatelné závazky. Doba trvání leasingu se skládá ze základního období, které dává vzniknout vždy vymahatelným závazkům s výpovědní lhůtou. První částí je typicky doba před prvním možným vypovězením smlouvy. Případná prodloužení smlouvy musí být vymahatelná ze strany nájemce, aby mohla být započtena do doby trvání leasingu. Jestliže tedy prodloužení podléhá schválení ze strany pronajímatele, nelze toto následné období vnímat jako právo užívání pro nájemce, a nebude s ním tedy pracováno (IFRS Foundation, 2016).

¹⁶ Takovými mohou být například dotace nebo daňové úlevy.

2.5.2 Vykázání leasingů na straně nájemce

Podstatnou změnou, kterou přináší IFRS 16, je nutnost rozdělit jednotlivé složky leasingu na část obsahující leasing a část souvisejících služeb. To platí pro nájemce i pronajímatele. Dle IFRS 16 je jako leasing pak vykázána pouze složka leasingová. V situacích, kdy nejsou tyto složky ve smlouvě jasně odděleny, je nutné výši částek kvantifikovat odhadem. Stejně jako v případě IFRS 15 se pro tento odhad použijí relativní ceny dostupné na trhu zvláště pro každou složku. Naopak v případě, že více kontraktů dohromady představuje z ekonomického hlediska jedinou transakci nebo jsou-li úplaty stanovené jedním kontraktem navázané na kontrakt jiný, je nutné je pro účely vykázání spojit dohromady.

Jak již bylo zmíněno, nájemce vykazuje v rozvaze právo užívání aktiva a také příslušný závazek. Skladba obou hodnot dle IFRS 16 je uvedena níže v obrázku 8:

Obrázek 8 - Položky rozvahy nájemce dle IFRS 16

Rozvaha nájemce	
Aktiva - právo užívání	Pasiva - závazek z leasingu
závazek z leasingu	fixní platby
+	+
počáteční přímé náklady	variabilní složka plateb
+	+
náklady na navrácení	záruka zbytkové hodnoty
+	+
již uhrazené platby	opce na nákup nebo náklady ukončení
	-
	již uhrazené platby

Zdroj: 2016, IFRS 16, vlastní zpracování

Ocenění práva užívání obsahuje přímé náklady, vynaložené nájemcem na uzavření smlouvy nebo náklady spojené s navrácením aktiva pronajímateli, které vznikají v případě, že smlouva vyžaduje navrácení aktiva v konkrétním stavu či na konkrétním místě.

Jako součást vykazaného závazku z leasingu jsou v podobě fixních plateb chápány také situace,

kdy sice smlouva uvádí více možností výše plateb, ale pouze jedna je realistická, případně se jako fixní část chápe nejnižší možná částka. Variabilní část může být například závislá na indexu či úrokové míře, ale také se může jednat o budoucí fixní platbu, taková platba je například spojena s dosažením určitého obrátu. Přestože na počátku smluvního vztahu je pouze možnost, v určitý moment nabývá fixního charakteru a přistupuje se k přecenění leasingu. Případnou zárukou zbytkové hodnoty ručí nájemce pronajímateli za držené aktivum, obvykle především v oblasti údržby. Již na počátku vztahu však může nájemce očekávat, že mu z tohoto titulu vznikne určitý náklad. Součástí závazku z leasingu pak také může být částka, kterou je nájemce povinen pronajímateli zaplatit v případě využití kupní opce nebo také

případné náklady, které mohou být spojené s opcí na ukončení pronájmu (BDO, 2016).

Leasingový závazek však vždy musí být diskontován na svoji současnou hodnotu. Použitá diskontní míra je rovna implicitní míře leasingu¹⁷, ovšem v případě, že ji není možné určit, je použita přírůstková zápůjční úroková míra nájemce (IFRS 16, para 26).

Následné ocenění není řízeno přímo standardem IFRS 16, ale dle druhu aktiva odkazem na *IAS 16 Pozemky, budovy a zařízení* a *IAS 40 Investice do nemovitostí*. Přitom však ale není nutné, aby oceňované aktivum přímo spadalo do působnosti standardů samotných, použité jsou pouze jimi stanovené oceňovací modely, tedy nákladový, přeceňovací a model oceňování reálnou hodnotou (BDO, 2016).

Samozřejmě může také docházet k situacím, kdy musí být celý leasing přeceněn ve vztahu k novým skutečnostem, jako je změna v očekávané výši nákladů z ručení za zůstatkovou hodnotu a změna úrokové míry, na kterou je navázaná variabilní část plateb. V případě, že dojde ke změně v délce trvání leasingu nebo podmínkám uplatnění kupní opce či opce ukončení (především pokud se stane vysoce pravděpodobné, že budou uplatněny), je nutné revidovat také použitou diskontní míru (IFRS Foundation, 2016).

Z výše popsaného pojetí vyplývá výsledné zobrazení ve výkazu zisku a ztráty. Namísto celého nákladu na nájemné v pojetí IAS 17, je dle IFRS 16 z leasingových plateb vyčleněn úrok a z ocenění aktiva se budou do výkazu dostávat postupně odpisy aktiva.

V rámci snahy o zvýšení transparentnosti IFRS 16 také zpřísňuje požadavky na zveřejňování. Z kvantitativních požadavků se jedná především o rozpad odpisů aktiv podle tříd, vyčlenění nákladových úroků souvisejících s leasingem, zveřejnění částky připadající na variabilní části leasingových plateb a kvantifikování zisku či ztráty z operací prodeje se zpětným pronájmem. Je však nutné také zveřejnit celkové částky krátkodobých pronájmů a pronájmů aktiv nízké hodnoty, které obecně nejsou standardem klasifikované jako leasingy. Zveřejněny však musí být také rozpady změn v rozvaze dle tříd aktiv či celkový peněžní výdaj související s leasingem. Kromě toho musí být poměrně obsáhle okomentovány konkrétní podmínky využívaných leasingů (IFRS 16, para 51-60).

¹⁷Implicitní mírou leasingu je taková úroková míra, která vyrovná součet současné hodnoty leasingových plateb a negarantované zbytkové hodnoty sumě počátečních přímých nákladů nájemce a reálné hodnoty podkladového aktiva.

2.5.3 Vykazování na straně pronajímatele

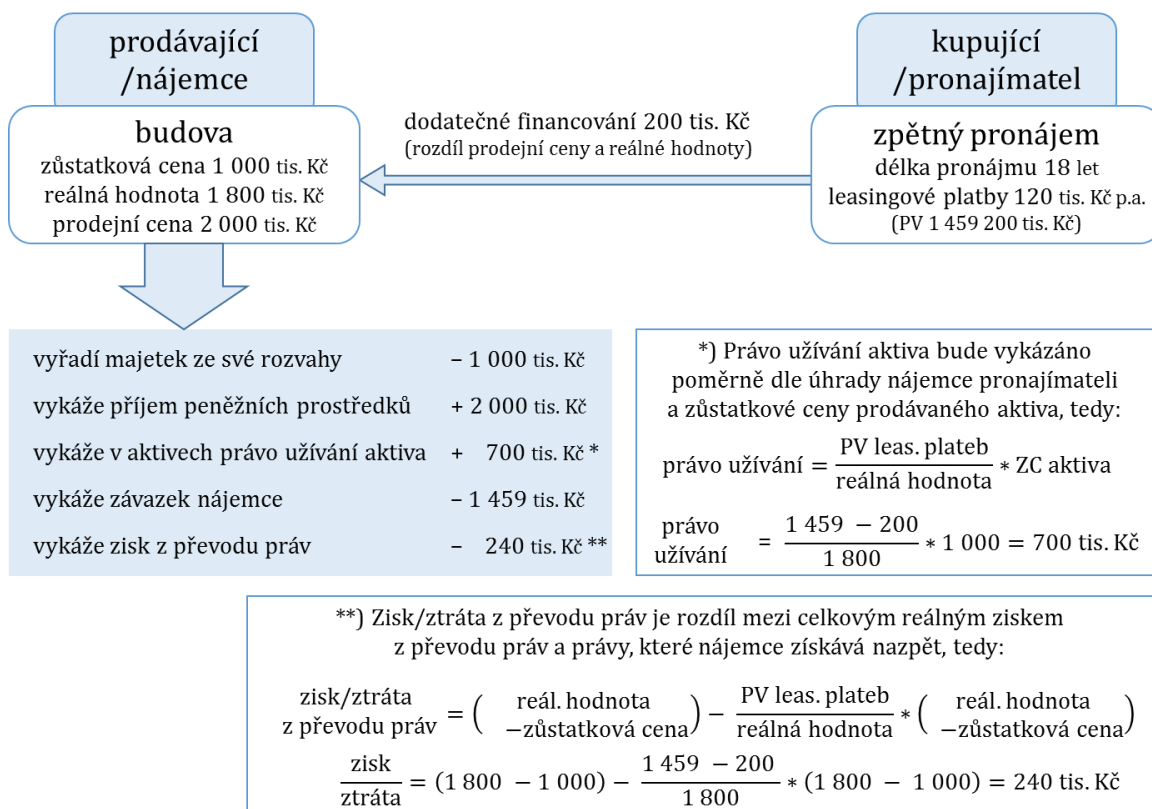
Jak ji bylo zmíněno, vykazování leasingů na straně pronajímatele nový standard podstatně nezměnil, přestože původně IASB zamýšlela upravit také tento model. Avšak po diskuzi proběhlé nad návrhy IFRS 16 bylo zřejmé, že model obsažený v IAS 17 obecně není považovaný za špatný, je srozumitelný a především uživatelé finančních výkazů obvykle nedělají jejich úpravy týkající se leasingů. Přidaná hodnota změny by proto byla minimální a vzhledem k nákladům úprav je považována za zbytečnou (IFRS Foundation, 2016).

Ponechání stávajícího modelu vykazování u pronajímatelů za současné změny vykazování na straně nájemců však ústí v určitou asymetrii. V případě finančního leasingu platí, že je vykazován na straně, která nese rizika a odměny spojené s vlastnictvím. Avšak v případě leasingu operativního, který je nově vykazován jako majetek také u nájemce, stále platí, že jej vykazuje ve svých aktivech i pronajímatel. Obě strany pak vykazují pouze leasingovou složku kontraktu.

2.5.4 Prodej a zpětný pronájem

Jak již bylo zmíněno, dle IAS 17 vykazuje nájemce výnos z prodeje aktiva po dobu trvání leasingu v případě finančních leasingů, a najednou v případě leasingů

Obrázek 9 - Prodej a zpětný pronájem dle IFRS 16

Zdroj: BDO 2016, vlastní úpravy

operativních. IFRS 16 však přináší změny také v této oblasti. Určení správného postupu vykázání je ale přímo závislé na pravidlech IFRS 15, která podmiňují vznik výnosu. Níže uvedený příklad demonstruje postup a propočet klíčových hodnot pro vykázání operace prodeje a zpětného pronájmu na straně nájemce:

Nájemce důsledkem prodeje vykáže příjem peněžních prostředků a vyřadí majetek ze své rozvahy. Protože si však majetek pronajme zpět, musí dle modelu IFRS 16 nově vykázat právo užití tohoto majetku a leasingový závazek. Hodnota užívacího práva však v této operaci vychází ze zůstatkové hodnoty prodávaného majetku a je chápána jako její část. Určení přesného podílu na zůstatkové ceně se stanoví pomocí poměru současné hodnoty celkového nájemného připadající na pronájem (tzn. bez složky financování, v tomto případě 200 tis. Kč). Závazek příslušný k pronájmu se však vykáže včetně této financující složky, také v současné hodnotě.

Zbývajícím rozdílem je reálný zisk/ztráta z transakce a jedná se o celkový reálný zisk (tedy přebytek reálné hodnoty nad zůstatkovou cenou) ponížený o část připadající na zpětně nabytá užívací práva, tedy opět poměr současné hodnoty plateb připadajících na samotný pronájem v poměru k celkové reálné hodnotě aktiva připadající na celkový reálný zisk, tedy přebytek reálné hodnoty nad zůstatkovou cenou (BDO, 2016).

2.6 Srovnání s českou legislativou

Leasingy upravují stejné legislativní normy jako výnosy, tedy zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví a České účetní standardy (dále ČÚS). Také tyto rozlišují finanční a operativní leasing. Koncepční úprava však není tak rozsáhlá jako v případě IFRS a rozhodujícím kritériem pro určení kategorie leasingu je vyřešení vlastnických vztahů po skončení leasingové smlouvy. Po celou dobu trvání leasingu je vlastníkem pronajímatel, který aktivum vykazuje ve své rozvaze a odepisuje jej. Nájemce zahrne pronajímaný majetek do své podrozvahy. V případě finančního leasingu eviduje také vznik dlouhodobého závazku (*Účetnictví podnikatelů 2012*, 2012).

Účetní řešení je tedy v tomto případě jednodušší než při použití Mezinárodních standardů, ale je tomu tak za cenu zkreslení účetních výkazů, které neposkytují svým uživatelům veškeré potřebné informace. Pro praxi jsou však důležité hlavně daňové konsekvence zvoleného řešení pro konkrétní podmínky smlouvy. Zákony č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů a č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty totiž stanovují mnohem konkrétnější charakteristiky, které musí leasing splňovat, aby bylo možné z daňového hlediska s předmětem leasingu zacházet jako s předmětem vlastněným. Důsledkem toho může nájemce nárokovat odpočet DPH nebo uplatnit daňové odpisy pronajímaného majetku jako svůj daňový náklad.

3 Předpokládané dopady na finanční výkonnost firmy

Je zřejmé, že jak IFRS 15, tak IFRS 16 přináší značné změny v účetních pravidlech, kterým se budou společnosti muset přizpůsobit. V rámci této kapitoly budou dopady nových modelů prezentovány na příkladech a následně budou vyvozeny teoretické závěry vzhledem k pravděpodobnému ovlivnění finanční výkonnosti firem, a to především se zaměřením na odvětví telekomunikací. Dle předpokládaných dopadů nových standardů budou určeny klíčové ukazatele hodnocení finanční výkonnosti, které budou použity dále v praktické části.

3.1 Rozložení výnosu v čase

Změnou s pravděpodobně největším dopadem v oblasti telekomunikací je změna rozložení výnosu v čase v souvislosti s prodáváním skupiny zboží a služeb. V rámci současné úpravy dle IAS 18 platí, že je vykazováno zvlášť každé samostatně identifikované plnění. Úprava povinnosti spojení transakcí a jejich společné vykazání však není příliš detailní a umožňuje, aby byly smlouvy rozděleny. V situaci, kdy společnost operující v oblasti telekomunikací prodá zákazníkovi službu v podobě měsíčního tarifu pro hlasové služby platného na určitou dobu a zároveň mu za zvýhodněnou cenu či dokonce zdarma prodá mobilní telefon, dochází v praxi k tomu, že tento balíček je rozdělen na dvě samostatná plnění nebo je na prodej zařízení alokována minimální částka. Důsledkem toho dochází k určitému zkreslení výkazů, jelikož prodej zařízení je vykazován v účetním období, ve kterém došlo k prodeji, zatímco prodej služby je časově rozlišen.

Nový IFRS 15 však představuje detailnější úpravu, kterou poukazuje na to, že se v těchto případech jedná o skupinu kontraktů, kterým lze z ekonomického hlediska přiřadit jediný společný cíl, a proto je nutné vykazat celou skupinu dohromady jako jedinou identifikovanou transakci. Díky použití nového pětistupňového modelu je však každému závazku k poskytnutí plnění přiřazen výnos na základě samostatné prodejní ceny.

Níže uvedený příklad 1 demonstruje dopady změny přístupu, které přináší nový standard. V této situaci prodává telekomunikační společnost zákazníkovi roční¹⁸ smlouvu na poskytování hlasových služeb za cenu 800 Kč hrazenou měsíčně. Zároveň s tím zákazník kupuje mobilní telefon za zvýhodněnou cenu 3 000 Kč, který je standardně prodáván společností za cenu 6 000 Kč. Stejný hlasový tarif je

¹⁸ Roční závazek je uvažován pro zjednodušení. V praxi jsou obvyklejší smlouvy platné na delší období, ve kterých je nutné počítat s časovou hodnotou peněz a kalkulovat se současnou hodnotou jednotlivých částek.

samostatně bez nároku na zvýhodněnou cenu mobilního telefonu poskytovan za cenu 600 Kč měsíčně.

Příklad 1 - Rozložení výnosu v čase

Parametry smlouvy

Mobilní telefon	3 000 Kč	(samostatně 6 000 Kč)
Měsíční paušál	800 Kč	(samostatně 600 Kč)

Hodnota smlouvy na 12 měsíců

Mobilní telefon	3 000 Kč
Měsíční paušál	9 600 Kč (= 12 x 800 Kč)
Cena transakce	12 600 Kč

Alokace transakční ceny

Závazek plnit	Samostatná prodejní cena	%	Výnos dle IAS 18	Výnos dle IFRS 15
Mobilní telefon	6 000 Kč	45,5%	3 000 Kč	5 727 Kč (= 29,2% x 11 800 Kč)
Hlasové služby	7 200 Kč	54,5%	9 600 Kč	6 873 Kč (= 70,6% x 11 800 Kč)
Celkem	13 200 Kč	100,0%	12 600 Kč	12 600 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

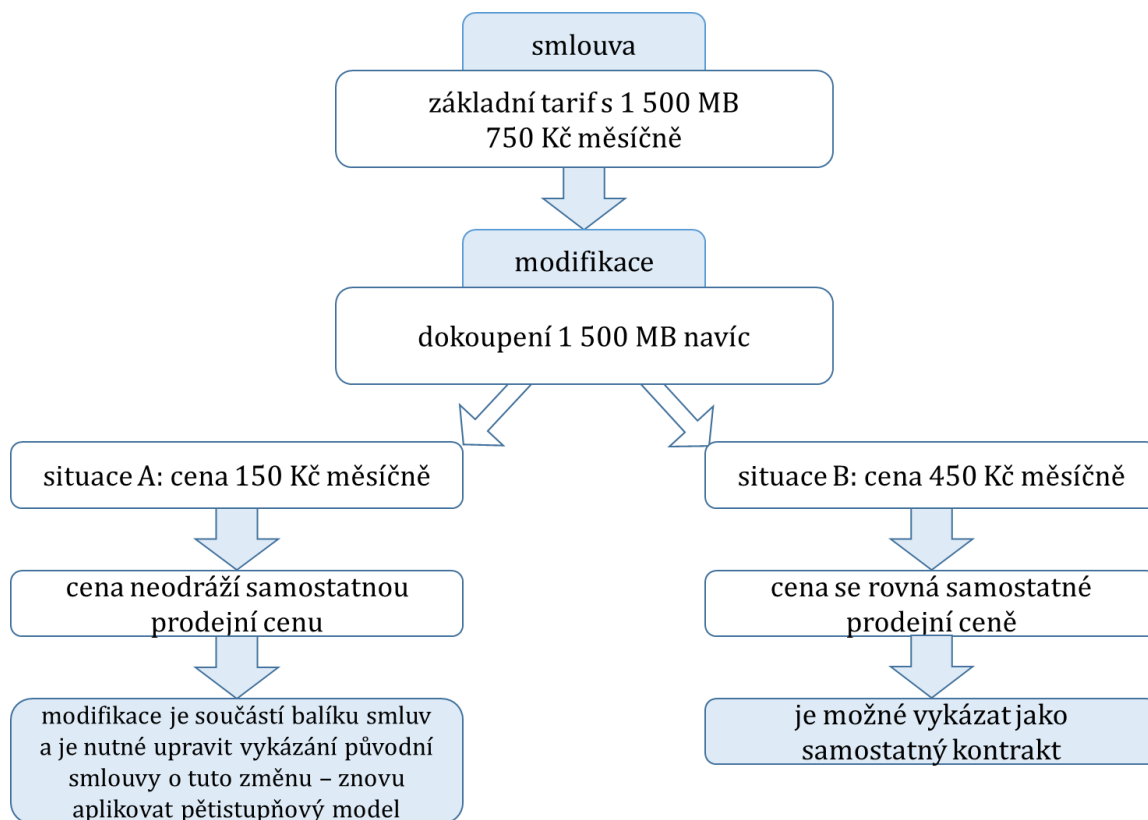
Z příkladu 1 je zřejmé, že nedochází ke změně celkové výše vykazovaného výnosu, avšak mění se jeho rozložení v čase. Díky tomu, že IFRS 15 alokovaný výnos posuzuje na základě samostatných prodejních cen jednotlivých plnění, dochází k vykázání výnosu dříve, jelikož je na prodej mobilního telefonu alokována vyšší částka. Po dobu trvání kontraktu bude v obou úpravách rozložen výnos z poskytování hlasových služeb, ale v případě IFRS 15 bude částka nižší¹⁹ a nebude se tedy rovnat měsíčním platbám od zákazníka.

3.2 Změny smlouvy

Jak již bylo zmíněno, IAS 18 nestanovuje povinnost odkazu na samostatnou prodejní cenu a výnos je vykázán ve své reálné hodnotě. Pokud například dojde k modifikaci v podobě navýšení objemu dat v rámci služby poskytování internetového připojení, výnos je vykázán v době spotřeby služby, a to v ceně, za kterou byl dodatečný objem dat dokoupen. Situaci je ale dle pravidel IFRS 15 nutné posuzovat odlišně, jak je znázorněno na dále uvedeném obrázku 10.

¹⁹ V případě IAS 18 bude měsíčně uznáno smluvně stanovených 800 Kč, zatímco po zavedení IFRS 15 pouze 573 Kč (= 6 873 / 12).

Obrázek 10 - Změny smluv

Zdroj: vlastní zpracování

Příklad na obrázku 10 uvažuje situaci, kdy zákazník uzavřel s operátorem roční smlouvu s tarifem obsahujícím neomezené hlasové služby a internetové připojení s měsíčním objemem 1 500 MB dat za cenu 750 Kč měsíčně. Po nějaké době se však zákazník rozhodne navýšit stávající měsíční objem dat. V situaci A dojde k navýšení za cenu 150 Kč měsíčně, v situaci B je cena stanovena na úrovni samostatné prodejní ceny 450 Kč měsíčně.

Modifikace smlouvy může zapříčinit její nové vykazání, aplikaci pětistupňového modelu a novou alokaci transakční ceny a její časové rozložení. Samostatně je možné změnu vykazat pouze v případě, že splňuje současně následující podmínky (2014, IFRS 15, para. 20):

- dodatečné plnění je odlišitelnou povinností plnit a
- úplata vztahující se k tomuto dodatečnému plnění odráží jeho samostatnou prodejní cenu.

3.3 Změna struktury nákladů

IFRS 16 obsahuje obdobnou definici leasingu jako stávající IAS 17. Náklad z operativního leasingu je vykazován jako provozní a stejně tak případně související servisní služby. Se změnou modelu vykazování na straně nájemce je ale nutné jednoznačně oddělit část smlouvy obsahující leasing a část připadající na poskytování služeb, protože struktura vykázaných nákladů z leasingu se změní.

Na níže uvedeném příkladu 2 je ukázán dopad změny vykazování u nájemce. Příklad uvažuje situaci, kdy společnost uzavře dvouletou smlouvu na pronájem kancelářských prostor s platbou 50 000 Kč měsíčně, obsahující kromě práva užívat konkrétní prostory také službu úklidu 3x týdně. Uvažovaná diskontní míra je 5 %.

Příklad 2 - Změna struktury nákladů u pronájmů

Rozdělení nájemného - měsíční báze				
Část smlouvy	Platba stanovená smlouvou	Samostatná prodejní cena	%	Alokace části nájemného
Pronájem kanceláří	<i>nerozděleno</i>	45 000 Kč	76,3%	38 136 Kč ($= 76,3\% \times 50\,000\text{ Kč}$)
Úklid 3x týdně	<i>nerozděleno</i>	14 000 Kč	23,7%	11 864 Kč ($= 23,7\% \times 50\,000\text{ Kč}$)
Celkem	50 000 Kč	59 000 Kč	100,0%	50 000 Kč

Současná hodnota všech plateb	850 917 Kč
$850\,917 = \frac{38\,136 \cdot 12}{(1+0,05)} + \frac{38\,136 \cdot 12}{(1+0,05)^2}$	

Rozdělení leasingové části nájemného				
Období	Závazek na začátku období	Úrok 5 %	Umořeno	Zůstatek závazku
Rok 1	850 917 Kč	42 546 Kč	457 627 Kč	435 835 Kč
Rok 2	435 835 Kč	21 792 Kč	457 627 Kč	0 Kč
Celkem		64 338 Kč	915 254 Kč	

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedeného příkladu je zřejmé, jak zásadní změně dojde při použití postupů dle IFRS 16. Dle stávajících pravidel má nájemce ve výkazech pouze zahrnuté nájemné jako provozní náklad ve výši 50 000 Kč měsíčně, tedy 600 000 Kč ročně. Dle nových pravidel však za první rok bude nájemce jednak vykazovat následující:

Tabulka 3 - Rozvaha nájemce (příklad 2)

Rozvaha nájemce	začátek roku 1	konec roku 1	konec roku 2
Právo užití	850 917 Kč	435 835 Kč	0 Kč
Závazek z pronájmu	-850 917 Kč	-435 835 Kč	0 Kč
Výsledovka nájemce		konec roku 1	konec roku 2
Úroky	-	-42 546 Kč	-21 792 Kč
Odpisy	-	-425 458 Kč	-425 458 Kč
Služby (úklid)	-	-142 373 Kč	-142 373 Kč
Celkové náklady		-610 377 Kč	-589 623 Kč
Cash flow		konec roku 1	konec roku 2
Nájemné		-600 000 Kč	-600 000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Na obrázku 11 je z výkazů nájemce zřejmé, že stejně jako v případě použití IFRS 15, také v případě nových pravidel pro leasingy dochází ke změně rozložení nákladů v čase, konkrétně jejich tendenci být vykázány dříve (vykázání IAS 17 odpovídá výkazu cash flow). Tato tendence bude tím vyšší, čím vyšší část celkové platby bude připadat na leasing, protože její vykázání zohledňuje časovou hodnotu peněz. Tendence k dřívějšímu vykázání se tedy bude zvyšovat se snižováním diskontní míry. Naopak se bude snižovat částka připadající na vykázané úroky.

3.4 Stanovení klíčových ukazatelů finanční výkonnosti

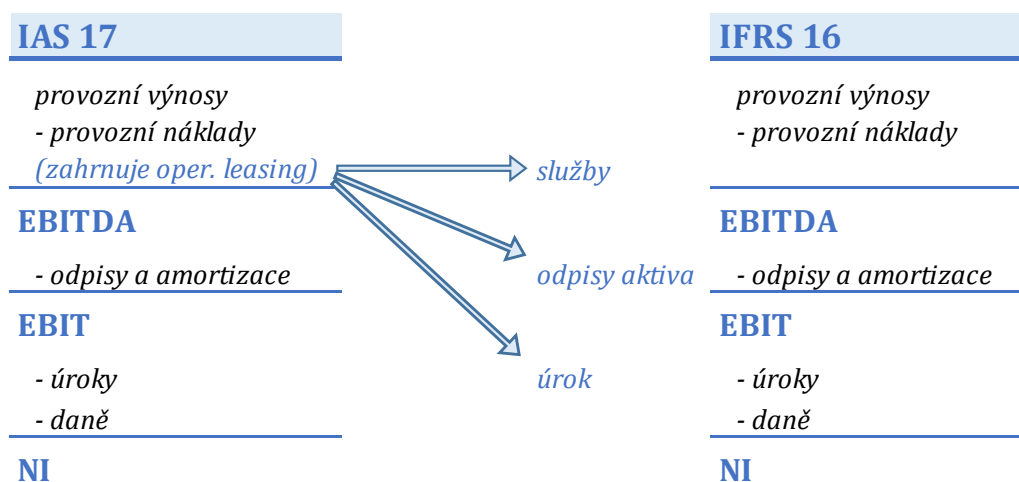
Z dosavadního rozboru vyplývá, že novými IFRS standardy bude nejvíce ovlivněno časové rozložení nákladů a výnosů v rámci několika účetních období a také jejich struktura, ale nikoliv jejich celková výše. Je tedy zřejmé, že budou ovlivněny také na nich založené klíčové ukazatele finanční výkonnosti podniku. V této podkapitole jsou popsány hlavní finančně-analytické ukazatele, vybrané dle jejich očekávaných dopadů, na které je v praktické části zaměřena pozornost s ohledem na hodnocení změn finanční výkonnosti vybraného podniku.

Vzhledem k očekávaným změnám ve výši výnosů a nákladů v rámci období je hlavní sledovanou veličinou výsledek hospodaření, a to na třech úrovních - čistého zisku po zdanění (dále NI), provozního zisku před úroky a zdaněním (dále EBIT) a provozního zisku před úroky, zdaněním, odpisy a amortizací (dále EBITDA).

Jestliže pravidla IFRS 15 tlačí díky balíčků prodeje zboží a služeb na dřívější uznávání výnosů a IFRS 16 naopak na dřívější uznávání nákladů, výsledný efekt bude záviset na rozsahu dopadů obou změn, které jsou determinovány převažujícím způsobem prodeje a strukturou a objemem plnění nájemních smluv.

V souvislosti s dopady IFRS 16 je pak možné očekávat změnu poměrů mezi těmito ukazateli, vlivem změny vykazované struktury nákladů na straně nájemce. Za dodržení současných pravidel jsou náklady z operativních leasingů provozním nákladem a jako takové jsou tedy v celé výši vykázány ještě v rámci hodnoty EBITDA. Po implementaci pravidel IFRS 16 však v tomto ukazateli zůstanou zahrnuté pouze náklady na poskytnuté služby, jejichž vykázání se, ačkoliv jsou součástí leasingové smlouvy, neřídí modelem IFRS 16. Část připadající na odpisy pronajatého aktiva bude zahrnuta na úrovni EBIT a část nákladů na leasing se pak dostane dokonce pod úroveň hodnoty EBIT, protože leasing je chápán jako způsob financování a časová hodnota peněz vstupuje do nákladů v podobě úroků. Problematiku shrnuje níže uvedený obrázek 11:

Obrázek 11 - Rozložení nákladů na operativní leasing ve výsledovce

Zdroj: vlastní zpracování

Pro hodnocení rentability v návaznosti na změnu výsledku hospodaření bude použit ukazatel rentability vlastního jmění (dále ROE), a to ve verzi postavené na úrovni hrubého zisku před zdaněním (dále EBT) a také na úrovni EBIT, která by měla eliminovat rozdíly v nastavení kapitálové struktury. Díky srovnání změn obou těchto ukazatelů by mělo být možné identifikovat efekt pojetí leasingu jako způsobu financování. Ukazatel rentability celkových aktiv nebude použit, protože jedním z dopadů IFRS 16 může být změna výše celkových aktiv způsobená vykázáním operativních leasingů v rozvaze nájemce.

Díky povinnosti nájemce vykazovat veškerý pronajatý majetek v rozvaze je vhodné sledovat také změny indikátorů v podobě bilančních pravidel. *Zlaté pari pravidlo* stanovuje vhodnost vyrovnaní hodnoty dlouhodobého majetku a vlastních zdrojů (Kislingerová, 2001). Vhodnost úplného krytí dlouhodobých aktiv vlastními zdroji je podrobena obsáhlé diskuzi ve vztahu k různým odvětvím, velikosti podniku a případně státu, ve kterém se firmy nachází. Je otázkou, jaká je optimální kapitálová struktura konkrétního podniku, jaké jsou jeho možnosti získání dodatečného kapitálu, jeho interní kapitálová politika a důsledkem toho cílený poměr těchto dvou hodnot. Ve vztahu k analyzování dopadů nových účetních standardů se však jedná o potenciálně důležitou informaci především s ohledem na kvantifikaci velikosti a směru možného dopadu. Vykazování pronajatého majetku v rozvaze má totiž za následek nárůst hodnoty dlouhodobého majetku, v případě víceletých leasingových kontraktů, a oproti tomu nárůst cizích aktiv, nikoliv vlastních zdrojů.

Zároveň bude z důvodu sledování dopadů výše popsaných změn ve vykazování operativního leasingu sledován také ukazatel *Debt equity*, určený jako poměr vlastního a celkového kapitálu, který je ale zaměřen pouze na strukturu financování. Změna v nákladech na financování bude sledována pomocí poměrového ukazatele *úrokové krytí*, v podobě poměru EBIT k nákladovým úrokům.

Přestože po implementaci IFRS 16 pravděpodobně dojde k navýšení nákladů na financování, tedy úroků, nejspíše v českých podmínkách nedojde k zásadní změně ve míře dopadu *efektu daňového štítu*. Při uvažování standardního vyjádření tohoto efektu, tedy (Synek, 2007):

$$\text{nákladové úroky} * (1 - \text{sazba daně z příjmů}),$$

sice z účetního hlediska dojde ke změně, ale nikoliv už z pohledu české daňové praxe, pro kterou jsou rozhodující účetní výsledky dle Českých účetních standardů. Avšak kromě toho, dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů jsou jako daňový náklad uznatelné splátky jak finančního (dle kategorizace z pohledu tohoto zákona), tak operativního leasingu.²⁰ To znamená, že všechny složky leasingové platby jsou daňově uznatelné a vykázaná změna struktury financování by neměla žádný dopad ani v případě určování základu daně dle IFRS.

Pro komplexní hodnocení výkonnosti podniku budou použity ukazatele *rentabilita investovaného kapitálu* (dále ROCE) a *ekonomická přidaná hodnota* (dále EVA) v následujících vyjádřeních (Kislingerová, 2001; *Účetnictví podnikatelů*, 2012):

²⁰ Daňová uznatelnost vychází z nezahrnutí těchto nákladů do nutných úprav výsledku hospodaření pro stanovení základu daně dle §23 odst. (3) tohoto zákona.

$$ROCE = \frac{EBIT}{\text{vlastní kapitál} + \text{dlouhodobý cizí kapitál}}$$

$$EVA = EBIT (1 - t) - WACC * C$$

$$\text{kde } WACC = r_d(1 - t)D/C + r_e E/C,$$

kde t je příslušná sazba daně z příjmů,

C je celkový kapitál, D představuje cizí zdroje a E zdroje vlastní,

r_d jsou průměrné vážené náklady na cizí kapitál

r_e jsou náklady na akciový kapitál.

Výsledný dopad implementace IFRS 15 a IFRS 16 kvantifikovaný těmito ukazateli bude ovlivněn mnoha faktory, včetně popsaných výše, a je také možné, že za určitých okolností se budou dopady obou standardů vzájemně do určité míry eliminovat. Ukazatel ROCE je komplexně pojatý ukazatel rentability, který vyjadřuje schopnost podniku zhodnotit veškerý investovaný kapitál, proto je standardně v čitateli uvažována hodnota EBIT. Je však třeba mít na paměti, že z toho důvodu dochází díky vyjmutí nákladových úroků také k určitému zohlednění kapitálové struktury, přestože ve jmenovateli je zahrnut veškerý vložený kapitál.

Ukazatel EVA vyjadřuje výši generovaného ekonomického zisku, a tedy kvantifikuje přidanou hodnotu zvyšující původní hodnotu podniku. Zahrnuje v sobě jak nastavení kapitálové struktury konkrétního podniku a její náklady, tak efektivitu alokace vytvořených zdrojů (Kislingerová, 2001).

4 Dopady implementace IFRS 15 a IFRS 16 na finanční výkonnost společnosti O2 Czech Republic

V této kapitole bude nejprve stručně prezentována činnost společnosti O2 Czech Republic a.s. (dále O2 CR pro konsolidaci), stávající způsob vykazování této společnosti v oblasti výnosů a leasingů a budou stanoveny předpoklady použité pro samotnou analýzu. Dále budou vyčísleny předpokládané dopady implementace IFRS 15 a IFRS 16 a prezentovány finanční výsledky před a po zavedení nových standardů do účetnictví společnosti. V závěru bude provedena komparace dosažených hodnot a vyvození závěrů vzhledem k efektům, které může mít zavedení těchto standardů na společnosti v odvětví telekomunikací.

Skupina O2 je jedním z hlavních hráčů na trhu telekomunikačních služeb v České republice. K 31. 12. 2016 měla téměř 5 milionů zákazníků, což představuje přibližně třetinu českého trhu.²¹ Své služby poskytuje jak retailovým zákazníkům, tak také firmám a veřejnému sektoru. Přestože v rámci současné strategie se společnost snaží stát hlavním poskytovatelem digitálních služeb obecně, základní nosnou službou je stále služba operátora telekomunikační sítě. Mateřská společnost skupiny O2 je veřejně obchodovanou společností obchodovanou na Burze cenných papírů Praha. Majoritním vlastníkem je pan Petr Kellner, který prostřednictvím společností ze skupiny PPF vlastní celkem 82,4 %²² hlasovacích práv, volně obchodováno je 17,4 % kapitálového podílu.²³ Jelikož je společnost obchodovaná na regulovaném evropském trhu, je povinna zveřejňovat své účetní výkazy sestavené dle Mezinárodních účetních standardů ve znění přijatém Evropskou unií.

Skupina O2 podniká kromě České republiky také na Slovensku, přičemž z hlediska výnosů představuje slovenský trh 18 % výnosů celé skupiny. Oproti českému trhu však na Slovensku nenabízí tak široké spektrum služeb a je prakticky výhradně mobilním a internetovým operátorem. Z hlediska struktury zákazníků převažuje zaměření na retail a malé a střední podniky (O2 Czech Republic, 2017a). Společnost tedy na Slovensku uzavírá se svými zákazníky standardizovanější kontrakty, včetně více standardizovaných cen. Oproti tomu v České republice jsou větší firemní zákazníci schopni dosáhnout velmi individuálních kontraktů, obsahujících individuální řešení, a to nejen v oblasti cen, ale také skladby poskytovaných služeb, jejichž nabídka je podstatně širší.

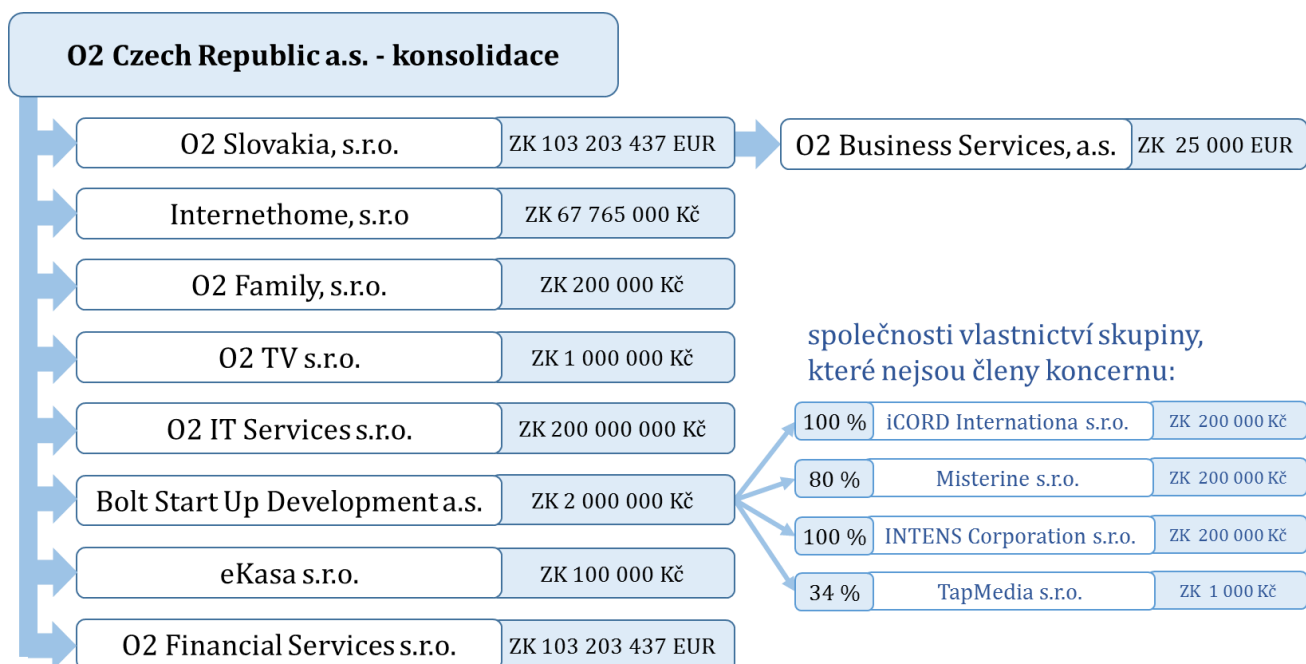
²¹ Dle dat z posledního šetření Českého statistického úřadu z roku 2015 je v České republice aktivních přes 14 mil. SIM karet, aktuální informace o trhu telekomunikací (Český statistický úřad, 2017).

²² Údaj platný k 31. 12. 2016. Ke dni 7. 2. 2017 se jednalo o 81,1 % (PPF Group, 2017).

²³ Údaj platný ke dni 7. 2. 2017 (Zelenka, 2017).

Struktura skupiny je znázorněna na níže uvedeném obrázku 12:

Obrázek 12 - Skupina O2 Czech Republic

Zdroj: O2 Czech Republic, 2017c (výroční zpráva) – stav k 7.2.2017, vlastní úpravy

V roce 2016 vytvořila skupina koncern O2 Czech Republic, v jehož čele stojí mateřská společnost. Členy koncernu jsou všechny 100% vlastněné společnosti, kromě společností ve vlastnictví Bolt Start Up Development a. s., pro které je ale O2 stále ovládající osobou. Kromě výše uvedené struktury je O2 také 50% účastníkem ve společných projektech Tesco Mobile ČR s. r. o. a Tesco Mobile Slovakia, s. r. o., které jsou vykázány ekvivalenční metodou jako dceřiné společnosti (O2 Czech Republic, 2017b)

V souvislosti s transformací společnosti došlo s účinností od 1. 1. 2015 k odštěpení společnosti Česká telekomunikační infrastruktura a. s. (dále jen CETIN), jakožto poskytovatele velkoobchodních telekomunikačních služeb a vlastníka fyzické síťové infrastruktury. Tato je ve 100% vlastnictví skupiny PPF a je tedy sesterskou O2 CR. Pro skupinu O2, jakožto operátora sítě, je CETIN hlavním dodavatelem a jím poskytnutá plnění představují 60 % všech nákupů O2 CR. Tyto nově vzniklé vzájemné vztahy jsou podmíněny mnoha velkoobchodními smlouvami (O2 Czech Republic, 2017c).

4.1 Dopadová analýza IFRS 15

Z účetního hlediska skupina O2 CR rozlišuje dva základní segmenty své činnosti, a to segment fixní a segment mobilní. V mobilním segmentu jsou zahrnuty mobilní telefonní služby poskytované společností O2 Czech Republic a společností O2 Family. Fixní segment zahrnuje telefonní a datové služby používající vlastní pevné sítě a také ICT služby. V provozním detailu pak tyto skupiny ještě člení dále dle poskytovaných služeb. Fixní segment rozlišuje hlasové služby, datové služby, internet a televizi, ICT a ostatní. Mobilní segment obsahuje hlasové služby, SMS & MMS, internet & data, poplatky za mobilní terminace a ostatní výnosy. Oba segmenty pak zvlášť vyčleňují výnosy z prodeje zařízení. V této části budou analyzovány produkty nabízené v jednotlivých segmentech z hlediska jejich vykazování a předpokládaných změn, které nastanou po implementaci IFRS 15. O2 CR již ve své výroční zprávě za účetní období roku 2016 informovala, že si je vědoma zásadních dopadů implementace standardů IFRS 15 a IFRS 16 na své vykazování, ty nicméně ještě nebyly konkrétně vyčísleny. Vzhledem k náročnosti implementačního procesu a faktu, že znění IFRS 16 ještě nebylo schváleno Evropskou unií skupina pravděpodobně nebude implementovat tyto standardy společně.

Analýza dopadů vychází z údajů roku 2016 a stávající produktové nabídky. Efekt změny je přiblížen simulací situace, kdy by skupina O2 CR účtovala podle pravidel nových standardů IFRS 15 a IFRS 16 v průběhu roku a následně je provedeno porovnání dosažených výsledků dle klíčových ukazatelů stanovených v kapitole 3.4.

Z praktických důvodů komplexnosti analýzy a nedostupnosti některých údajů nejsou v dopadové analýze zahrnuty roamingy (včetně běžného mobilního neomezeného tarifu kombinovaného s roamingem, tzv. EU tarif) a jednorázově vzniklé situace.

4.1.1 Korporátní klienti

Společnost poskytuje své služby jak fyzickým osobám, případně podnikatelům či menším firmám, tak velkým firemním klientům, přičemž přístup k oběma skupinám se zásadně liší. Větším klientům společnost nenabízí standardizované produkty, ale individualizovaná řešení obsahující balík služeb, základní délka kontraktu bývá delší než u fyzických osob a také cena je obvykle výsledkem vyjednávání a přímého konkurenčního boje ve výběrovém řízení klienta. Jedná se o dodavatelsko-odběratelský vztah na poskytování komplexních služeb po určité období. V rámci větších kontraktů se může také jednat o úpravu síťové infrastruktury na náklad dodavatele. Na druhé straně pro získání těchto smluv není standardním postupem nabídka prodeje zařízení za sníženou cenu. Pakliže je operátor také prodejcem hardwarového zařízení, nejedná se o jednorázový prodej

na začátku kontraktu. Korporátní klienti se také více zaměřují na celkovou cenu smlouvy místo jejího konkrétního rozložení mezi hardware a služby, cílem je získat co nejlevněji nakupovaný objem služeb. Lze proto očekávat, že dopad na vykazování dle nového modelu nebude tak významný jako v případě zbytku smluvního portfolia. Také vzhledem k vysoce citlivé povaze těchto smluv a jejich individualizaci bude předpokládán nulový dopad a jsou proto tedy z analýzy technicky vyloučeny.

4.1.2 Mobilní segment

Jak již bylo zmíněno, hlavní službou, kterou skupina poskytuje, je operátor telefonní sítě. Produktová nabídka O2 CR v této oblasti je velmi široká. Je nabízeno hned několik paušálních tarifů v cenovém rozmezí od 349 Kč za měsíc do 1 699 Kč za měsíc. Osobní tarify obsahují neomezené volání a SMS v rámci sítě O2 a balíček internetových dat v rozmezí od 50 MB do 5 GB. Zcela neomezené volání a SMS v rámci všech sítí po ČR může získat zákazník za 749 Kč měsíčně. Standardizovaná cena za volání u ostatních tarifů po vyčerpání volných minut do ostatních sítí je 3,50 Kč za provolanou minutu, cena SMS po vyčerpání omezeného množství do dalších sítí je 1,50 Kč za zprávu. Dále jsou také nabízené tarify Pro mladé, které jako jediné nenabízí neomezené volání a SMS v síti O2, ale fixní objem 120 volných minut do jakékoliv sítě. Ceny za další minuty a SMS jsou stejné jako v případě standardních osobních tarifů. Nejdražší paušální tarif pak spojuje neomezený tarif a roamingovou službu v rámci Evropské unie, nabízí však také nejvyšší objem dat, a to 10 GB + 300 MB v rámci EU (O2 Czech Republic, 2017d).

Mimo paušální tarify O2 stále nabízí předplacenou kartu. Ta funguje tak, že zákazník může neomezeně čerpat služby a platí pouze za den použití. Výnos tedy bude vykázán při poskytnutí těchto služeb a IFRS 15 nepřinese v této oblasti žádné změny.

Pokud bude aplikován pětistupňový model vykazování IFRS 15 na tyto paušální tarify, změní se pouze vykázání jednotlivých skupin výnosů v rámci skupin volání-SMS-datové služby, avšak celkové výnosy zůstanou stejné a budou vykázány ve stejném období jako při stávající úpravě řízené IAS 18. Ovšem je známo, že tyto služby jsou velmi často v balíčku s prodejem zboží nebo další službou. V současné nabídce O2 je součástí smlouvy možnost použití služby Spotify bez započtení dat čerpaných touto aplikací do zakoupeného datového limitu. Navíc prémiovou placenou službu hradí zákazník přes operátora, a to ve výši 159 Kč měsíčně, což je mírně pod standardní cenou služby, jejíž měsíční poplatek je 5,99 EUR²⁴. Současně s potvrzením dvouletého závazku nabízí O2 také jednorázovou slevu na nákup

²⁴ Cena odpovídá kurzu 26,544 CZK/EUR, přičemž kurz ČNB střed ke dni 21. 4. 2017 byl 26,935 CZK/EUR (Česká národní banka, 2017).

vybraných mobilních telefonů ve výši 3 000 Kč ze standardní prodejní ceny. Takovýto prodej pak představuje situaci, kterou vykázání dle IFRS 15 změní.

V současnosti je vykazována měsíční platba od zákazníka jako výnos za poskytovanou službu a prodej telefonu je jednorázově vykázán jako výnos z prodeje zařízení, a to ve výši smluvně udané zákazníkovi, tedy po započtení slevy 3 000 Kč. Z dostupných provozních údajů společnosti vyplývá, že zatímco tyto výnosy dosáhly v roce 2016 výše 1 835 mil. Kč (za mobilní i fixní segment celkem), zatímco náklady dosáhly 2 520 mil. Kč a společnost tedy prodává zařízení se ztrátou, kterou vykazuje v období prodeje. Při aplikování modelu IFRS 15 je však nutné rozložit celkový výnos poměrně na jednotlivé složky kontraktu dle jejich samostatných prodejních cen. Složitost produktové nabídky však znamená, že výsledek je silně ovlivněn odborným úsudkem a analýzou použitých předpokladů především vzhledem k určení samostatné prodejní ceny minuty volání, jedné SMS zprávy či stažení dat v objemu 1 MB.

V mobilním segmentu jsou nabízené také tarify na mobilní internetové připojení tabletu či notebooku, které jsou omezené objemem dat, v ceně od 199 Kč za 1,5 GB měsíčně do 10 GB za 649 Kč měsíčně. Službu je však možné získat v balíčku společně s novým tabletem značky Huawei v hodnotě 3 795 Kč za zvýhodněnou cenu 295 Kč pro stávající zákazníky O2 nebo 595 Kč pro nové zákazníky. Jedná se tedy o podobnou slevu jako v případě mobilních telefonů prodávaných společně s paušálním tarifem (O2 Czech Republic, 2017d).

O2 CR s největší pravděpodobností využije možnosti shluku jednotlivých smluv do portfolií na základě jejich standardizovaných parametrů. Musí však obhájit alokaci ceny na základě samostatných prodejních cen jednotlivých služeb. Interní vykázání s rozřazením na skupiny volání-SMS-internet bude mnohem obtížnější určit a bude se pravděpodobně řídit interními cenami, nikoliv modelem IFRS 15. Pro určení výnosů v rámci účetních výkazů je však podstatná cena celého tarifu, který může obsahovat jak volání, tak SMS a připojení k internetu v určitém objemu. Tato je určena ceníkem.

Pro simulaci dopadů zavedení IFRS 15 byly přijaty tyto předpoklady: 50 % provolaných minut je retailového charakteru dle standardních ceníků.²⁵ Výnosy z mobilních hlasových služeb dosáhly v roce 2016 výše 11 752 mil. Kč. Průměrná akční cena telefonu je 13 tis. Kč. Průměrná sleva na nákup zařízení se pohybuje na úrovni 3 000 Kč.

²⁵ Dle vyjádření ředitele O2 pro právní a regulatorní záležitosti Václava Zakouřila pro server Novinky.cz, je zhruba 30 - 50 % mobilního volání uskutečněno mimo standardní ceníky. Zvolena byla vyšší hodnota, jelikož více odpovídá poměru průměrných jednotkových cen zjištěných v posledním šetření ČTÚ v roce 2015 ve vazbě na celkové výnosy za mobilní volání (Novinky.cz, 2017).

Implementace IFRS 15 v této oblasti tedy znamená přehodnocení alokace celkové ceny kontraktu mezi prodejem zařízení a měsíčně placeným paušálem. Větší podíl výnosu musí být přiřazen prodeji mobilního telefonu či tabletu a dojde tedy k jeho vykázání v dřívějším období. Nabídka zvýhodněné ceny se vztahuje na několik konkrétních, nikoliv na veškerá prodaná zařízení. Při předpokladu, že polovina výnosů z prodeje zařízení je spojena s akční nabídkou a průměrné akční ceny telefonu, jedná se o přibližně 80 tis. prodaných zařízení. Je-li standardní smlouva dvouletá, znamená to přesun výnosu do dřívějšího období v objemu 240 mil. Kč.

4.1.3 Fixní segment

V rámci fixního segmentu jsou poskytovány tři typy služeb. Jednak pevné telefonní linky a připojení k internetu, eKasa zaměřená na elektronickou evidenci tržeb a také O2 TV. Všechny tyto služby mají společné, že součástí smlouvy je ve většině případů také dodání zboží v podobě zařízení nutného pro provoz služby. Lze proto předpokládat významné dopady při implementaci IFRS 15.

Na pevných linkách nabízí O2 dva tarify, neomezené volání v ČR za 299 Kč měsíčně nebo 549 Kč s 1 000 minutami volání do zahraničí. Speciální nabídkou je telefon v hodnotě 1 399 Kč za cenu 499 Kč (O2 Czech Republic, 2017d). V této oblasti lze tedy předpokládat stejné úpravy pro implementaci IFRS 15, jako v mobilním segmentu a přesun výnosu z prodeje hardwaru do dřívějšího období.

Standardní nabídka pevného internetového připojení je naceněna dle dostupné rychlosti připojení od 499 Kč do 649 Kč měsíčně pro neomezená připojení. Společně se službou je možné získat modem za cenu 1 499 Kč, která je jeho standardní prodejní cenou, případně za 2 999 Kč společně se zesilovačem signálu. Obojí je možné také pořídit na splátky za 63/125 Kč měsíčně. V tomto případě tedy k úpravě alokace ceny nedochází, jelikož ta odráží samostatnou prodejní cenu individuálních závazků k plnění (O2 Czech Republic, 2017d).

Internet je však možné získat za nižší cenu (o 100 Kč) při spojení s neomezeným mobilním tarifem, případně navíc společně s O2 TV. V těchto případech se tedy změnil rozložení výnosu v rámci interního členění hlas-internet, ale je-li společně s mobilním tarifem prodán také mobilní telefon, dojde k ponížení výnosu alokovaného na jeho prodej.

Další placenou službou, kterou O2 nabízí, je O2 TV. Dle počtu dostupných kanálů se cena pohybuje mezi 399 Kč do 849 Kč měsíčně. Pokud má zákazník také internetové připojení od O2, jak je zmíněno výše, bude částka o 100 Kč nižší. Součástí všech tarifů je set-top box, který je však prodáván pouze na splátky za 84 Kč měsíčně. Samostatná prodejní cena tohoto zboží je 1 999 Kč, což odpovídá právě 24 splátkám.

Výnos tedy není třeba realokovat z prodeje služby na prodej zařízení (O2 Czech Republic, 2017d).

Poslední nabízenou službou ve fixním segmentu je eKasa. Tato je poskytovaná podnikatelům jako řešení pro povinnost elektronické evidence tržeb. Dle zvoleného technického řešení a měsíčního objemu uskutečněných plateb je služba poskytována zdarma, případně až do ceny 499 Kč za měsíc. Avšak fixní měsíční platby se váží na fungování aplikace O2 eKasa v mobilním telefonu či tabletu, a to ve výši 349/449 Kč měsíčně. Prodej zařízení však zdarma není. Cena za nejlevnější variantu je 3 624 Kč, za střední 4 995 Kč a za nejdražší 18 144 Kč (jedná se o slevu z běžné ceny 19 354 Kč). Nejlevnější varianta je však navázána na měsíční platby za aplikaci. Nicméně cena za zařízení odráží samostatnou prodejní cenu, stejně jako cena za aplikaci, a proto nebude docházet k realokaci výnosu (O2 Czech Republic, 2017d).

Pro simulaci dopadu implementace IFRS 15 jsou přijaté tyto předpoklady: veškeré prodeje zařízení ve fixním segmentu jsou součástí balíčku s prodejem služby, stejně jako v případě mobilního segmentu je 50 % služeb poskytováno korporátním klientům.

V oblasti internetového připojení a O2 TV operátor přijímá fixní platby a prodává zařízení na začátku smluvního vztahu, avšak jeho cena reflektuje samostatnou prodejní cenu, a to jak v případě splátek, tak při jednorázovém prodeji. Implementací IFRS 15 by tedy nemělo dojít k rozdílnému vykázání výnosů. V případě eKasy existuje mnoho různých variant smluv na základě ceníku, nicméně je možné určit, že ceny jednotlivých identifikovaných závazků k plnění odráží jejich samostatnou prodejní cenu a opět tedy nedojde ke změně zavedením nového standardu. Fixní segment tedy bude ovlivněn pouze změnou vykázání výnosů z prodeje telefonů společně s tarifem pro pevné linky. Zde je zařízení prodáváno se slevou 900 Kč oproti samostatné prodejní ceně.

Za rok 2016 dosáhly výnosy z prodeje zařízení ve fixním segmentu 287 mil. Kč, nicméně tato hodnota zahrnuje také investice do ICT infrastruktury korporátních klientů a nemůže být proto základem pro výpočet. Vzhledem k dlouhodobému trendu poklesu vybavenosti českých domácností pevnou linkou a opravdu výraznému odrazu tohoto trendu ve výsledcích společnosti,²⁶ je ale zřejmé, že výsledný dopad implementace IFRS 15 bude minimální (Český statistický úřad, 2017; O2 Czech Republic, 2017c).

²⁶ Meziroční pokles O2 byl téměř 17 %, celkem provozuje O2 CR 699 tisíc pevných linek (O2 Czech Republic, 2017c).

4.1.4 Modifikace kontraktu

Jak bylo vysvětleno v předchozích částech práce (viz kapitola 3.2, str. 40), modifikace smlouvy může vyžadovat nové vykázání smlouvy dle nových podmínek. Z nabídky O2 vyplývá, že nejčastější změnou kontraktů je dokupování mobilních internetových dat, jelikož ostatní služby jsou v zásadě neomezené, případně je překročení limitů ošetřeno již v původní smlouvě a dle historických dat lze učinit odhad nutný pro alokaci transferové ceny. U mobilního internetového připojení však musí společnost provést obsáhlou analýzu, protože objemy dat, které nabízí nad rámec tarifů, jsou dle zákazníka v různém objemu a především za různou cenu. Je proto obtížné určit jejich samostatnou prodejní cenu. Pro ilustraci, zatímco zákazník s tarifem FREE O2 60 může dokoupit k základním 50 MB dalších 50 MB za 49 Kč, zákazník s tarifem FREE CZ se základním objemem 1 500 MB může dokoupit dodatečných 1 500 MB za 149 Kč, tedy cenu desetkrát nižší v přepočtu na 1 MB.

Jestliže dle IFRS 15 musí účetní jednotka nově aplikovat celý pětistupňový model na původní smlouvu včetně nového dodatku a bude tak možná muset činit velmi často, může to v budoucnu vést až k úpravě produktové nabídky.

O2 již oznámila, že plánuje aplikovat kumulativní retrospektivní metodu přechodu na nový standard, což znamená, že IFRS 15 bude aplikován na nově uzavřené smlouvy po začátku účinnosti standardu a dopad rozdílného vykázání smluv uzavřených před datem účinnosti bude vykázán kumulativně jedinou položkou (O2 Czech Republic, 2017c). Obzvláště v souvislosti s modifikacemi smluv lze očekávat náročné vyčíslení tohoto dopadu.

4.2 Dopadová analýza IFRS 16

Skupina O2 za rok 2016 vykázala souhrnné závazky z operativního leasingu v hodnotě 2 772 mil. Kč, ke kterým se vztahovaly leasingové splátky uznané v tomto roce jako náklady ve výši 722 mil. Kč. Z toho 35 % závazků se vztahuje ke společnosti CETIN. Jak deklaruje společnost, většina závazků z operativního leasingu se vztahuje k telekomunikačním sítím a servisním smlouvám. Co se týče časového rozložení, 69 % závazků z operativního leasingu je splatných v období 1–5 let (O2 Czech Republic, 2017c).

4.2.1 Vztahy se společností CETIN

Se společností CETIN uzavřela skupina O2 tři nejvýznamnější smlouvy (O2 Czech Republic, 2017c):

- Smlouva o službách mobilní sítě na pokrytí území České republiky mobilním signálem, zahrnující ujednání o rozvoji, provozu a podpoře sítě, stanovení kapacit sítě či nových služeb, uzavřená na dobu 30 let. Aktuální závazek je stanoven na 7 let a určuje fixní platbu 4,4 mld. Kč ročně.
- Smlouvu o přístupu k veřejné pevné komunikační síti (RAO). Smlouva je na dobu neurčitou a určuje měsíční cenu v závislosti na počtu přípojek za období dle jednotkové ceníkové ceny. Celkové plnění za rok 2016 bylo 4 126 mil. Kč.
- Smlouva o přístupu ke koncovým úsekům (RADO). Ke smlouvě se váží měsíční poplatky dle přenosové rychlosti, ale také jednorázové poplatky za zřízení, změnu rychlosti nebo přemístění koncového bodu. Plnění za rok 2016 dosáhlo 951 mil. Kč.

Pouze tyto tři nejvýznamnější smlouvy znamenaly pro O2 CR náklady roku 2016 ve výši 9 477 mil. Kč. Vzhledem k jejich objemu a dlouhodobosti je zřejmé, že jejich případná klasifikace jako leasingových smluv dle nového IFRS 16 by znamenala povinnost vykázat značná užívací práva v aktivech skupiny.

Jak vyplývá z teoretické části, rozsah definice leasingu v pojetí IFRS 16 je užší než dle současného IAS 17. Lze tedy vyvodit, že jestliže v roce 2016 byly veškeré hrazené leasingové platby v objemu 722 mil. Kč, přičemž roční plnění z výše popsanych smluv je objemnější, smlouvy nejsou v současnosti považovány za leasingové a ani dle IFRS 16 pravděpodobně nebudou.

Pokud však je na tyto smlouvy aplikována definice leasingu dle nového IFRS 16, je nutné zvážit i detaily vztahů, které smlouvy stanovují a obezřetně posoudit, zda smlouva leasing neobsahuje. Jak je zřejmé z výkazů skupiny, smlouvy se společností CETIN, tedy poskytovatelem infrastruktury, mají mimo jiné také charakter operativního leasingu dle definice IAS 17 a představují 35 % všech operativních pronájmů skupiny (O2 Czech Republic, 2017c).

Jak je vysvětleno v teoretické části (viz kapitola 2.5, str. 32), pro uznání leasingu musí smlouva splňovat podmínku identifikovatelnosti aktiva a převod práva kontroly nad tímto aktivem na nájemce. Předmětem smluv je poskytnutí konkrétních služeb, ke kterým ale musí být použité konkrétní aktivum určené technickými parametry. To v tomto případě definováno není, ale existuje jediné takové aktivum ve vlastnictví pronajímatele, a tím je síťová infrastruktura, resp. její specifické části dle jednotlivých smluv. Ekonomické přínosy z užívání aktiva jsou

jednoznačně na straně nájemce a pronajímatel nemá reálnou možnost aktivum substituovat. Přímo kontrolu nad tímto aktivem jako nad majetkem ve vlastnictví sice nájemce nezískává, avšak v souhrnu všech výnosů ze služeb, které společnost CETIN poskytla O2 CR a které dosáhly za rok 2016 částky 10 360 mil. Kč, představují tato plnění 51 % všech výnosů společnosti CETIN (CETIN, 2017). Tento objem služeb by už v souhrnu mohl představovat fyzicky dostatečně odlišnou část, protože při plánování kapacit je pronajímatel vázán svými závazky k nájemci, které jsou explicitně stanovené ve smlouvách. Smlouvy tedy musí být posouzeny nejen samostatně, ale i z hlediska svého celkového dopadu.

4.2.2 Operativní leasingy

O2 CR je nájemcem operativních leasingů v objemu budoucích minimálních leasingových plateb 2 772 mil. Kč, které se vztahují k telekomunikačním sítím a servisním smlouvám. Pro simulaci dopadu implementace je použit předpoklad, že polovina hodnoty budoucích minimálních plateb (a polovina uznaných nákladů na leasing) se vztahuje ke smlouvám na operativní leasing na telekomunikační sítě, které obsahují leasing podle definice IFRS 16 a polovina k servisním službám, na které se model IFRS 16 nevztahuje.

Při uvažování zmíněného předpokladu to znamená, že operativní leasingy, ke kterým se vztahují minimální leasingové platby v hodnotě 1 387 mil. Kč (tedy polovina z celkových plateb), budou podléhat novým pravidlům stanoveným IFRS 16. Nájemce musí vykázat v aktivech související právo na užívání těchto aktiv, tedy telekomunikačních sítí. Jeho hodnota je určena primárně leasingovým závazkem (viz kapitola 2.5, str. 32) a je diskontována na současnou hodnotu. Jestliže společnost nebude aktivovat žádné přímé náklady na získání kontraktu, bude se hodnota užívacího práva blížit hodnotě budoucích minimálních leasingových plateb, které účetní jednotka vykazuje, avšak tato hodnota bude diskontována na hodnotu současnou. Jestliže dojde k počátečnímu vykázání závazku ve stejné výši jako brutto hodnoty pronajatého aktiva, budou se netto hodnoty na konci účetního období mírně lišit (v závislosti na výši úrokové míry), protože hodnota aktiva bude klesat dle jeho odepisování, zatímco hodnota závazku budoucích plateb bude ponižována dle realizovaných plateb o úmor a proti tomu navyšována o úroky z financování. Důsledkem toho hodnota aktiva klesá lineárně, zatímco hodnota závazku klesá vzrůstajícím tempem.

Určení aktuální hodnoty závazku je komplikované, jestliže je neznámá jeho výchozí celková hodnota a detaily ohledně struktury celkových závazků. Za přijetí předpokladů rovnoměrného rozložení hodnoty pronajímaného majetku z hlediska

splatnosti v rámci 3 let,²⁷ rovnoměrnosti splátek a pravidelné obnově tohoto majetku v průběhu roku (čemuž nasvědčuje také srovnání hodnot z ročních závěrek 02 CR z let 2015 a 2016, kde došlo jen k drobnému zkrácení splatnosti při zachování celkové výše souhrnu plateb), lze leasingové platby hrazené v roce 2016 rozdělit na část úmoru ve výši 735 mil. Kč a část připadající na nabíhající úroky, tedy 42 mil. Kč. Současná hodnota zbývajících závazků na konci roku 2016 při použití IFRS 16 pak bude celkem 1 387 mil. Kč,²⁸ z čehož je 231 mil. Kč závazek krátkodobý. Rozpočítání struktury závazků z operativních leasingů dle přijatých předpokladů v průběhu roku 2016 znázorňuje níže tabulka 4.

Tabulka 4 - Závazky z operativních leasingů dle IFRS 16 v roce 2016

<i>hodnoty v mil. Kč</i> Třetina závazku:	Závazek k začátku roku	Úmor v průběhu roku	Nabíhající úroky	Závazek na konci roku
- splatná během 1 roku	231	238	7	0
- splatná během 2 let	462	245	14	231
- splatná během 3 let	694	252	21	462
nově obnovené leasingy	0	0	0	694
	1 387	735	42	1 387

Zdroj: vlastní zpracování

Pronajatá aktiva by dle IFRS 16 byla původně vykázána ve stejné (opět tedy neznámé) výši jako související závazky a byla by postupně rovnoměrně odepisována. Důsledkem vykazování dle IFRS 16 je změna struktury nákladů v čase, ovšem při zachování jejich celkové výše v součtu (viz kapitola 3.3, str. 42). Jestliže tedy dle předpokladů dochází k pravidelné obnově majetku, bude meziročně zachována také celková výše nákladů a jejich struktura se změní podle umořování leasingového závazku. Odpisy jsou tedy určeny jako lineární odpisy závazku ve výši 1 387 mil. Kč očištěného o část připadající na nabíhající úroky z financování. Výsledný roční odpis tedy je tedy 448 mil. Kč. Konečná netto hodnota aktiv je velmi blízká netto hodnotě souvisejících závazků, což je dáno jednak použitím nižší úrokové sazby, ale také zjednodušujícím výpočtem pracujícím s agregovanými daty, použitím předpokladu rovnoměrnosti rozložení v čase, sjednocenou délkou splatnosti na průměru a okamžitou návazností obměny majetku novým pronájmem ve stejné výši.

²⁷ Jedná se o zaokrouhlenou průměrnou délku splatnosti závazků z operativních leasingů dle údajů vykázaných skupinou ke konci roku 2016.

²⁸ Diskontní sazba je stanovena odhadem, IFRS 16 stanovuje použití implicitní úrokové sazby konkrétního kontraktu, případně přírůstkové výpůjční úrokové míry nájemce, kterým je v tomto případě velký korporátní klient. V práci je operováno s odhadem této úrokové míry na úrovni 3 %.

Celkové uznané náklady z leasingů byly v roce 2016 pouze ve výši 361 mil. Kč a vypočtené částky nákladů je výrazně převyšují. Je tedy zřejmé, že přijaté předpoklady jsou příliš omezující vzhledem k tomu, že struktura závazků z operativních leasingů není dostatečně homogenní. Výše prezentované výpočty jsou ale důležité pro analýzu dopadů IFRS 16. Aby však nedocházelo v rámci finanční analýzy ke zkreslení a nadhodnocení nákladů na leasingy v souvislosti s implementací nového standardu, bude celková výše nákladů omezena horní hranicí 361 mil. Kč, ovšem s použitím struktury rozlišující náklady na odpisy pronajímaných aktiv a náklady na financování v podobě úroků.

Pro účely zhodnocení finanční výkonnosti skupiny O2 v souvislosti s implementací IFRS 16 je určena čistá hodnota leasingového závazku ve výši 1 387 mil. Kč a netto hodnota pronajímaných aktiv souhrnně 1 386 mil. Kč. Roční náklady na operativní leasingy jsou celkem 361 mil. Kč, z čehož je 42 mil. Kč úroková položka financování a 319 mil. Kč odpis aktiv (stále je uvažována průběžná obnova pronajímaného majetku).

4.2.3 Další dopady IFRS 16

Jak také vyplývá z kapitol 2.1 a 2.5, vykazování leasingů u pronajímatele se prakticky nezmění, přičemž O2 CR pronajímá pouze majetek v relativně zanedbatelné hodnotě a z hlediska implementace IFRS 16 tedy není nutné se touto oblastí dále zabývat.

V oblasti vykazování finančního leasingu by také nemělo dojít k zásadnějším změnám, jelikož obecný model IFRS 16 pro účtování na straně nájemců vychází z modelu IAS 17 pro vykazování finančních leasingů. Podle současných pravidel platí, že pronajatý majetek vykazuje ve svých aktivech nájemce, a to s prvotním vykázáním v reálné hodnotě, proti čemuž vykazuje závazek v současné hodnotě minimálních leasingových plateb. Přitom leasingová splátka musí být rozdělena na úrokovou část a splátku závazku. V této oblasti tedy také nebude mít implementace IFRS 16 významný dopad (vyjma rozšířené povinnosti zveřejňování).

4.3 Dopady implementace nových standardů na výsledky skupiny

Souhrnné dopady implementace obou nových standardů IFRS 15 i IFRS 16 kvantifikované výše v této kapitole jsou prezentovány na zjednodušených účetních výkazech O2 CR na vybraných ukazatelích finanční analýzy stanovených v kapitole 3.4. Změny finanční výkonnosti jsou posouzeny především z hlediska porovnání hodnot dosažených v roce 2016 a hodnot, kterých by mohlo být ve stejném období dosaženo, jestliže by společnost již implementovala nové standardy. Kompletní výkazy jsou Přílohou 1 této práce.

4.3.1 Rozvahové a výsledkové změny

Tabulka 5 - Konsolidovaná rozvaha O2 CR

KONS. ROZVAHA (v mil. Kč)	2015	2016	2016 alternativní	'16 alt. vs'16	'16 vs. '15	'16 alt. vs. '15
Dlouhodobá aktiva	21 399	22 071	23 339	5,7%	3,1%	9,1%
Běžná aktiva	8 869	11 235	11 235	-	26,7%	26,7%
Příjmy příštích období	-	-	195	n/a	n/a	n/a
Aktiva celkem	30 268	33 306	34 769	4,4%	10,0%	14,9%
Vlastní kapitál	18 344	17 505	17 699	1,1%	(4,6)%	(3,5)%
Dlouhodobé závazky	3 146	7 382	8 420	14,1%	134,6%	167,6%
Běžné závazky	8 778	8 419	8 650	2,7%	(4,1)%	(1,5)%
Pasiva celkem	30 268	33 306	34 769	4,4%	10,0%	14,9%

Zdroj: O2 Czech Republic, 2017c (výroční zpráva), vlastní zpracování

Z rozvahy společnosti (viz výše tabulka 5) je jednoznačně patrné navýšení bilanční sumy, způsobené nutností vykázat v majetku společnosti také aktiva pronajímaná na operativní leasing dle IFRS 16. Dlouhodobá aktiva se tímto navýšila o 5,7 %. Přestože se jedná o významnou změnu, která je svým dopadem téměř srovnatelná se změnou meziroční, při uvažování změny metodiky vykazování meziroční změna dosahuje už výše 9,1 %. V souvislosti s časovým rozlišením výnosů, které je určené standardem IFRS 15 dochází také k vykázání částky výnosů přesunutých do dřívějšího účetního období v příjmech příštích období. Tato položka bude průběžně snižována s postupem narůstající fakturace zákazníkovi.

Tabulka 6 - Vybrané výsledkové ukazatele

VYBRANÉ UKAZATELE (v mil. Kč)	2015	2016	2016 alternativní	% '16 alt. vs'16	% '16 vs. '15	% '16 alt. vs. '15
Výnosy	37 481	37 594	37 834	0,6%	0,3%	0,9%
EBITDA	10 142	10 451	11 052	5,8%	3,0%	9,0%
% výnosů	27,1%	27,8%	29,2%	1,4%	0,7%	2,2%
EBIT	6 595	6 857	7 139	4,1%	4,0%	8,3%
% výnosů	17,6%	18,2%	18,9%	0,6%	0,6%	1,3%
% EBITDA	65,0%	65,6%	64,6%	-1,0%	0,6%	-0,4%
Čistý zisk	5 077	5 259	5 454	3,7%	3,6%	7,4%
% výnosů	13,5%	14,0%	14,4%	0,4%	0,4%	0,9%
% EBITDA	50,1%	50,3%	49,3%	-1,0%	0,3%	-0,7%
% EBIT	77,0%	76,7%	76,4%	-0,3%	-0,3%	-0,6%

Zdroj: O2 Czech Republic, 2017c (výroční zpráva) vlastní zpracování

Na straně pasiv lze pozorovat navýšení dlouhodobých i krátkodobých závazků, a to dle délky doby, kdy končí smlouvy k operativním leasingům. Změna vlastního kapitálu souvisí se změnou výsledku hospodaření, která je diskutována dále.

První znatelnou změnou při implementaci nových standardů je navýšení čistého zisku. Jedná se o důsledek přesunu částky 240 mil. Kč vlivem IFRS 15 z účetního období roku 2017 do období roku 2016. Tato částka je určena alokací celkové transakční ceny na zvýhodněné prodeje zařízení při prodeji spolu se smlouvami na poskytování telekomunikačních služeb po určité období a oproti uznanému výnosu je pro tento rok příjmem příštího období. Přesun výnosu v tomto případě znamená navýšení čistého zisku v prvním období, jelikož související náklady na prodej již jsou v tomto období vykazovány. Zařízení prodané za zvýhodněnou cenu tedy nebude prodáno se ztrátou, ale k nákladu bude časově souviset také příslušný výnos. V českém prostředí pak tato změna nebude znamenat zvýšení daně z příjmů v příslušném roce, jelikož při určení základu daně se vychází z účetních výkazů sestavených dle českých účetních standardů, bez vlivu IFRS. Je nutné připomenout, že se jedná o přesun mezi obdobími, nikoliv změnu celkové výše výnosu. Znamená to tedy, že o stejnou částku budou sníženy výnosy následujícího období, avšak budou v něm zdaněny. Pro společnost se tedy sice nejedná o navýšení splatné daně roku 2016, ale daně odložené, o kterou je nutné výkazy upravit. Výsledné navýšení čistého zisku roku 2016 je tedy 195 mil. Kč.

Z poměru mezi výsledkovými ukazateli (viz výše tabulka 6) je dále zřejmý vliv IFRS 16, způsobující změnu struktury nákladů. Náklady na majetek financovaný operativními leasingy již nebudou součástí běžných provozních nákladů. Namísto toho bude vyčleněn náklad na odpisy tohoto majetku a zvláště jeho financování. Zvýší se tím tedy vypovídací schopnost ukazatelů finanční výkonnosti, které se snaží rozlišit běžný provoz podniku bez vlivu jeho kapitálové struktury.

Pro O2 CR tento postup znamená jasné navýšení EBITDA, a to o 601 mil. Kč (zahrnuje také navýšení výnosů kvůli IFRS 15). V porovnání k výnosům se jedná o změnu poměru o 1,4 % ve směru navýšení ukazatele. Operativní leasingy po implementaci IFRS 16 EBITDA již nijak neovlivňují a tento ukazatel zobrazuje reálnou výkonnost podniku z hlediska jeho provozu, oproti původnímu podcenění díky přesunu nákladů do provozu. Úroveň výsledku EBIT je pak už ovlivněna odpisy pronajatých aktiv ve výši 319 mil. Kč. Ukazatel tedy změní svůj poměr k výnosům, ale také k ukazateli EBITDA. Na úrovni čistého zisku jsou pak již všechny náklady započteny, ovšem díky započítání úrokových nákladů pod úrovní EBIT klesá poměr čistého zisku ke všem vyšším úrovním.

V souhrnu s efektem IFRS 15 (započtení přesunu výnosu a závazku k odložené dani) by byl v roce 2016 vyšší ukazatel EBITDA o 5,8 %, ukazatel EBIT o 4,0 % a čistý zisk

o 3,7 %. Změna struktury výsledovky se odráží hlavně v poměru EBITDA k výnosům, který se zvýšil o 1,4 % a poměru EBIT/EBITDA, snižujícím se o 1,0 %.

4.3.2 Vybrané ukazatele finanční analýzy

Níže uvedená tabulka 7 zachycuje hodnoty vybraných ukazatelů finanční výkonnosti O2 CR a jejich relativní změny.

Tabulka 7 - Vybrané ukazatele finanční analýzy

VYBRANÉ UKAZATELE (v mil. Kč)	2015	2016	2016 alternativní	% '16 alt. vs '16	% '16 vs. '15	% '16 alt. vs. '15
ROE (EBIT)	36,0%	39,2%	40,3%	1,2%	3,2%	4,4%
ROE (EBT)	35,1%	38,5%	39,5%	0,9%	3,4%	4,4%
Pari pravidlo	117%	126%	132%	5,8%	9,4%	15,2%
Debt/equity	17,2%	42,2%	47,6%	5,4%	25,0%	30,4%
Úrokové krytí (EBIT)	77	112	69	-38,3%	46,6%	-9,6%
ROCE	30,7%	27,6%	27,3%	-0,2%	-3,1%	-3,4%
EVA	4 117	4 289	4 482	4,5%	4,2%	8,9%
WACC	4,0%	3,8%	3,7%	-0,1%	-0,2%	-0,3%

Zdroj: Výroční zpráva O2 CR 2016, vlastní zpracování

Z údajů je patrné, že při implementaci IFRS 15 a IFRS 16 dochází k nárůstu rentability vlastního kapitálu. To souvisí jednak s přesunem výnosů roku 2017 do účetního období roku 2016, ale také do značné míry se změnou kapitálové struktury společnosti, která je proto diskutována jako první.

Ukazatel zadlužení *debt/equity ratio* se vlivem vykázaní operativních leasingů v rozvaze nájemce změnil o 5,4 % směrem k větší zadluženosti. Je vhodné dodat, že tento ukazatel je také ovlivněn vykázaním výnosů, které přes zvyšování čistého zisku navyšují i vlastní kapitál. Přitom efekty dopadů IFRS 15 a IFRS 16 v tomto případě působí proti sobě. Samostatný dopad pouze IFRS 16 by zadluženost zvýšil ještě více. Toto je nutné vnímat v kontextu postupné implementace těchto standardů v různých letech. V porovnání s rokem 2015 je také patrná jasná tendence ke zvyšování zadluženosti skupiny, kterou také management veřejně deklaroval a bude pokračovat také v budoucnu. Společnost odkupuje vlastní akcie a také nezadržuje žádný zisk²⁹ (O2 Czech Republic, 2017c). Cílené navyšování

²⁹ Současnou dividendovou politikou je výplata 90-110 % nekonsolidovaného čistého zisku mateřské společnosti, což bylo potvrzeno také při výplatě poslední dividendy náležící k roku 2015, kdy byla výplata kromě zisku částečně kryta také prostředky z nerozděleného zisku minulých let. (O2 Czech Republic, 2017c).

zadluženosti spolu s dopadem implementace nových účetních standardů znamená změnu poměru *debt/equity ratio* meziročně dokonce o 30 %.

Rentabilita vlastního kapitálu se zvyšuje na úrovni EBIT o 1,2 % a na úrovni EBT o 0,9 %. Rozdílné změny těchto ukazatelů jsou dopadem jak přesunu výnosů, tak změny struktury nákladů z operativních leasingů, kdy jsou nákladové úroky navýšeny o financující složku leasingového závazku, kterou EBIT eliminuje. Rozdíl v mírách změny těchto ukazatelů ve výši 0,3 % je tedy možné považovat za dopad nové metodiky vykazování financování společnosti.

Zajímavé je porovnání ukazatele rentability vlastního kapitálu s rentabilitou investovaného kapitálu, ukazatelem ROCE. Ukazatel ROE na úrovni EBIT se zvyšuje, zatímco ukazatel ROCE, postavený také na úrovni EBIT, je ovlivněn stejnými změnami a je snížen, přestože pouze mírně. Důvodem je změna ve jmenovateli poměru. Jmenovatelem ROE je vlastní kapitál, který se zvyšuje dle zvýšení výnosů vlivem IFRS 15, po očištění o odložený daňový závazek. Implementace IFRS 15 samotná tedy bude ROE zhoršovat v závislosti na výši výnosu přesunutého mezi obdobími. Výsledné zlepšení, ke kterému došlo, je kombinací tohoto vlivu IFRS 15 spolu s přesunem úroků z operativních leasingů pod úroveň EBIT. Oproti tomu jmenovatelem ukazatele ROCE je investovaný kapitál, který významně narůstá díky IFRS 16 o hodnotu dlouhodobých závazků z operativních leasingů. Přestože pro finanční výkonnost O2 CR v roce 2016 by součet těchto efektů vyústil ve snížení ROCE o 0,2 %, neznamená to, že se tyto tlaky vzájemně vždy kompenzují. Výsledný efekt je různý v závislosti na míře využívání operativních leasingů, částce přesunutých výnosů, ale také stávající kapitálové struktuře a její změně.

Pari pravidlo ukazuje, do jaké míry jsou dlouhodobá aktiva společnosti financována vlastním kapitálem. Vzhledem k očekávaným dopadům implementace nových standardů není překvapivá změna, kterou pari pravidlo ukazuje. Důsledkem pravidel stanovených IFRS 16 dochází k nárůstu vykazovaných dlouhodobých aktiv. Na druhé straně jedním z dopadů IFRS 15 je nárůst vlastního kapitálu, který však nemůže kompenzovat pohyb na straně aktiv. Výsledkem je změna poměru na 132 % dlouhodobého majetku ve vztahu k vlastnímu kapitálu, směřující proti pravidlu, které preferuje vyrovnanost hodnot.

Již mnohokrát zmíněná změna struktury nákladů souvisejících s operativním leasingem rozlišuje náklady financování v podobě úroků. Ty byly navýšeny o 42 mil. Kč, což znamená 31% změnu finančního výsledku. V roce 2016 došlo k významnému zlepšení úrokového krytí, téměř o 50 %. Nicméně jak je vidět z tabulky 7 (str. 61), přičtením úroků z financování operativních leasingů se úrokové krytí výrazně sníží. EBIT kryje veškeré nákladové úroky 69x, což je více než dostačující hodnota, avšak velikost dopadu je opravdu významná a u podniků s vyšší

zadlužeností by mohla mít velmi nepříznivý dopad na výsledky jejich finanční analýzy.

Posledním posuzovaným ukazatelem je ukazatel ekonomické přidané hodnoty, kvantifikující hodnotu, kterou podnik vytváří. Ukazatel EVA se implementací nových standardů zvýšil o 4,5 % a jednoznačně vyjadřuje zlepšení finanční výkonnosti skupiny. Je tedy zřejmé, že i takto komplexní ukazatel je významně ovlivněn změnou pravidel vykazování, která přináší nové standardy. Významným dopadem je již diskutovaná změna hodnoty EBIT, ze které EVA vychází, jakožto z ukazatele vyjadřujícího provozní schopnost podniku bez ovlivnění jeho kapitálovou strukturou. Po očištění o zdanění od takto vyjádřené vytvořené hodnoty odečítá náklady financování a výsledkem je hodnota přidaná.

Přestože došlo k významné změně kapitálové struktury, vážené náklady na kapitál se změnilly pouze minimálně (snížení ze 3,80 % na 3,74 %). Náklady cizího kapitálu samotné ale vzrostly z 0,8 % na 1,2 %, především kvůli podílu úroků z operativních leasingů, jejichž úroková míra je vyšší než úrok z ostatních úvěrů. Na druhé straně v porovnání s rokem 2015, kdyby náklady cizího kapitálu 2,7 %, se nejedná o tak významnou změnu. Tyto meziroční změny jsou způsobeny především tím, že společnost významně ovlivňuje úroveň své zadluženosti, kterou podstatně navyšuje odkupem vlastních akcií a čerpáním syndikovaného pětiletého úvěru s úvěrovým rámcem 12 mld. Kč, který získala s nízkou úrokovou sazbou 1M PRIBOR + 0,6 %. Pro posouzení výše těchto nákladů, v současnosti průměrným výnosem korporátních dluhopisů obchodovaných na pražské burze je úroková míra kolem 4 %.³⁰ Oproti tomu očekávaným výnosem investorů je sazba ve výši 6,3 %.³¹ Proto, přestože se změnil poměr vlastního a cizího kapitálu, výsledná změna není příliš významná.

Z hlediska nákladů na kapitál je však podstatné jeho celkové navýšení, které tyto náklady zvyšuje, čímž tlačí na pokles ekonomické přidané hodnoty. Zřejmě však převýšil dopad změny struktury nákladů podle IFRS 16 ovlivňující EBIT a vytvořená EVA vzrostla o 193 mil. Kč, celkově na 4 482 mil. Kč.

4.3.3 Souhrnné dopady na finanční výkonnost

Jak vyplývá z této kapitoly, implementace IFRS 15 a IFRS 16 významně ovlivňuje posuzování finanční výkonnosti O2 CR. Efektem obou standardů dochází k navyšování bilanční sumy, i když v souvislosti s IFRS 16 je navýšení jednoznačně významnější. Vykázání operativních leasingů v rozvaze nájemce znamená vykázání

³⁰ Hodnoty k 14. 4. 2017 (BCPP: Prague Stock Exchange, 2017).

³¹ Tato úroková míra je určena průměrným dividendovým výnosem za posledních 5 let ve vztahu k ceně akcie, hodnota k 2. 5. 2017 (Patria online, 2017).

majetku proti leasingovým závazkům a citelně tedy mění zobrazení kapitálové struktury podniku směrem ke zvyšování zadluženosti. Díky tomu se eliminuje možnost podrozvahového financování prostřednictvím operativních leasingů a zvyšuje se vypovídající schopnost účetních výkazů, které zachycují celkový investovaný kapitál. Zvýšení dlouhodobých aktiv díky IFRS 16 však jednoznačně směřuje proti pari pravidlu, jehož poměr zhoršuje. Proti tomuto efektu stojí dopad IFRS 15, zvyšující hospodářský výsledek proti aktivnímu časovému rozlišení (a odložené dani). Tento efekt je však výrazněji slabší.

Jako zásadní se jeví změna struktury vykazovaných nákladů z operativních leasingů. Zatímco dle IAS 17 představují leasingové splátky provozní náklady, IFRS 16 chápe leasingy jako závazky z financování majetku společnosti, na základě čehož rozlišuje náklady na odpis těchto aktiv a úroky, hrazené z titulu těchto závazků. To má významný dopad na standardní finančně-analytické ukazatele, které operují s různými úrovněmi výsledku hospodaření s cílem vyjádřit různé úrovně provozní efektivity podniku. Reklasifikace nákladů na operativní leasingy výrazně zvyšuje EBIT a ještě významněji úroveň EBITDA, přičemž porovnáním změn je možné posoudit vliv vykazování pronajatého majetku a dopad ceny tohoto způsobu financování v podobě úroků. Lze tedy říci, že IAS 17 podhodnocuje provozní výkonnost podniků nejen proti metodice IFRS 16, ale proti obecným účetním zásadám.

Výše popsané změny struktury nákladů se promítají ve zlepšujících se ukazatelích rentability aktiv či vytvořené ekonomické přidané hodnoty. Avšak tento závěr nepotvrzuje dosažená úroveň rentability investovaného kapitálu. Zatímco ukazatel ROE abstrahuje od dopadu vykazování operativních leasingů v rozvaze, ukazatel EVA již počítá se změnou kapitálové struktury, avšak pracuje s absolutním vyjádřením přidané hodnoty, kterou podnik vytvořil. Naproti tomu ukazatel ROCE je poměrový a ukazuje změnu relativní schopnosti zhodnocení investovaného kapitálu, která se kombinací vlivu obou standardů změní pouze minimálně, protože relativní ponížení provozních nákladů je porovnáno s navýšením kapitálu a na této úrovni se efekty vzájemně téměř kompenzují.

Jak ukazují zjištěné hodnoty vybraných ukazatelů finanční analýzy, dopady IFRS 15 a IFRS 16 mohou působit proti sobě, jako například při posuzování pari pravidla a zadluženosti, tedy bilančních pravidel. V případě provozního výsledku hospodaření se pak jejich působení doplňuje a tlačí stejným směrem na jeho navýšení. Oproti tomu na úrovni čistého zisku je IFRS 16 již bez dopadu, zatímco IFRS 15 jej zvyšuje.

Změny finančních ukazatelů také vypovídají o zvyšující se zadluženosti v souvislosti s implementací IFRS 16. Pro O2 CR nejsou tyto dopady kritické, nicméně rozhodně

nejdou zanedbatelné. V případě podniku s větší zadlužeností však mohou být tyto změny zásadní a mohou ovlivnit vnímání finančního zdraví společnosti investory.

4.3.4 Omezení závěrů

Vyvozené závěry podléhají některým omezením, především kvůli stanoveným předpokladům v oblasti operativních leasingů. Je otázkou každé individuální leasingové smlouvy, zda obsahuje leasing podle IFRS 16 a každá může obsahovat jinou úrokovou míru. Vzhledem k tomu, že operativní leasingy, kterých O2 CR využívá, obsahují kromě pronájmu aktiv také servisní služby v blíže nespecifikovaném rozsahu, může se výše celkového dopadu lišit oproti hodnotám kvantifikovaným v této práci. Přesto však s největší pravděpodobností bude tento dopad velmi významný a bude představovat tlak na ukazatele finanční výkonnosti ve směrech, které byly popsány výše.

Výsledná výše bude také ovlivněna délkou smluv na operativní leasing a pravidelnosti jejich obnovy. Čím delší bude délka kontraktů splňujících definici leasingů podle IFRS 16, tím více bude zřetelný vliv financující složky, která bude mít tendenci přesouvat náklady na operativní leasingy ve prospěch dřívějších účetních období, zvláště při nepravidelné obnově kontraktů. Přestože tento efekt byl naprosto zanedbatelný při výpočtu po zohlednění předpokladů uvažovaných v této práci, za určitých okolností a reálné struktury leasingových závazků vycházejících z jednotlivých smluv, může být významnější a ovlivňovat výsledek hospodaření daného roku. Kromě toho bude ještě výrazněji změněna struktura nákladů a přesunuta větší částka pod úroveň EBIT.

V rámci výpočtu dopadů IFRS 15 bylo abstrahováno od výsledků dopadu úprav aplikovaných při implementaci tohoto standardu. Při přechodu na novou metodiku je totiž nutné upravit také vykazování stávajících smluv, a to buď jejich novým vykázáním, případně jedinou výsledkovou položkou obsahující souhrnně efekt změny vykázání všech smluv. Přesun výnosů do dřívějšího období bude tedy s největší pravděpodobností postaven proti zpětnému ponížení výnosů, které by byly podle IFRS 16 vykázány již v roce 2015 či dříve. Nelze to však jednoznačně potvrdit bez posouzení dopadů všech stávajících smluv. Výsledný efekt bude záviset na délce kontraktů, které jsou aktuálně platné, ale především na podmínkách těchto smluv, které závisí na historické produktové nabídce. Kromě toho je výsledný dopad také ovlivněn poměry objemů smluv uzavřených v minulosti, které jsou stále platné a objemem nově uzavřených kontraktů.

Závěr

V první části práce byly identifikovány hlavní rozdíly mezi stávající úpravou účetního zachycení výnosů a také úpravou vykazování leasingů. IFRS 15 představuje komplexní pojetí pravidel vykazování výnosů a pracuje s univerzálním pětistupňovým modelem. Na jeho základě je možné jednoznačně určit výnos vyplývající z transakce i pokud obsahuje více různých závazků k plnění. Díky alokaci celkové transakční ceny na tyto jednotlivě identifikovatelné závazky podle jejich samostatné prodejní ceny dochází oproti stávající praxi k přesunu výnosu mezi účetními obdobími a v této práci zkoumaném odvětví telekomunikací to znamená vykázání výnosu v dřívějším období, než je dle současné úpravy běžné. Tento přesun se týká především kontraktů se zákazníky obsahujících jak poskytování telekomunikačních služeb, tak zároveň prodej zboží, například mobilního telefonu nebo jiného zařízení, za zvýhodněnou cenu. V rámci dopadové analýzy produktové nabídky O2 CR byl objem tohoto přesunu z účetního období roku 2017 do roku 2016 odhadnut na 240 mil. Kč a týkal se segmentu mobilních služeb.

IFRS 16 přináší nové chápání leasingů a implementace tohoto pojetí ve snaze omezit podrozvahové financování korporací znamená naprosto zásadní změny ve vykazování na straně nájemců, především co se týče operativních leasingů. IFRS 16 chápe leasing jako prostředek financování a majetek pronajímáný smlouvou splňující definici leasingu jako aktivum společnosti. Na straně nájemce proto ruší zavedené rozlišení finančního a operativního leasingu a stanovuje povinnost nájemců veškerý pronajatý majetek vykazovat v rozvaze. Dopadem však není pouze navýšení bilanční sumy a změna vykazované kapitálové struktury (povinnost vykázání leasingového závazku navyšuje cizí kapitál). Nákladem v nové úpravě již nejsou leasingové splátky uznávané jako provozní náklady, ale odpisy pronajatého aktiva a úroky, které se váží k postupně umořovanému leasingovému závazku. To znamená zásadní změnu ve struktuře nákladů, kdy na úrovni provozu zůstávají pouze případné s leasingem související služby, které leasingem nejsou. Dále také dochází k odlišnému rozlišení těchto nákladů v čase, kdy uznané nákladové úroky tlačí na vykázání nákladů v dřívějším období. V rámci dopadové analýzy implementace IFRS 16 byl dopad snížení provozních nákladů, a tedy navýšení provozního hospodářského výsledku, odhadnut na 361 mil. Kč a navýšení úrokových nákladů daného roku na 42 mil. Kč.

V závěru práce je zhodnoceno, jak implementace IFRS 15 a IFRS 16 ovlivňuje finanční výkonnost podniku. Na příkladu O2 CR jsou zřejmé hlavní efekty. V první řadě navýšení bilanční sumy, kdy na straně pasiv je zvýšen cizí kapitál, důsledkem čehož se znatelně zvyšuje zadluženost podniku a relace pari pravidla.

Na druhé straně ukazatele finanční analýzy vykazují značné zlepšení provozní výkonnosti podniku. Díky přesunu výnosů do dřívějšího období a přesunu

úrokových nákladů z leasingů pod úroveň provozního výsledku roste jedna ze základních veličin používaných ve finanční analýze, tedy hodnota výsledku hospodaření na úrovni EBIT. Díky zahrnutí odpisu pronajatých aktiv místo provozního nákladu v podobě leasingových splátek roste ještě významněji než EBIT hodnota EBITDA. Výsledkem je tedy zlepšení provozní výkonnosti podniku, která se projevuje jak v ukazateli rentability aktiv, tak absolutně v podobě zvýšení ekonomické přidané hodnoty. Proti jednoznačnému zlepšení výkonnosti však stojí ukazatel rentability investovaného kapitálu, který mj. také ukazuje protichůdnost tlaků vznikajících implementací IFRS 15 a IFRS 16. Zlepšení provozního výsledku je zde totiž kompenzováno nárůstem investovaného kapitálu, díky dlouhodobým leasingovým závazkům.

Ze zjištění této práce vyplývá, že dopady implementace nových standardů IFRS 15 a IFRS 16 zdaleka nejsou zanedbatelné. Způsobené změny různých účetních veličin jsou přitom závislé na mnoha faktorech a výsledné dopady mohou být různé jak co do objemu, tak do směru vyvolaných změn. Vzhledem k obvyklé skladbě produktové nabídky v odvětví telekomunikací lze v souvislosti s implementací IFRS 15 očekávat spíše významnější dopady, jejichž kvantifikace bude pro podnik pravděpodobně náročná a bude vyžadovat úpravu informačních systémů. V extrémním případě se může společnost rozhodnout pro zmírnění dopadů prostřednictvím úpravy produktové nabídky. Zavedení standardu IFRS 16 do podnikového účetnictví bude potom znamenat významnou změnu pro veškeré korporace v pozici nájemců operativního leasingu. Díky značnému ovlivnění míry zadluženosti může vést ke změnám investiční strategie především v oblasti zvoleného způsobu financování pořízovaných aktiv, potažmo řízení kapitálové struktury.

Přestože současná implementace obou standardů se díky možnosti předčasného přijetí nevylučuje, je spíše nepravděpodobná. Důvodem je především očekávaná časová i finanční náročnost celého procesu uvedení do praxe a také fakt, že IFRS 16 stále ještě není přijatý Evropskou unií. Pro většinu korporací vykazujících dle Mezinárodních standardů to tedy dle současného časového rozložení účinností znamená dvě velké metodické změny ve dvou po sobě následujících letech. Uživatelé finančních výkazů budou tedy muset být velmi obezřetní při jejich interpretaci.

Seznam použité literatury

BCPP: Prague Stock Exchange, (2017). Dluhové cenné papíry [vid. 2017-04-14].
Dostupné z: <https://www.pse.cz/udaje-o-trhu/dluhove-cenne-papiry/korporatni-sektor/>

BDO, (2014). *NEED TO KNOW: IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers.*
BDO IFR Advisory Limited [vid. 2016-10-16] Dostupné z:
[https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Assurance/IFRS/Need-to-Know/NTK_IFRS15_print-\(1\).pdf.aspx?lang=en-GB](https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Assurance/IFRS/Need-to-Know/NTK_IFRS15_print-(1).pdf.aspx?lang=en-GB)

BDO, (2016). *NEED TO KNOW: IFRS 16 Leases.* BDO IFR Advisory Limited
[vid. 2017-02-10] Dostupné z:
https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Accounting/IFRS/Need-to-Know/NTK_IFRS16_print.pdf.aspx?lang=en-GB

CETIN, (2017). Výroční zpráva 2016. Dostupné z:
https://www.cetin.cz/documents/10182/53953/CETIN_VYROCNI_ZPRAVA_2016_CZ.pdf/e5920c6e-1920-4187-89dd-81f5127adc6e

Česká národní banka (2017). Kurzy devizového trhu [vid. 2017-04-21]. Dostupné z:
http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/dekki_kurz.jsp

Český statistický úřad (2017). *Telekomunikační a internetová infrastruktura* [vid. 2017-04-03]. Dostupné z:
https://www.czso.cz/csu/czso/telekomunikacni_a_internetova_infrastruktura

Deloitte, (2015).. *IFRS do kapsy 2015.* Deloitte Česká republika [vid. 2016-10-15]
Dostupné z:
https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/cz/Documents/audit/IFRS_do_kapsy_2015.pdf

EFRAG, (2016). *EFRAG Endorsement Status Report 8 December 2016.* Brussels: EFRAG. Dostupné z: <https://www.efrag.org/Endorsement>

Evropská komise, (2017). Standards and interpretations (IFRS as adopted by the EU). Brussels [vid. 2017-22-02]. Dostupné z:
http://ec.europa.eu/finance/company-reporting/standards-interpretations/index_en.htm

- IAS Plus, (2017a).** *IAS 11 Construction contracts*. IAS Plus [online]. Deloitte [vid. 2017-03-05]. Dostupné z: <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias11>
- IAS Plus, (2017b).** *IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers*. IAS Plus [online]. Deloitte [vid. 2017-03-16]. Dostupné z: <https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs15>
- IAS Plus, (2017c).** *IFRS 16 Leases*. IAS Plus [online]. Deloitte [vid. 2017-03-18]. Dostupné z: <https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs16>
- IAS Plus, (2017d).** *IAS 17 Leases*. IAS Plus [online]. Deloitte [vid. 2017-02-18]. Dostupné z: <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias17>
- IFRS FOUNDATION, (2015).** *A guide through International Financial Reporting Standards: as issued at 1 July 2015*. London: IFRS Foundation. 2 svazky.
- IFRS Foundation, (2016).** *Basis for Conclusions on IFRS 16 Leases*. IFRS Foundation. Dostupné z: http://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FProject%20Documents%2F269%2FIFRS%2016%20Leases_Basis%20for%20Conclusions.pdf
- International Accounting Standards Board (2015).** **IAS 11 Construction Contracts.** V: *A guide through International Financial Reporting Standards: as issued at 1 July 2015*. London: IFRS Foundation. 2 svazky
- International Accounting Standards Board (2015).** **IAS 17 Leases.** V: *A guide through International Financial Reporting Standards: as issued at 1 July 2015*. London: IFRS Foundation. 2 svazky
- International Accounting Standards Board (2015).** **IAS 18 Revenues.** V: *A guide through International Financial Reporting Standards: as issued at 1 July 2015*. London: IFRS Foundation. 2 svazky
- International Accounting Standards Board (2015).** **IFRIC 4 Determining Whether an Arrangement Contains a Lease Revenues.** V: *A guide through International Financial Reporting Standards: as issued at 1 July 2015*. London: IFRS Foundation. 2 svazky
- International Accounting Standards Board (2015).** **IFRIC 12 Service Concession Agreements.** Dostupné z: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/IfriCInterpretations>

- International Accounting Standards Board (2015). IFRIC 13 Customer Loyalty Programmes.** V: *A guide through International Financial Reporting Standards: as issued at 1 July 2015*. London: IFRS Foundation. 2 svazky
- International Accounting Standards Board (2015). IFRIC 15 Agreements for Construction of Real Estate.** V: *A guide through International Financial Reporting Standards: as issued at 1 July 2015*. London: IFRS Foundation. 2 svazky
- International Accounting Standards Board (2015). IFRIC 18 Transfers of Assets from Customers.** V: *A guide through International Financial Reporting Standards: as issued at 1 July 2015*. London: IFRS Foundation. 2 svazky
- International Accounting Standards Board (2017). IFRS 15 Revenues.**
Dostupné z: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/UnaccompaniedIfrs>
- International Accounting Standards Board (2017). IFRS 16 Leases.** Dostupné z: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/UnaccompaniedIfrs>
- International Accounting Standards Board (2015). SIC-15 – Operational Leases - Incentives.** V: *A guide through International Financial Reporting Standards: as issued at 1 July 2015*. London: IFRS Foundation. 2 svazky
- International Accounting Standards Board (2015). SIC-27 – Evaluating the Substance of Transactions in the Legal Form of a Lease.** V: *A guide through International Financial Reporting Standards: as issued at 1 July 2015*. London: IFRS Foundation. 2 svazky
- International Accounting Standards Board (2015). SIC-31 – Revenue – Barter Transactions Involving Advertising Services.** V: *A guide through International Financial Reporting Standards: as issued at 1 July 2015*. London: IFRS Foundation. 2 svazky
- JANHUBA, M. (2005). Základy teorie účetnictví.** Praha: Vysoká škola ekonomická, Nakladatelství Oeconomica.
- Kislingerová, E. (2001). Oceňování podniku.** Praha: C. H. Beck.
- Novinky.cz (2017).** Mimo ceníkové ceny skuteční lidé až polovinu volání [vid. 2017-04-01]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/internet-a-pc/mobil/434216-mimo-cenikove-ceny-uskutečni-lidé-az-polovinu-volání.html>

- O2 Czech Republic, (2017a).** Finanční výsledky za leden až prosinec 2016 - 31. ledna 2017 (v anglickém jazyce) [zvukový záznam konferenčního hovoru]. [vid. 2017-04-09]. Dostupné z: https://www.o2.cz/file_conver/522264/O2_31012017.mp3
- O2 Czech Republic, (2017b).** O2 Czech Republic a.s. / majetkové účasti v dalších společnostech / koncern [vid. 2017-04-02]. Dostupné z: https://www.o2.cz/spolecnost/376775-skupina_o2_cr_a_ostatni_ucasti/
- O2 Czech Republic, (2017c).** Výroční zpráva 2016. Dostupné z: https://www.o2.cz/file_conver/525432/VZ_2016_CZ_1904.pdf
- O2 Czech Republic, (2017d).** [vid. 2017-04-04]. Dostupné z: <https://www.o2.cz/>
- Patria online. (2017).** O2 C.R. [vid. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://www-patria-cz.zdroje.vse.cz/akcie/SPTTbl.PR/o2-cr/hospodareni.html>
- PPF Group, (2017)** [vid. 2017-04-03]. Dostupné z: <https://www.ppf.eu/cs/companies/o2>
- Účetnictví podnikatelů 2012 (2012).** Praha: Wolters Kluwer ČR,
- Zelenka, P. (2017, 7. únor).** Divoký den v Praze: PPF prodala na burze 3% podíl v O2, Unipetrol na 6letém maximu [vid. 2017-04-03]. Dostupné z: <https://www.patria.cz/zpravodajstvi/3447064/divoky-den-v-praze-ppf-prodala-na-burze-3-podil-v-o2-unipetrol-na-6letem-maximu.html>http://ec.europa.eu/finance/company-reporting/standards-interpretations/index_en.htm - přijetí EU

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Úprava vykazování výnosů	3
Tabulka 2 - Úprava vykazování leasingů	24
Tabulka 3 - Rozvaha nájemce (příklad 2).....	43
Tabulka 4 - Závazky z operativních leasingů dle IFRS 16 v roce 2016	57
Tabulka 5 - Konsolidovaná rozvaha O2 CR.....	59
Tabulka 6 - Vybrané výsledkové ukazatele	59
Tabulka 7 - Vybrané ukazatele finanční analýzy	61

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Podmínky pro uznání výnosů dle IAS 18	7
Obrázek 2 - Metoda stupně rozpracovanosti	10
Obrázek 3 - Převody aktiv od zákazníků a vykazování poskytovatele služby	13
Obrázek 4 - Věrnostní programy provozované třetí stranou	15
Obrázek 5- Pětistupňový model	19
Obrázek 6 Prodej a zpětný leasing, kompenzace ztráty z prodeje	29
Obrázek 7 - Základní typy složených transakcí obsahující leasing	31
Obrázek 8 - Položky rozvahy nájemce dle IFRS 16.....	35
Obrázek 9 - Prodej a zpětný pronájem dle IFRS 16	37
Obrázek 10 - Změny smluv	41
Obrázek 11 - Rozložení nákladů na operativní leasing ve výsledovce.....	44
Obrázek 12 - Skupina O2 Czech Republic	48

Přílohy

Příloha 1 – Konsolidovaná rozvaha a výkaz zisků a ztrát společnosti O2 Czech Republic a.s. za rok 2016

KONSOLIDOVANÁ ROZVAHA	2016	2015	'16 vs. '15
Dlouhodobá aktiva	22 071	21 399	3,1%
Nehmotná aktiva	16 515	16 147	2,3%
Pozemky, budovy a zařízení	5 075	4 638	9,4%
dlouhodobá aktiva	231	291	(20,6)%
Odložená daň	250	323	(22,6)%
Běžná aktiva	11 235	8 869	26,7%
Zásoby	624	722	(13,6)%
pohledávky	6 434	6 177	4,2%
Splatná daňová pohledávka	40	0	n/a
Peníze a peněžní ekvivalenty	4 137	1 970	110,0%
Aktiva celkem	33 306	30 268	10,0%
Vlastní kapitál	17 505	18 344	(4,6)%
Základní kapitál	3 102	3 102	0,0%
Vlastní akcie	(1 152)	0	n/a
Emisní ážio	11 894	11 894	0,0%
Nerozdělený zisk a ostatní fondy	3 660	3 348	9,3%
Nekontrolní podíl	1	0	n/a
Dlouhodobé závazky	7 382	3 146	134,6%
Dlouhodobé finanční závazky	6 976	2 970	134,9%
Odložený daňový závazek	170	60	183,3%
Dlouhodobé rezervy	57	22	159,1%
Ostatní dlouhodobé závazky	179	94	90,4%
Běžné závazky	8 419	8 778	(4,1)%
Krátkodobé finanční závazky	1	11	(90,9)%
Obchodní a jiné závazky	8 254	8 391	(1,6)%
Splatný daňový závazek	8	245	(96,7)%
Krátkodobé rezervy	156	131	19,1%

Zdroj: O2 Czech Republic, 2017c (výroční zpráva roku 2016)

KONSOLIDOVANÝ VÝKAZ ZISKŮ A ZTRÁT	2016	2015	'16 vs. '15
Provozní výnosy	37 522	37 385	0,4%
Neprovozní výnosy	72	96	(25,0)%
Výnosy	37 594	37 481	0,3%
Aktivace dlouhodobého majetku	312	217	43,8%
Náklady na prodej	(19 421)	(19 413)	0,0%
Provozní náklady	(7 958)	(8 089)	(1,6)%
Ostatní provozní výnosy/(náklady)	(76)	(54)	40,7%
EBITDA	10 451	10 142	3,0%
<i>EBITDA marže</i>	<i>28%</i>	<i>27%</i>	<i>3,0%</i>
Snížení hodnoty aktiv	(152)	(27)	463,0%
Odpisy hmotných a nehmotných aktiv	(3 442)	(3 520)	(2,2)%
EBIT	6 857	6 595	4,0%
Čisté finanční zisky (ztráty)	(90)	(166)	(45,8)%
Podíl na hosp. výsledku v joint venture	(23)	10	(330,0)%
EBT	6 744	6 438	4,8%
Daň z příjmu	(1 485)	(1 361)	9,1%
Čistý zisk	5 259	5 077	3,6%

Zdroj: O2 Czech Republic, 2017c (výroční zpráva roku 2016)